

Művészet és Gondolat

KALLIGRAM

■ 2022 · JÚNIUS ■

XXXI. ÉVFOLYAM, 2022. JÚNIUS

T A R T A L O M

- 3–4 **MARKÓ BÉLA** ■
3 Téli cipők
3 Kié vagyok
4 Szimfónia (versek)
- 5 **KUKORELLY ENDRE** ■
Ház, háború, halott (regényrészlet)
- 12–13 **TŐZSÉR ÁRPÁD** ■
12 Folyóba kétszer
12 futár
12 Egy római étteremben, húsvétkor
13 egy fénykép leírása
13 erosz
13 Libikóka (versek)
- 14 **BENDL VERA** ■
Majdnem negyven (regényrészlet)
- 23–24 **PIROS VERA** ■
23 Megyek
23 Tehetetlenség 1.2
24 Még meddig
24 Mégiscsak (versek)
- 25 **PÉNZES TÍMEA** ■
Határmódosulások (elbeszélésrészletek)
- 29–31 **CSÓKA ZSÓFIA** ■
29 fa alatt
30 szarvas és denevér
31 androgün
31 vasárnap délután
31 Covidius (versek)
- 32 **KÖTTER TAMÁS** ■
Háromnapos csoda (novella)
- 37–41 **BOCSIK BALÁZS** ■
37 Négykezes rosszul, több este
39 A márkinő egy liberális (jaj)
40 Narratológiai kérdés (versek)
- 42 **LÉGRÁDI GERGELY** ■
Alkalomadtán (regényrészlet)

- 53–54 **FELLINGER KÁROLY**
53 Dióbölcső
54 Légszomj (versek)
- 55 **MIKOŁAJ GRYNBERG**
A kivonulás könyve (Andrzej Krakowski) (részlet Papp-Zakor Ilka fordításában)
- 65 **NAGY GABRIELLA**
Elviszlek Amerikába (regényrészlet)
- 74 **KOVÁTS JUDIT**
A Tatra gyermekei (regényrészlet)
- 79–80 **MÁRTON ÁGNES**
79 1984
80 Az ezred nagyobb, mint a század
80 A szezon (versek)
- 81–83 **ERDŐDI-JUHÁSZ ÁGNES**
81 Csaknem tökéletes
82 Rajzás (kisprózák)
- 84–86 **VIRÁGH SZABOLCS**
84 Past Perfect
85 Jacuzzi
86 A mi napunk (versek)
- 87–91 **VERSÉNYI ANNA**
87 Rakománykultusz (Cargo-cult)
89 Tabumondák születése (novellák)
- 92 **EZ IS EGY PRÓBATÉTEL**
Geröcs Péterrel *Werkfilm* című új regényéről Tóth-Czifra Júlia beszélget (interjú)

A borítón Ordódy Tamás grafikája

KALLIGRAM
Művészet és Gondolat

FŐSZERKESZTŐ: Mészáros Sándor
ms.kalligram@gmail.com

SZERKESZTŐK:
Ágoston Attila (koordinátor)
oz.kalligram@gmail.com
Száz Pál
palika.100@gmail.com

Szilágyi Zsófia
szilagyi73@gmail.com

Tóth-Czifra Júlia
toth.czifra.julia@gmail.com

GRAFIKAI SZERKESZTŐ: Hrapka Tibor
TÖRDELŐ: Róth Andrea

SZERKESZTŐBIZOTTSÁG

A SZERKESZTŐBIZOTTSÁG ELNÖKE:
Grendel Lajos †

A SZERKESZTŐBIZOTTSÁG TAGJAI:
Földényi F. László,
Keserű József,
Márton László,
Németh Zoltán,
Hizsnay Zoltán,
Rédey Zoltán

Szerkesztőség:
KALLIGRAM, spol. s r. o.
Staromestská 6/D
P. O. Box: 223
SK-810 00 Bratislava 1
Tel.: 00421/ 2 54415028

FELELŐS KIADÓ: Mészáros Sándor

Szlovákiai megrendelések:

oz.kalligram@gmail.com, valamint
a Szlovák Posta alábbi címén: Slovenská
pošta, a. s.; Stredisko predplatného tlačie;
Uzbecká 4; P. O. Box 164; 820 14 Bratislava
214; e-mail: predplatne@slposta.sk

Magyarországi elérhetőség:
ms.kalligram@gmail.com

Támogatóink:

Kisebbségi Kulturális Alap
(Realizované s finančnou podporou
Fondu na podporu kultúry národnostných
menšín)

Nemzeti Kulturális Alap

Kiadja a Kalligram Polgári Társulás/OZ
Kalligram, Hlavná / Fő utca 37/19,
SK-929 01 Dunajská Streda / Duna-
szerdahely [IČO:42291810] és a
Pesti Kalligram Kft., 1094 Budapest,
Tűzoltó u. 8. sz. fél em. 2. Adószám:
12241273-2-43

Nyomja: Expresprint s.r.o., Partizánske
Példányszám/Náklad: 700 db/ks
Ára / Cena: 700 Ft / 2,5 EUR.

Magyarországon terjeszti
a Relay Hírlapkereskedelmi Rt.
és a regionális részvénytársaságok.

EV 358/08 ISSN 1335-1826

Havilap, megjelenik az adott hónap
10. napjái.

www.kalligramoz.eu

MARKÓ BÉLA

Téli cipők

Másképpen ugat a kutya a kertben,
mint télen. Másképpen hideg a reggel.
Másképpen pislákol este a csillag.
Másképpen csupaszok a fák is. Most már
nyilvánvalóan itt a tavasz. Ránézésre
nem lehet megmagyarázni, hogy miért.
Csak ha megtapogatná az ember
a sovány ágak duzzadó bicepszét.
Akár a kisfiúk karja. Nekiláttam
eltenni a téli cipőket. Mindegyiket
bekenem vastagon krémmel. Hagyom,
hogy a bőr beszívja. Aztán gondosan
kifényesítem. Gombóccá gyúrt
újságpapírt gyömöszölök az orrukba.
Most jövök rá, mintha balzsamoznám.
Dobozokba rakom a padláson. Közben
egy pillanatig arra gondolok, hogy
ilyen téli cipő vagyok magam is.
Óvatos metafora csupán, semmi több.
Nem akarom kibontani. Még nem.

Kié vagyok

Már napok óta nem jártam
szentkirályi kertünkben.
Közben hirtelen kitavaszkodott.
Persze így is ismerős minden,
az aranyeső olyan, mint a tavaly,
a verebek is, a feltámadó legyek,
a szégyenlősen piruló japánbirs.
Csak egy idegen rigó a fűben.
Rá sehogy sem emlékszem.
Felemeli a fejét, ahogy kilépek
a verandára. Hát te kié vagy?
– kérdem, de nem válaszol rögtön,
felröppen a kopár szilvafára.
Onnan fütyül vissza kíváncsian:
És te kié vagy? Kié? Kié? Kié?
Így valahogy. Kisgyerekként
kérdézték tőlem utoljára,
ahogy álltam a járdán
a kenyérbolt előtt.
Édesanyámé – feleltem.
De most? Kié vagyok?
Szól a rigó makacsul: Kié?
Nem merek válaszolni rá.

Szimfónia

Anyám Beethovent játszik. Szokványos mondat, nincsen benne semmi különös. Csakhogy rólunk van szó, és akkor már másképpen hangzik az egész. Ugyanis nyaranta, amikor hazamegyünk apám falujába, a nagyanyámék csűrjében játszik egy Beethoven-szimfóniát anyám. És nem zongorán, hanem osztovátán. Így hívják nálunk a szövőszéket. Csupán a billentyűk kopogását hallani. Vagy közben a pedálok csattogását. A zene színekké alakul. Most nem újdonság, de akkor még az volt. Kékkel vagy pirossal díszített törülköző lesz belőle, néha párnahuzat, legtöbbször rongyszőnyeg. Csíkokra hasított ingek, férfipizsamák, rózsaszínű női bugyik, pettyes fejkendő, zöld szoknyák, barna pantallók ideges kavargása. Mintha mégis modernebb zene, mint a Beethovené. Anyám igazi virtuóz. Hiszen kotta nélkül játszik abban a hűvös koncertteremben, és ahogy jönnek kifelé a színek a zongorából, ahogy ismétlődik a téma, megelevenednek a széthasogatott ruhák. Koncertezik egy falusi csűrben anyám, nemcsak nekünk, nagyanyáméknak is zenél, és ezt onnan tudom, hogy soha nem dúdol közben, nem is mosolyog. De talán mégsem a nagy német klasszikus zenéje ez, hanem a sokkal zaklatottabb Bartóké, aki előbb-utóbb elkopik a lábunk alatt, és néhány év múlva szét is foszlik. Így van. Anyám Bartókot játszik. Csak egy mondat. Anyám rongyszőnyeget sző. Ez meg egy másik mondat. Teljesen mindegy. Nagyon rég volt. Ma már egyik sem igaz.

Markó Béla (Kézdivásárhely, 1951) költő, író, szerkesztő, politikus. Számos verseskötet, esszékötet, gyermekkönyve jelent meg, írt magyar tankönyvet, fordított románból verset, drámát. Verseskötetei jelentek meg angol, francia és román fordításban.

Ház, háború, halott

„És gyermekeket hagynak maguk után,
hogy halál mindig újra legyen.”

Hérakleitosz

(Fizika. 2018) Ha így tartom a lábam, az öreg. Gondolja (K). Mert lepillant, és látja. Ha így megyek, öreges. Így leülni vagy fölállni, főleg fölállni, öreges. Az öreg férfiak úgy ülnek, keresztbevetett lábbal, hogy a zokni és a nadrágszár között tíz centi hosszan kilóg a lábszárunk. A pipaszár, szőrtelen bőrrel fedett sípcsont. Olyan zoknit húznak, ami azonnal leharmonikázik a bokájukig. Barna, műszálas, és nem érzed a szagát, de látod, hogy szaglik. Az öregek így ülnek, gondolja (K). Próbál nem úgy ülni. Próbál nem odanézni, aztán mégis odanéz. Miért nem vesz hosszúszerű zoknit, miért nem húzgálja le a nadrágja szárát, miért teszi ilyen hülyén keresztbe a lábát. Miért öregedett meg.

Jóska, Mano, Géza, Károly, egy csinosan olvashatatlan krikszkraksz, Margit, Lonci – ez gyerekírás –, Pista, Anyus, és talán még egy Jóska. Családi fotó, Bögötén készül, 1911-ben. Mano jogász. Hosszú ó-val mondja, rövid o-val írja. Emánuel, beceneve Mano. Jogot végzett, és talán próbálkozott ezzel meg azzal, aztán hagyta a fenébe. Károly is a jogi egyetemre járt, Mano beszélte rá. Két és fél szemeszter után otthagya. Pista katonatiszt. A két Jóska-ról semmi. A krikszkrasról semmi. Abaddon, A pusztulás helye (Jób 26,6, Apok 9,11). Károly azonnal elesett az orosz fronton. Jóska, az unokaöccse is elesett, két és fél évvel Károly után. Pista hazajutott. Túlél mindenkit, ezredesként nyugdíjazták, a 2. háború után a családját kitelepítik Boconádra. A fia nem járhat gimnáziumba, munkaszolgálatos, kőbányában dolgoztatják, 56-ban részt vesz a harcokban, az utolsó pillanatban lép le. Bányamérnök a Kruppnál, Essenben lakik, német feleség, gyerekük nincs. Anyus spanyolnáthában halt meg. A kis Lonci is spanyolnáthajárványban halt meg. Margit ukránkában, 1920-ban. Alollüön, Exterminans. romlás, pusztulat, pusztító angyal.

(Politika. 2018) Egy *halom* ember. Olyanok, mintha egy sódert szállító kamion platójáról döntötték volna ki őket az országút közepén a betonra. Úgy lóg mindene mindnek. Líg-lóg. Himbálja magát. Himbálja a karját, a másikkal a mobiltelefonját fogja a füléhez, és pofákat vág. Félhangosan beszél maga elé ez a sok sóderkupac. Vannak egész csinos sóderkupackák is. Látszik rajta, hogy siet, beszél, azt is sietve teszi, mutogat, képeket vág, nem törődik azzal, hogy mások is látják. Nem veszi észre. A telefonálás intim dolog, utcán, mindenki előtt telefonálni is az, és ezt úgy oldja meg, hogy nem vesz tudomást semmiről. Annyira telefonál egy nő, hogy nekimegy egy szembejövőnek, és látszik, hogy észre se veszi.

(Polgári élet. 1960) Nem mennek éjféle misére. Egyszer vagy kétszer. Karácsony van, és (K)-nak tetszik az éjféle mise. Nemigen érti, hogy miért nem mennek most, ha tavaly mentek. *Fölösleges?* Ez is fölösleges, gondolja. De akkor minden fölösleges? Vagy valahol van egy határ? Egy kibaszottul fölösleges határ? Fimbulvinter, három tél egymás után, nyár nélkül, a világvége előtt. Vacsora, sört isznak, egy pohárral.

1914. július 27. Károly bevonul a magyar királyi 17. honvéd gyalogezredbe. Ősszel került az orosz frontra. Október 15-én eltűnt. Azóta róla hír nincsen.

Harminchárom éves.

A kir. járásbíróóság felhív mindenkit, hogy abban az esetben, ha az eltűnt életbenlétéről, tartózkodási helyéről, halálának vagy eltűnési körülményeinek, vagy a holtaknyilvánítás szempontjából fontos egyéb körülményekről, így különösen arról lenne tudomása, hogy

Holtaknyilvánítás 3967/1929 Sárvári kir. járásbíróóság. Ügygondnok Wolf Géza sárvári ügyvéd.

Értesítik a feleségét.

A felesége Kornélia. Ócsán élt.

(Szerelem, fizika. 2006) Ha a szerelmes vagy, szétég az arcod. Szétég a gyomrod. Szétegeti a szemedet a sírás. Ne legyél szerelmes, mert ráfizetsz. Össze fogod téveszteni mindenféle más érzéssel. Mint például, kérdezi (K) saját magától. Például összekevered azzal, hogy jó valamitől függeni. A valami itt a valaki helyett van. Kémiai folyamat, gondolja (K) a szerelemről. Vagy fizikai. Fizika, mondja ((C))-nek. Oké, de én annyira kívánok ilyen műanyag dolgokat, válaszolja ((C)) azonnal. (K) képeket vág.

(Polgári élet. 1962) (K) sakkozik az apjával. Valahogy nyer, de nem tudja eldönteni, hogy az apja engedte-e vagy sem. Szerinte nem engedte. Ettől rosszul alszik. Valamitől mindenestre rosszul alszik. Engedte, nem engedte, melyik legyen. Győzöl vagy meghalsz. Engedte volna magát megölni? A Capitalyban is nyer, furcsa érzés, a szájpaddlásán érzi. Ha veszít, azt is ott érzi. A szíven is. Húha, a szív! A győztes gladiátor átdöfi a vesztes gladiátor szívét. Nem emlékszik, hogy az apja milyen kabátot hordott télen. Milyen színűt. Volt egy ballonszerű, sűrke vagy khaki, vagy világoszöld. Mi lesz a régi cuccokkal, fõlszállnak a mennyországba?

Ezek a valakik, a rokonai, rokonság, semmit nem tud róluk. Róluk sem. Böögte. Leka-nyarodott arrafelé, de nem állt meg. (K) apja Böögötén született. A nagyapja itt gazdálkodott, vagy mi. Nem tud róla semmit. Az anyai nagyapjáról sem, akire pedig emlékszik is. A fénykép hátoldalán a nevek. De kihez melyik tartozik? *Beleavatkozok*, jut eszébe ez a szó. Az legyen az. Ez legyen ez. Most beleavatkozok, gondolja. Ülnek, állnak. Aki ül, egyszer majd föláll innen, az álldogálóknak el kell *hamarost* mennie. Az a szép fiatal lány még a tél beállta előtt meghal. Mano elesik Przemyslnél. Akkor már nem él a Jóska sem, nem tudni, hogy halt meg. Senki nem tudja. A csinos krikszkraksz, a Margit és a Lonci megússzák a vörösterrot. Megússzák a spanyolnáthát. Senki nem úszik meg semmit. Ezt igen, azt is, még azt is, és amazt már nem.

(Történelem. 1944) Családi történet a zsidó földbérllõrõl, ezt többször mesélték. (K) nem figyelt oda rendesen. Inkább a vicces oldalát mesélték, nem volt senkinek közvetlen élménye a dologról, igazából senkit sem érdekel, óhéber történet, ahogy (K) anyja mondja, ha néha valamiért előkerült, csak legyint rá. Nem is lehet rendesen elmondani. Ától cet-tig. No, ez jellemző, mondja rá a Miki. Loli megrántja a vállát, mi *no, ez* jellemző! mordul a férjére. Azért csak jellemző, nem-igaz? válaszolja Miki, némileg ijedt hangon. Hülye vagy, fiam, *zárja le* a felesége *a témát*. Lezártuk a témát, jó? jelenti ki határozott hangon, mint aki nem tűri, hogy más is zsidózzon az ő jelenlétében. Bizsu egy karácsonyi vacsora után pontosan idézi Petõfit Széphalmon, hogy zsidó földbérllõ lakik Kazinczy kúriájában,

ahol *most piszkos nyávogó porontyok Hentergenek, S a szentek szentéből, nejének Szobájából im kamra lett, Mely ronda lommal van tele.* Hentergenek, ez pontos, teszi hozzá. Mely ronda. A bérlő elsikkasztott valami, amit lehetett, és lelépett Törökországba. És onnan Amerikába, ezt (K) mintha így hallotta volna. Valami ilyesmit, bérlő, sikkasztás, Törökország, de már senki nem emlékszik pontosan, hogy mi volt.

(Történelem. 1969, 1995) „Soha életemben nem találkoztam még senkivel, aki egészen ébren lett volna. Hogy is tudtam volna a szemébe nézni”, ez most illik rá. Passzol a helyzet-hez. Puritán remetebölcsségek, hol bejön, hol túlzás, hol lapos. Thoreau leírja a *Walden*-ben a sorozat-fogyasztót a 19. század közepén, ijesztő, lehet rajta mosolyogni. „Lenyelik a kilencezredik változatot Zebulon és Sophronia sorsáról, hogy úgy szerették egymást, mint még soha senki, de szerelmüknek száz akadállyal kellett megküzdenie, lássuk, hogyan bukkott el s tápáskodott fel újra meg újra.”

Károly magas, jóképű férfi. Erős felsőtest, szép profil. Erősen kopaszodik. Szinte kopasz. Jól áll neki.

Róm. kath. Neve Károly. Gazdálkodó, Hosszúperesztegi lakos. Született Sárbogárdon, 1881. február 9-én. Apja József. Anyja Keller Mária.

Egy képen négy év körüli kisfiú, egy rozogának látszó hintalovon ül. Nem mosolyog. Igyekeznek valahogy rávenni, hogy mosolyogjon. Integetnek neki, pofákat vágnak. A Pepuska felfújja a képét. Nem mosolyodik el.

(Költészet. 1986) (K) becsönget egy kertés házba. Hosszan áll a kerítéskapunál, ezt álmodta. Jó ütemben ébredt, emlékszik az egészre. Hány másodpercig tart, mi a hosszú egy álomban? A ház fala zöld, a kerítés zöld, a csengőt a kapura szerelték, alatta Vigyázat, a kutyá harap! tábla. Nem lát kutyát. Két bicikli, a falhoz támasztva. Kijön egy kopasz férfi macskogatyában. Jó napot, mondja neki (K), bocsánat a zavarásért, ön itt a polgármester? Én, válaszolja az ember, és lelép a ház ajtaja előtti kis terasz és a föld szintje közötti négy vagy öt lépcsőn. Én volnék, mit óhajt? Most jövök a templomból, mondja neki (K)

(most jövök a kórházból, a zárójelbe került változat attól függ, hogy reggel mire emlékszik vissza)

és a pap szerint

(az egyik orvos szerint)

ebben a faluban tizenhét ház van. Elsétáltam a végéig, megszámloltam visszafelé is, de csak tizenhatot láttam, megmondaná, hová lett a tizenhetedik? Uram, ebben a faluban csak kilenc ház van, válaszolja az ember. A polgármester. Pár másodpercig mintha gondolkodna ezen. Vagy utánaszámol? De hát én tizenhat épületet láttam, és a pap

(vagy az orvos)

szerint tizenhét van. Ebben a faluban, uram, nincs templom (kórház), mondja a polgármester, és két lépcsőt visszalép. Elhiheti. Megvonja a vállát. A szomszéd faluban sincs templom.

(Negyvenkét kilométerre ide, a városban van a kórház.)

Csak kettővel odébb. Mutatja a karjával, hogy merre. És félrefordítja a fejét. Nem mondhatni, hogy morcos. (K) arra néz, amerre a polgármester mutat, de nincs ott semmi. A szemébe süt a nap, de nem ezért nincs ott semmi.

Károly barátja egy Pista nevű fiú, gyerekkora óta. Megmarad a barátság, Pista katonatiszt, Károly gazdálkodik. Bögöte, Hosszúpereszte, Vas megye. Jogra jár, nem végzi el. Nellivel egy pesti jogászbálon ismerkedik meg, Nelli gazdag, Károly gazdálkodó. Nelli nagybátyja kögazdag, háromezer hold birtok, üzemek, villák. Versenylovakat tenyészt. A birtok Beregsomban van. Bereg vármegye, Beregszásztól nyugatra, Zápszony után. Isten háta megett. (K) nem tudja, hogy a nagyanyja akkor épp miért volt Budapesten, és miért mentek el a jogászbálba. Azt se tudja, hogy a nagyapja mit keresett Budapesten, és miért ment el a jogászbálba. Ki mutatta be őket egymásnak, mi hogy történt. Pista, Károly barátja nyil-

ván benne volt a dologban, mert Pepuska, Kornélia lótenyésztő nagybátyja a legjobb barátja volt Pista apjának. Távolról rokonok, kibogozhatatlan, miként. Pista apja nyugalmazott ezredes és nagy lóversenyző. De miért nem ez a snájdig Pista gyerek próbált udvarolni a Nellikének, akinél szebb lány nem akadt a bálban? Meg egész Pesten. Az egész halpicson, ahogy azt (K) anyja mesélte (K)-nak.

(Költészet. 2020) Jé, költészet, aha, igen. (K) mutat ((C))-nek egy verset. Akkor fejezte be, jó lett, vicces is, meg nyugodtan el is sírhatod magad. Aha, jó, mondja ((C)), tesszik! Elolvastam. Leszopjalak?

Jogászbál. Károly jól táncol. Nelli is, de nincs kedve. Olyan nagyon Károlynak sincs kedve, de hát úgy tudja, itt szinte kötelező, lányokat táncra kérni kötelező. Nelli túl szép. Károlyt ez mintha zavarná. Fene tudja, hogy mi zavarja. Kicsit minden. Zavarja, hogy kopasz. Nagyon zavarja, hogy nem képes nem a Nelli mellét nézni. Ilyen fiatal, és kopasz. Nelli-nek tetszik Károly. A Pista nem tetszik neki, úgy néz rá, mint Balzac *harminc éves asszonya*, Julie a férjére, a fess, érzéketlen és buta d'Aiglemont márkira, akibe, míg hozzá nem ment, ráadásul még szerelmes is volt. Mindenesetre azt hitte, hogy szerelmes. Pedig Pista nem buta, csak, mondjuk így, nincs szerencséje. Persze mi az, hogy szerencse.

D'Aiglemont is inkább korlátolt, mint buta, ha jól emlékszem.

Pistának, ha Nellire pillant, az jut eszébe magáról, hogy nincs szerencséje. Ezt később majd máshogy látja. Károly, ha Nellire pillant, izgulni kezd.

(Szerelem. 2011) Ha csinálok ezzel a mandarinnal egy mellengurítást, meghámozod nekem? És ((C)) csinál egy mellengurítást. És (K) meghámozza a mandarint. Otthagytja ((C))-t? Szerintünk ott fogja hagyni ((C))-t? Ki kit hagy ott, ez *tétova*. Mennyit összetétozók, gondolja (K). Miközben tetszik neki a mellengurítás.

(Történelem. 1964) Pulcsi – ezt a szót az anyja hangján hallja. Fölvetted a pulcsid? És sans adu. Szanzadu, mondja (K) maga elé, ja, hát nem hasonlít. A pulcsira (K) nem reagál, neki pulóvere van, lányok hordanak pulcsit. A pulcsi kihozza a mellüket. Bridzselnek, Miki bácsi és Loli, Kati néni, (K) apja. (K) anyja nem valami lelkes, a többiek túl gyengék. Szanzadu, mondja kissé unottan. (K) hallja az anyja unott hangját, hangjában az unottságot, a Mikiék nem. Miki külön nem hall semmit, amit hall, az Lolin keresztül jut el hozzá.

Francba, morogja Károly. Mintha gyerek lennék! Mindjárt harminc vagyok, mit izgulok emiatt. Miatta. Bármilyen miatt! De hát nem csak a gyerekek izgulnak! Nem vagyok gyerek, és izgulok, na!

(Fizika. 1969) Városban könnyebb csajozni állítólag. Legalábbis (K) úgy gondolja. Lehet, hogy csak városokban lehet csajozni. Vagy igen, vagy nem, gondolja, és sehol se könnyebb. Nagyobb helyeken még nyilván a legjobb rossz, bár, ha túl bonyolult a város, nem igen tudod, hova menj csajozni, mert nem tudod, hogy a többiek hova mennek, és az nem jó. A csajozás eleve nem jó, hibás működés, körülbelül minden hibásan működik csajozáskor. De elviselhető hibák; fogod magad, és elviseled, mert hát csajozni akarsz, nem? Valamint megállíthatatlanul ömlik az eső, és egy lánynak sem olyan a cipője. Nem megfelelő. Nekem se, gondolja (K), de elindul szétázni. Vagy zuhog a hó, nem is tudod, melyik a rosszabb. De hogy csajoznak falun? Nekidől a kerítésnek, és beszél, hogy Maris, gyere már ki. Evelin, gyere ki! Átkiabálja az őrjöngve ugató kutyát. Menjél te a piczába, Jóska, kiabál vissza a Maris, vagy Evelin, és némi hatásszünet után rászól a kutyára, hogy kussoljon. *Kusti, Kasperl.*

(Szerelem. 1951. 2021) ((C)) folyton félrenéz. (K) magyaráz neki, ((C)) meg közben a fiókokat húzogatja. Ki-be, és mintha ő se tudná, miért. Kihúzza a legfelső fiókot, és azonnal visszalöki. Mi a francnak ennyi papír, ez a Rózsa utcából hallatszik, közben a Beethoven hegedűverseny megy, 1951-es felvétel, Christian Ferras, Berliini Filharmonikusok, Karl Böhm vezényel. ((C)) a térdével betolja a sublót fiókját, olyan lendülettel, hogy (K) szerint *ez így* be fog szorulni. Nem szorul be, nyugi, közli vele ((C)). Tényleg nem szorult be.

Károly a férfivécé tükörsora előtt. Nyitva az összes ablak, hideg van, behúz a friss levegő. Besodor egy kis havat. Mellette alacsony, testes fiatalember, az erősen vérző orrával vacakol. Zsebkendőjét az orra előtt tartva, idétlenül hátrahajtott nyakkal, hasztalan igyekszik elállítani a vérzést. A szmoking ingjén vérpöttyök. Károly diszkréten elfordul, elkapja a fejét, a tükörből látja mégis, hogy a másik merően bámul rá. Tudok segíteni valamiben, uram, kérdi tőle, de semmi válasz. Valaki belöki az ajtót, betódul a táncteremből a zsvaj, és néhány taktus valcer. Nem magyar, gondolja Károly a fickóról, és megkérdezi németül is, de az erre se mond semmi. Mindjárt hanyatt esik, gondolja Károly.

(Polgári élet. 1962) (K) nézte az anyját. Az apját. Ahogy Loli igazgatja a haját az előszobában, olyan dühödt heveséggel, mintha versenyben állna a tegnapi, a pár órával ez előtti önmagával. Tudnak valami mást? Hogy kell élni, ilyesmiket? Mindig ugyanúgy folyik, ami folyik, csinálják a nem tudni, mit, teszik a dolgukat, végtelenre állított gépezet. Aztán megáll. Forog, forog, nem tudod, hogy pont akkor mitől áll le. Forog, és vége. Nézte őket. Már meghaltak. Ki ezért, ki azért, és egyikőjükéről se gondolta, hogy csak úgy feladta volna. Végül az ember magával versenyez, ha már mindenkit lepipált, vagy mindenkivel kikapott. Nézi a Lolit. A Loli mellét. A fenekét, de főleg a mellét.

Fenek, mell.

Vajon kit *szeret*, gondolja. Szereti a saját anyját? A buzeráns faterját? Egyszer a Loliéknál, ahogy (K) kilépett a vécéből, megállt előtte az öreg a sötét előszobában, és próbált hozzáérni. (K) reflexből rúgott, aztán meg majdnem bocsánatot kért a faszitól, amikor látta, hogy alaposan betalált neki.

Visszamegy a bálterembe. Megcsapja a meleg, az összekeveredett parfümszag, a felhevült emberi testek kipárolgása. Keresni kezdi Nellit, sehol se találja. A táncparkett mellett állva gondosan átvizsgálja a párokat, semmi. Megint és megint, semmi. Tanácsstalanságában visszamegy az asztalukhoz. Nelli a helyén ül egyedül, a súlyos damasztterítő sarkát morszolgatva, közömbös arccal néz maga elé. Ahogy megpillantja Károlyt, fáradtan elmosolyodik. Nem mozdul, a fejét se mozdítja, sápadt az arca, a fehér, csipkés nagyestélyiben olyan, mint egy márványszobor. Károly a terítőn vérfoltokat lát, épp, mint imént annak az alacsony fiatalembernek az ingmellén. Hol volt, Nelli? kérdezi a lány. Hol lettem volna, itt ülök, legalább egy órája, válaszolja Nelli. Milyen görcsösen gyűrögeti az abroszt, gondolja Károly. Azzal az erős kis kezével! Abbamaradt a zene, egyszerre hirtelen mindenki elhallgat. Mik azok a – kicsit kivár – vérpöttyök, mutat az abroszra. VÉR? Nelli lepillant. Kifröccsent egy kis vörösbort, mondja. Haza szeretnék menni. Szólna a mamának?

(Fizika. 1962) Ásott az apja. Volt egy enyhén elgörbült vasú régi ásójuk. Semmi értelme nincs az ásásnak, kiforgatta az eprest, új palántákat dugdosott a régi helyére. Mert kiöregszik, mondta az apjának. Azért, kishiam, mert már *jócskán* kiöregedett, látod? (K) nem látta. Mit lásson. Öreg eper? Szép, nagy szemű, mélyvörös eper termett, az miért volna öreg? Kifordul mindenféle pajor meg giliszta a földből, és gusztán tekeregnek. De miért másznak le oda a kukacok? Feljön, elpirul, lát, lemegy, nem jó neki itt. Visszafúrja magát. Feljön, bereped a napon, kiszárad, meghal. Rászárad egy kis homok, hervadt fűszál, elhurcolják a hangyák. Fürgén vonszolják a hangyák a kiszáradt gilisztát.

Csak pár csepp vörösbort látja, nem? Kifröccsent, mikor a Pista kinyitotta ezt – és Nelli az asztal közepén álló üres palack felé bökö. Fölvesz egy tányért, maga elé teszi, mintha ki akarná takarni vele a foltokat. A jobb karjával hátranyúl, megigazítja a ruhája nyakát. Károly nézi a lány mellének vonalát. Elkapja a fejét, mint aki valami illetlent látott. Látja maga előtt a bögötei kúriát. Nellit, ahogy a dohányzóasztalnál ül, keze az ölében. Az anyját, ahogy lopva vizsgálgatja Nellit. A kutyát, ahogy izgatottan fészkelődik. Hát ez nem lesz, gondolja.

(Szerelem. 2018) Egy idős nő nem tudja eléggé széttenni a lábát, mondta a Rajkai (K)-nak. (K) ezt megpróbálta elképzelni. Széteszi a nő a lábát, de nem eléggé. Teszi, de kevés. Még szerencse, gondolja, hogy nincs túl nagy fantáziája. Az anyám nem tudja eléggé széttenni a lábát, mert már öreg, mondja Rajkai. Ezért nem baszik. Honnan tudod, kérdezte (K). Mit honnan? Hát, hogy nem tudja széttenni! Onnan tudom, baszd meg, hogy mondta, mondja Rajkai.

(Költészet. Polgári élet. 1966. 2006) Az anyád és az apád. Használod őket. Anyu, apu, egy ideig használod, egy idő után már nem. Hallgatod az apádat, úgy teszel, mintha érdekelne, amit dumál, próbálsz figyelni, és valameddig megy is, aztán már nem. Aztán megint, mert ráveszed magad, de közben elveszted a fonalat. Ha egyáltalán volt valamiféle fonálnak nevezhető. Látványosan unatkozni, az nem azt jelenti, hogy mások látják rajtad, hanem hogy te látod magadon. Beszél hozzád az apád, és nem látja, ahogy nem figyelsz, azt csak te látod. (K) nézi az apját, de nem figyeli. Tetszik neki az apja. Csak unalmas, gondolja. Unalmas volt *szegény*, gondolja. És érzi, hogy sírni fog. Aztán mégsem sírt.

(Költészet. 1972) (K) apja olyan szép volt, *hogy csak na*. Hogy, ez (K) anyjának a fordulata, olajat pisiltek utána a nők. Ezt egyrészt nem féltékenykedve mondta, mert valamilyen tetszett neki, imponált neki, másrészt meg, mint kiderült, az olajpisilést nem lehet németre fordítani. Csak azt nem érti, gondolja (K), hogy miért lehet, vagy nem lehet valamit, vagy bármit. Olaj, pisilés, utána, nők, és kész.

Károly elutazik Beregsomba. Az ország másik csücske, az út két napig tart. Elhajtasson Szombathelyre? Inkább Győrbe, a Pista nevű kocsisával. Istvánnak hívja a kocsis, nem áll rá a szája a Pistázásra, az a név az egyetlen barátjának van fenntartva. A délutáni vonattal utazik, Budán száll meg, a Magyar Királynőben, ahogy szokott. Vacsorázik. Alig vannak az étteremben. Odajön a cigány, elküldi.

(Történelem. 1951. 1956. 1966) Szag van egy lakóházban. Az ilyen házakat, majdnem a szagtól függően, előbb vagy utóbb lebontják. Vagy összedőlnek. Nem lehet mit kezdeni a vizes falakkal, eltörnek a csövek, beázik a pince, nincs pince, rossz a pince, rosszak az ajtók, nem zárnak rendesen az ablakok. Besüvít a szél a réseken, bejárja az egész, nem megy ki a dohsszag. Nyáron tárva-nyitva hagynak mindent, érzed a dohsszagot. Sarkadi, zezugos, szépen, de pocskul megépített polgárház, dohsszaggal. (K) nagynénje, annak férje, Pista, meg a lányuk, aki tizenkét évvel idősebb (K)-nál. Szőke, szép. Kicsi a melle. (K) látja a mellét, mert olyan trikóban van, és úgy hajol előre. Azzal szórakozik, hogy betanítja (K)-nak a Családi kört. (K) öt éves. Öt vagy hat. Mennek locsolni húsvétkor a Pista bácsiival. Mindenki örül *Pesta bátyámnak* meg a pesti fiúcskának. Az összes házban dohsszag van. Lehet, hogy csak az egyik ennyire dohos, a többi (K) hozzáképzeli. Nem tudja, mi a dohsszag, csak később jön rá arra, hogy dohsszag volt a nagynéniék házában Sarkadon. Vagy valamelyik ismerősük házában. A ruha átveszi a ház szagát.

(Háború. 2006) ((C)) megtalálja (K) szövegét. (K) Svájcban van, nem vitte magával a komputert. Összepakolja, aztán nem viszi magával. Nincs a sapkája a kabátzsebében, visszajön a lifttől. Benyit. ((C)) az ajtónál áll, mosolyog, úgy csinál, mintha csodálkozna azon, hogy (K) megérkezett. Már meg is érkezett, nem csak a lépcsőházból fordult vissza. Mégse mész, kérdezi. Szerinted elvigram? bök (K) a komputer felé. Munkamánia, ugyebár, mondja kedvetlenül ((C)), és most úgy tűnik, egy pillanatig komolyan gondolta, hogy (K) nem utazik el. (K) a legszívesebben nem menne sehova, ezt napok óta mondogatja, óránként elmondja, szinte hajtogatja, kurvára nincs kedvem, satöbbi, ((C)) nem reagál, neki volna kedve. El se hiszi. Na, jó, mégsem viszem, ki fogom bírni, dönti el hangosan. ((C)) ül az ágyon. Az ajtóban állva nézi, ahogy (K) elindul lefelé a lépcsőn a harmadikról. Tudja, hogy most már nem jön vissza. Megvárja az első üzenetet a Messengeren, majdnem lekés-tem, évekig nem jött a troli az eső miatt, azonnal válaszol, mondtam, hogy kiviszlek, látod!, aztán (K) komputeréhez megy és benyomja. Kinéz az ablakon. Tényleg esik, de nagyon. Egyben jön le a víz. Vitt ez esernyőt?

(Költészet. 2018) Szorít a gyomra. Augusztus második fele. Semmi sem jó. Ami jó, az nem érdekli, ami érdekli, az rossz. Vége a nyárnak. Legalább a nyárnak ne lenne vége. Meleg van, süt, hezitál a nyár, (K) a Balaton partján üldögél, ez jó és nem jó. Jó, de akkor mit keres ez a gombóc itt, mondja magának. Mutatja magának, és a gyomrát böködi, ahol érzi a bögöt. Néhány lépésnyivel mellette egy pokrócon két jótestű lány unatkozik. De miért unatkozik egy ilyen test? Két ilyen? Két elnyílt szájú, napszemüveges sellő, Wellgunde és Flosskilde, nézegetik a telefonjukat, rövideket nevetnek. Most egyszerre nevetnek, élesen, és ugyanolyan röviden, mintha begyakorolták volna. És oké, most elmentek fagyizni. Vagy a vízbe? Eltűnnek a vízben. Eltűnnek a hullámokban. Eltűnnek a habokban stb. Ez meg itt a Woglind! Most érkezett, lebassza a táskáját a másik kettő cuccai közé, és kibújik a sortjából. Ezek meg hol a faszomba mászkálnak, mondja maga elé, (K) pontosan leolvassa a szájáról azt, hogy fasz.

A beregszászi vonat hajnalban indul, Károly jóval az indulás előtt ér ki a pályaudvarra. A bőrröndjét fölviszi a kupéba a hordár. Összevissza járnak az órák, csoda, hogy valahogy öszszerendeződik az egész. Károly a vagon előtt áll, rágyújt, vizsgálgatja az épület vastraverzeit, megvárja, hogy a szerelvény nagyot zökkenve induljon, az utolsó pillanatban ugrik föl rá. A kalauz kétségbeesetten figyel, nem mer szólani neki. Olvas, nézegeti a tájat. Elképzeli, hogy elindul nélküle a vonat, a bőrröndjével meg a kalapjával, és ő ott marad a Keletiben, mint egy ágrólszakadt. *Ne okoskodj, Pista*, ezt a könyvet olvassa. Két kisvárosi-kisúri Pistáról szól, az egyik unalmas, a másik bohém. Kicsit unalmas vagyok, gondolja Károly magáról. Még lemaradni se vagyok képes.

(Költészet) Befut ((C)). Nem piheg, össze van szedve. Ugye, *a lélekre van kötve*, hogy nem késünk, szépen érünk oda, de hát *készül*, és az időbe telik, és bármilyen korán kezd, a vége ugyanott van, a vége az utolsó pillanat. Nem fut, lazán belép, mi sem természetesebb ennél arckifejezéssel, az utolsó pillanatban. Mint aki eszeveszett rohanás után, látva, hogy meglepően jól áll időben, egy kapualj alá lépve öszszerendezte magát. Így könnyű elkésni. Bearaszol a sorba, és rászól (K)-ra, hogy halkítsa le a telefonját. (K) már az előbb lehalkította a telefonját, de most elbizonytalanodik. Lehalkítottam? Megnézzem? Nem nézi meg, lesz, ami lesz. ■ ■ ■

■ **Kukorelly Endre** (Budapest, 1951) Budakalászon él. Kreatív írást tanít 1994 óta, a Magyar Író Futballválogatott alapítója, 2010-től két és fél évig az LMP parlamenti képviselője volt. 30 magyar és 19 idegen nyelvű könyve jelent meg. Legutóbbi regénye: *Cé cé cé pé, avagy lassúdad haladás a kommunizmus felé* (Kalligram). Tavaly jelent meg legújabb verseskötete: *Istenem, ne romolj*.

Folyóba kétszer

A félretaposott Kratülosz néma,
elkülönbözik szájától nyelve.
Folyóba kétszer? Egyszer se! Telve
álma is jelbeszéddel néha.

*

Herakleitoszba vetett hallhorog,
én is szétfelé tartottam egykor. –
Asztalom medrében most jégkor
s kegykor –,
meder, víz, horgász – minden elcsorog.

futár

a házaló csillagok az űrből
sugarukért még visszanyúlnak
buddha leveséből kifut a futár
behívót visz az égi nyúlnak

félrevezetett utakra térve
futár hozz nekem ezt is azt is
más fizikai állandók közt
kvantum haját bár s más galaxist

Egy római étteremben, húsvétkor

In memoriam Ernest Jandl

Kaphatnék egy húsvéti zöld hagymásspárgát,
kerttel együtt, hozzá göngyölt lányokat
à la Piazza San Pietro,
a pápát nem kérem, vén és rágós.

Meloni-dinnyét sem kérek, a sárga szín itt
kétszáz éve nem kompatibilis, s ha már,
akkor a Mazzini-galambot próbálnám meg,
Raffaello-golyócskákkal töltve.

Étlapjuk egyébként kész irodalmi lexikon:
Laura-hegedűfejű páfrány à la Petrarca,
megszabadított jeruzsálemi báránylvér-pite
Tasso módra... – S mindez Urbi et orbi.

egy fénykép leírása

a 92 éves Szeberényi Zoltánnak

zoborhegy a morava folyón
köztük függő beszéd a híd
je me demande s'elle m'aime
bécsbe tart két mankója között

nyitráról húzza mindkét lábát
pirosan süvöltő hemoroid
lukas óráit szerette főleg
mintha távozna valahonnan

isa pur sokáig ženge tihamer
mennydörgő békák a mocsarakban
nyomában fekete tengeritehén
s omló hegyek az eocénból

erosz

felnyújtott ujjain tízezer hajtás
a hóna alatt gyökérbozont
enyhe hőemelkedéses tavasz
lomb-urnákban zöld levélvoksok

idegen éjszakába tért meg
erebosz az apja elhagyta anyját
nem tudja mitévő l/egyen
a tél fridzsidere már üres

Libikóka

Agg főd, bár már elejt
ezt-azt, hogyha felejt,
csak félig, a más fele
nagyra nyílik másfele.

*

Szférák serpenyője,
két fél lét jár föl-le
a vén főben, párban,
al- és felvilágban.

*

S a fél léthez fél ész?
Fél-észlelsz? De mit?, hol?
(Mit láthat a révész
kétszer fél ladikból?)

*

Félnótás a kérdés,
felel rá fél nóta:
fél csónak a vén ész,
másik fele már kifutott
az Avernus-tóra.

Majdnem NEGYVEN negyven

„Készen állok a halálra”, mondta nekem még régen Emil, de én egyáltalán nem hittem neki. Megsimogatta a hátam, ehhez fel kellett nyomnia magát hasonfekvésből, a könyökére támaszkodni; kezével tartotta a fejét, és okoskodón szónokolt a paplan alatt, míg én pihenni próbáltam, és ha valamiről, mondjuk a halálról nem akartam volna még csak hallani sem; végül elgondolkodtam, ne higgyem-e el neki ezt a hányavetiségét éppen a számomra legfélelmetesebb kérdésekkel kapcsolatban, de persze bőven hajlottam a „nem” felé – ugyan ki képes már ilyesmire?

„Gyönyörű a segged, Cica”, folytatta nagy elánnal Emil, „de vége lesz. Még az sem tart örökké”, és én erre elfordultam, mert nem tetszett, hogy a seggem egyértelmű mulandóságára hívja fel a figyelmemet, amivel én is tisztában voltam, de örültem volna, ha ő nincs, vagy legalábbis úgy teszünk, mintha kettőnk közül én örökké fiatal maradhatnék. És Emil a szokásos következtetésre jutott, figyelembe sem véve az eltávolodásomat, arra, amit azóta vagy ezerszer elmondott: „az, hogy köztünk ilyen ez az egész, érted, ez nagy ritkaság, ennek is vége lesz, ne fintorogj, hanem örülj neki, és kész”, és elkezdett matatni a fenekem körül, talán csakhogy a saját gondolatmenetét alátámassza, de nem vette túl komolyan a dolgot, nyilván mert épp eléggé ki voltunk fáradva az elmúlt néhány órától. „Túl rövid az élet, hogy ne örüljünk annak, ami jó”, morogta még bele a vállamba félig álomba merülve.

Azt, hogy Emil ilyenkor megjátssza magát, sosem tudtam bizonyítani, ő pedig a későbbiek során meglepő nagyvonalúsággal képviselte a nézeteit, sőt, éppenséggel egészen megdöbbenett a tegnapi esti reakciója, annyira, hogy azt sem tudtam eldönteni, normális-e, amit ő csinál, ez lenne-e a normális, vagy teljesen beteg. Bár ha az utóbbi, akkor is jól jártam vele.

Majdnem négy éve ismerkedtünk meg, Csenge még csak a tizenkettőt töltötte, és befáradtam egy fogadóórára az iskolába Melinda tanárnő kedvéért, aki külön jelezte, hogy konzultálna velem. Utáltam ezeket a találkozókat, végszükség esetén jelentem csak meg, illetve néha kötelességtudatból, annak ellenére, hogy például Melindát különösen kedveltem – értékeltam a vagányságát, amelyik egyáltalán nem egyszerűen a rémületesen piros hajában mutatkozott meg, engem a színválasztásai mindig is hidegen hagytak, hanem abban, hogy nem adott az ezeréves, megkövesedett tanár-szülő viszonyrendszerre, a kötelező udvariassági formulákra és a szokásos távolságtartásra, amelyet az iskolák nagy részében elvárnak az anyukáktól, hiszen egyszerre kezelik őket a gyerekük életéért egyértelműen és végtele-

nül felelősnek, és a gyerekükhöz hasonlóan, azonnal felelősségre vonható; sosem próbált meggyőzni senkit arról, hogy illetlenül kell viselkedni, nem kért számon értelmetlen szabályokat a diákokon véccé- és folyosó-etikettre vonatkozóan, és semmiféle smúzolást nem tudott elviselni a szülők részéről, amikor pedig megkapta az év végi ajándékát – egy gondosan megvásárolt plázaautóval vagy egy irgalmatlanul hosszú szülői e-mailváltás során kiesztetett főzőtanfolyamot –, magára erőltetett egy mosolyt, de nyilvánvaló volt, hogy neki egyáltalán nem ez számít. Úgy éreztem, rokonszenvezik velem és azt is szereti, hogy nem kérem számon mindenért, mint néhány keselyűjellegű anyuka, és tudhattam, hogy nem ugráltat jókedvéből, így kicsit aggódtam is, úgy emlékszem, amikor bementem hozzá. Mi van, ha kiderül, hogy a lányom drogozik – tizenkét évesen? –, de nekem erről fogalmam sincs, vagy nemi életet él, és arról sem, és azt sem tudtam, hogy ebben a tény lenne a legrosszabb, vagy hogy kitudódik a totális inkompetenciám gyereknevelés terén, amit mindig is sejtettem. Ezt a részét megúsztam, mint általában, de kellemesnek nem éreztem a találkozót: Melinda helyet foglalt velem szemben, szétterpesztette kopott farmeres lábát, így ült a székre, fordítva, kezébe támasztotta az állát, könyöke a támlán, és tűnődve fejtette ki, hogy nem érti, Csenge miért magányos, de attól fél, túlzottan is belehergelheti magát témákba, amikről fogalmunk sincs, vagy esetleg csak simán a szomorúságba, és ebből mégiscsak ki kellene rántani; neki ez a folyamat nem tetszik, egyáltalán nem tetszik, hiszen jó, jó, hogy kamaszkor, de emlékszik, hogy ez a kislány olyan életvidám és jókedvű volt korábban, nem is érti, mi ütött most belé. Az én véleményem szerint mit lehetne tenni, hogy legalább részben visszatérjen az érdeklődése az iskola és az élete iránt, hiszen Melinda a maga részéről úgy látja, hogy lassan egyáltalán semmi, de semmi nem vonja magára Csenge figyelmét, már a barátnői sem érdeklődnek, holott az osztály központi körébe tartozott, akiket mindenki szeret és mindenki figyel. Erre most elvonul, ha lehet, szünetekben olvas, és nem néz senkire, nem kommunikál, a kérdésekre alig reagál, semmit sem fejez ki abból, ami benne zajlik: mint egy feneketlen kút, amiben bármi történhet, jó és rossz is, de soha nem fogunk tudomást szerezni róla. Sejttem-e esetleg, mi az oka a változásnak, van-e bármi ötletem, mert megszakad a szíve, ha ránéz, ez a kislány jóra való, tehetséges, szeretne segíteni neki, ha egy mód van rá, de most nem talál fogást rajta, mit gondolok. És én semmit sem gondoltam, legfeljebb, hogy az apjának új barátnője lett egy fél éve, rondán omlik a vállára az ondolált, szókitett haja, de hasonló váltások időnként megtörténnek a háza táján, meg Csenge tudtommal összeveszett a Lucával, a legjobb barátnőjével egy hónapja, és amilyen érzékeny ez a gyerek, hát legalább egy fél évig siratja majd, ha nem békülnek ki egyszer csak, de mindez mégsem tűnt elég oknak erre a viselkedésre. Melindával persze nem fejtettük meg a rejtélyt, holott magamhoz képest őszintén megnyíltam neki, és nem is arra emlékszem legjobban, ahogy az őszes-feketéből lenövő piros hajával ült velem szemben, a copfjából kilógó tincseket babrálta, és figyelmesen kérdeztetett, majd különféle taktikákat próbáltunk kitalálni Csengével kapcsolatban, hanem arra, hogy kilépek a teremből, egy pillanatra a sárga falnak dőlök közvetlenül a fogasok mellett, rajtuk kardigánok és tornacuccok lógnak rendezetlenül, és egy kopott pad áll nagyjából lábközepnél, jó ég, milyen kényelmetlen lehet ülni rajta, majd továbbindulnék, de nem visz a lábam, visszatámaszkodom, és arra gondolok, hogyan tudnám Csengét megkímélni ettől a kozmikus magánytól, ha egyszer magamat sem tudom. És még most is pontosan emlékszem, melyik kép jutott eszembe, az, amelyik gyakran felmerül bennem csak úgy, minden különösebb ok nélkül, akkor is, ha nem kutatok utána, és látszólag semmi érdekes nincs benne: magamat látom kamaszkoromban, tizennégy-tizenöt évesen, amint egy ösvényen sétálok egyedül, az ingem a derekamra kötve, a csíkos pólóm idétlenül rajzolja ki idétlen tagjaimat, vagy legalábbis így érzem, a farmerem épp a legrosszabb helyen levágva, combközépnél; dombtetőre érek, felferem a port a bakancsommal, lenézek a tájra, és bár tetszik a természet közelsége, nem veszek észre semmit, nem látok meg benne semmit, annyira, hogy nem is tudom, erdővel teli hegyeket vizsgálhatok mélabúsan, vagy kiegészített domboldalt csenevész bokrokkal, mert a mélységes önsajnálatomban és értelmezhetetlen szomorúságomban csak magamra figyelek, és úgy érzem, hiába van körülöttem az egész család, hiába van anyám, akinek elvileg beszélhetek, apám és számos unokatestvérem, hiába hogy mi itt összegyűltünk egy csodálatos szombat délelőtti piknikre, vagy legalábbis ők összegyűltek, mert ott hagytam őket

a völgyben a sör, a kóla, a paprikás krumpli és az otromba, tönklábú turistaasztal mellett, rájuk nem számíthatok, ők nem tudnak rólam semmit, nem értenek és nem is fognak. Bár undorral tekintek a kamasz testemre, mert nem hasonlít arra a testre, amit szeretnék, és a suliban sem érdeklém a fiúkat, és csak rejtegetem magam – míg a farmeremből szándékosan kiálló rojtokat tépkedem, azt remélem, hogy lesz majd valaki, mint a mesékben, aki viszont megért egyszer, akinek a testem is elfogadható, de nem csak az. Csakhogy – a sár-ga falnak támaszkodva már tudtam, hogy – nem lesz. Nem lesz ilyen, nem a testem miatt, hanem azért, mert a magány nem megszüntethető. Vannak szerencsések, akik úgy járnak a világban, hogy valakihez tartoznak; lehetséges, hogy ők megtartják egymást, de ezt én olyan ritkán, vagy inkább sosem tapasztaltam meg, hogy hirtelen elképzelhetetlennek tűnt, hogy Csengét meggyőzzem legalább a létéről. Egyszerűen nem tudom, milyen az az élet, amelyik nem magányos – hogy hazudjam, hogy ismerem a titkát? Az biztos csak, hogy még lehet szokni, de ezzel bíztassak egy tizenkét évest?

Ellöktem magam a faltól, és tétován botorkáltam tovább a kijárat felé, délután fél négy lehetett, Csenge vizuális szakkörön alkotott éppen, és hátha kialkotta magából a szomorúságot, ebben bíztam egy kicsit, és úgy terveztem, megvárom a szemben lévő kávézóban, de mielőtt a lépcsőhöz értem volna, résnyire nyílt a tornaterem ajtaja, egy hétéves kisfiú rohant ki rajta egyenesen a végé felé, „igen, sensei, jövőööök”, kiáltotta annyi energiával, hogy szinte még nekem is jutott belőle, az ajtót pedig nyitva felejtette, és én megláttam, hogy fehér ruhába öltözött gyerekek állnak egymással szemben kettesével a kötelezően zöld padlón, némelyek műgonddal fogják és rántják le társukat a földre, mások pedig igazi indulatból, körülöttük egy férfi járkál szintén fehérben, és néha megállítja őket, magyaráz nekik, máskor meg ismeretlen szavakat kiabál, és többé-kevésbé végül is uralja az újra és újra kitörni készülő káoszt. Öntudatlanul beléptem, a sarokba húzódtam, és bámulni kezdtem a senseit meg az apró gyerekeket, akik, mint a fiatal vércsék, ugráltak körül őt, majd oszlottak újabb és újabb csoportokra, nekem pedig nem az tetszett, ami kézenfekvő lett volna: ennek a férfinak a szálkás izmai, az erős teste és a határozott arcéle, hanem ahogy a kisfiúkat néha megérintette: megsimogatta a fejüket, egyszer-egyszer megborzosolta a hajukat, néha szétválasztotta azokat, akik túl mérgesen bonyolódtak össze. Erővel, de gyengéden fogta meg őket, fél kézzel átkarolva és felemelve bárkit a talajról, és olyan természetességgel nyúlt a vállukhoz, a karjukhoz vagy akár a hasukhoz, hogy visszatartsa és irányba állítsa őket, mint ahogy vizet iszunk a forrásból, letépünk és elfújunk egy bóbitát vagy végighúzzuk a kezünket egy fakérgen, hogy aztán érezhessük az illatát. Semmi félelem vagy bizonytalanság nem látszott a mozgásában, és csak ez a látvány, a keze egyszerű mozdulata, a testének ez a fesztelen, magától értetődő használata, amelyik tökéletes megértéssel találkozott a padavanjainál – ahogy én neveztem magamban őket – csillapította a semmibe vetett, tehetetlenséggel járó rettegésemet, vagy legalábbis ott a sarokban egy kicsikét úgy éreztem. Amikor aztán a korábban távozó kis tanítvány visszajött a mosdóból, és berontott a terembe, még vártam egy keveset, de végül csak indultam volna kifelé, hiszen mit keresek én egy valamiféle karate-edzésen, vagy mi is volna ez, hogy képzelem, hogy betolakodok egy helyre, ahova nem hívtak, és ahova nyilván nem vagyok való, viszont ekkor a sensei, aki persze Emil volt, odajött, megfogta a karomat, és szó nélkül leültetett egy padra a bordásfalak mellett, majd visszament a gyerekekhez. Szinte vártam, hogy az én hajamat is megborzosolja még tanári szeretettel, de ő egyszerűen ott hagyott, mintha magától értetődő lenne, hogy végignézem az edzést. Arra gondoltam, talán az egyik padavan anyukájának nézhet.

Soha nem szerettem a hangzavart, de akkor Emil és a szöcskeként ugráló, időnként dührohamot kapó, majd megbékélő kisfiúk látványa egészen biztatónak tűnt, mintha egy hoszszú, megnyugtató mantrát hallgattam volna végig. A dombtetőn bóklásztást elfelejtettem, mintha megbabonáztak volna, teljes testtel figyeltem az oktatást, kivéve, hogy nem értettem, mi történik, de regisztráltam a mozdulatokat, és néhány pillanatra szerettem volna az összes rémületesen üvöltő, küzdő, rohanó, összevissza mozgó, szétcsukló és összeszedett mozgású kisfiú anyukája lenni, és amikor először nagy komolyan, libasorban, majd hirtelen csatakiáltásban törve ki rohantak az öltözőbe, elképzeltem, milyen jó lenne, ha a karomba rohannának. Persze elviharzottak mellettem. Utána Emil odajött, bemutatkozott, mert mégsem nézett senki anyukájának, és elkérte a számomat. Ennyi volt az egész.

Csenge bezárkózása láthatólag nem szűnt meg az iskolai látogatásom után, sőt, talán még növekedett is, közben pedig Emillel úgy illeszkedett a testünk, mint plankton a tengercepphez: olyan tökéletesen foglalta magába egyik a másikat, amelyet még nem tapasztaltam soha azelőtt. Ez már az első alkalommal világossá vált, pedig ilyenkor az ember általában csak próbálkozik, igyekszik megtalálni, hogy forduljon, merre nyúljon, mit mondjon, hogy igazán jó legyen, de ezek csak a tanult gesztusok, és ki kell csiszolni a két test közösségét szépen lassan, viszont Emillel szó sem volt ilyesmiről, könnyedén fogadtam még a durvaságát is, ő pedig a szelídségembe borult bele, és mindez mintha így rendeltetett volna még egy korábbi életből – eleve meghatározva és a testünkre lefordítva. Azelőtt nem tudtam, hogy létezhet hasonló, hogy a testek találkozása ilyen magától értetődő is lehet.

A lányommal igyekeztem beszélni az alakuló viszonyom közben, elvittem egy gyerekpszichológushoz, aki megállapította, hogy nincs is semmi probléma, hagyjuk békén ezt a gyereket, én mégis attól féltem, hogy végleg elvesztem a hangot vele, és már sosem fog semmit sem elmesélni nekem, miközben ő belepusztul a belső magányba. A csöndje másfél évig tartott, akkor megoldódott a nyelve, de nem tudta megfogalmazni, korábban mi bántotta. Addig leperegtem róla, bárhogyp próbáltam közeledni hozzá. Csak kívülről nézhettem a szenvedését, és bár, ha vele voltam, mást sem tettem, mint a kulcsot kerestem hozzá, kizárólag falakba ütköztem. „Anya, most nem akarok beszélni róla.” „Anya, inkább egyedül szeretnék lenni.” Vagy még ennyi sem, csak kuksolás a szobában egész délután és egész este. A kedvemért aztán kijön enni a kedvenc túrógombócából, de nem szól közben semmit, és alig gyűri le a torkán. A falba vertem az öklömet néha, és úgy gondoltam, bárcsak kérne egy méregdrága sítábort, valahogy kifizetném, vagy bármit, aminek örül, mindegy, menyibe kerül, de hadd váltsak ki egy kis jóérzést belőle, vagy bánom is én, akárki, de jöjjön gyorsan az az akárki.

Nem akartam helyet engedni az örömnek ebben a helyzetben, de Emil nem hagyott más választást: ha együtt voltunk, ott kellett lennem neki, és elfogadni azt, amit a kettőnk teste együtt létrehozott, ezt a spirális, magától értetődő gyönyört, amelyért semmilyen erőfeszítést nem tettem, egyszerűen csak adta magát. Csengén egyetlen gombot sem találtam, Emil magától megnyílt. Kiderült, hogy a judo oktatás mellett asztalos is, mert ezt a kettőt szereti, a küzdősportot és a fát, és eleinte varázslat volt őt a műhelyében látni csiszológéppel a kezében, félmeztelenül a friss fa illatában, nagyjából úgy, ahogy mindig is elképzeltem a rosszabb, történetekkel is ellátott pornófilmek első jelenetét, és persze az egész gyakran úgy is folytatódott – azt hiszem, mert sosem néztem végig végül egy asztalosos felnőtt filmet sem. Emil mindmáig úgy simítja végig a kész bútort, vagy a frissen vágott falapot, mintha nem csak ő vágta volna ki, hanem egyenesen ő ültette volna azt a fát, amiből most használati tárgy lett. Mintha minden egyes fázisban ő gondozta volna, és az most egy nő lenne, akinek a természetes hajlatait a kezével ki kell élvezni és meg kell tisztelni a bőre feszülését, a puhaságát és a csak magára jellemző, csábító illatát.

Őt a szabadságában nem lehet korlátozni, ezt már az első találkozáskor kifejtette a rövid ital mellett, koccintottunk és beszélgettünk, magához hívott, nem szórakozott holmi külső helyszínnel, és arra nem gyanakodtam, hogy bántani akarna így ismeretlenül a lakásában, de erre a szabadságra igen. Ő, a férfiak szabadsága, az mindig valami hatalmas maszlag, ami mögött a pánik rejtőzik, vagy valami annál is visszataszítóbb. Mi az, hogy ne veszélyeztessem a szabadságát? Mi vagyok én, börtönőr, vagy hogy képzelem? Az egészben az az érdekes, hogy végül tényleg nem veszélyeztettem, és talán ezzel vívtam ki Emil sajátos ragaszkodását.

Az, hogy folyamatosan hangsúlyozta: minden tökéletes, mert minden elmúlik, mint egy rohadt spirituális közhely és egy folyton zavaró memento mori, úgy hangzott nekem. Ő úgy tett, mint aki hisz ebben, mint akinek ez segít, hogy örüljön a megromlott tejfölnek is – idegesen dobta ki a szemébe egyébként, csak úgy mondom, mert a szagokra aztán igazán érzékeny –, de azért jól hozta a szerepet, engem viszont halálra idegesített. Úgy tűnt, összeszórtam a szomszéd néniével is, hogy folyton beleverjék az orrom ebbe az agyomantrázott szükségszerű elmúlásba. A néni szereti Emilt, néha megkéri, hogy vásároljon be neki, és egyszer engem is meghívott száraz kekszet enni, csak engem, Emil nélkül, és mesélt a halott férjéről, „arról a fajankóról”, és felhívta a figyelmemet, hogy „ez az Emil, ez igazán jó gyerek, de énszerintem soha nem fog megőszülni”, és hunyorított egyet. „Annyi

baj legyen, Jutka néni”, nevettem vele, és a kezére tettem a kezem, „nem vagyok az a férjhez menős fajta, tetszik tudni”, és úgy is éreztem, hogy a fátyol Emil mellett valahogy nem illik a képbe. Jutka néni Emil alatt lakik, az elsőn, és akkoriban folyton az erkélyén ücsörgött barackszínű köntösben, könyökével a járókeretére támaszkodva, a járókelőket, a saját muskátlijait, az összeálló, párás levegőt, vagy éppen a múltat bámulva, nem tudhattuk, és nem is mindig ellenőriztük, főleg abban az időszakban, amikor egy hosszú nyári szünetben, míg Csenge balatoni táborokban nyaralt és önkénteskedett, illetve Ivánnal, az apjával vitorlázott az Adrián, szóval azalatt Emil napokig gyakorlatilag elfelejtett kijönni belőlem, és ez mindkettőnk számára a lehető legtermészetesebb dolognak tűnt, nem is kellett magyarázni rajta semmit, csak sajnos nyáron ilyesmi nem kerülheti el a szomszédok figyelmét, legalábbis hanganyag tekintetében, főleg, hogy Emil általában olyan erőteljesen fogott meg engem, hogy azt nem bírtam csöndben elviselni egyáltalán, még akkor sem, ha véletlenül igyekeztem, de azon a nyáron – úgy rémlik – nem is igyekeztem, így a földig érő, nyitott ablakok mellett a lökéseire akkorát visítottam, tudom is én, mint a disznók a vágás előtt, vagy az állítólag szerencsétlenül szenvedő macskák bagzás közben, de hát egészen féltelmes tud lenni Emil ilyenkor, kicsit túlzó, őszintén szólva, de azért még éppen megfelelő, na, és amikor két visítás közben három másodpercre éppen megálltunk levegőt venni, Emil a csípőmet tartotta, én meg a világ megtartásán küzdöttem még a zuhanás előtt, akkor egy kedves kis hangot hallottunk a lenti erkélyről, amelyik annyit mondott hamiskásan: „hej, de jó dolga van most ennek a kislánynak.” Aztán meg kuncogott egyet. Valaki. Ugye. A barack köntösben.

Nem volt idő nevetni, Emil éppen nem akarta engedni a poén kifutását, én meg nem tudtam mit tenni, bizonyos dolgokat nem lehet nevetve csinálni, így csak amikor a megpróbáltatás utáni álomból felriadtunk, mert mi, szegények, még meg is éhezünk, akkor tört ki belőlünk a kacagás, alig bírtuk abbahagyni, „Jutka néni, de menőnek tetszik már lenni”, vihogtuk bele egymás bőrébe, holott számomra Jutka néni éppen azt visszhangozta a maga aranyos módján, amit Emil ver a fejembe újra és újra, hogy most örüljek, mert néhány évtized, mint egy csettintés, annyi, és akkor már én fogok ülni a járókeretem mellett a barackszínű köntösömben, én fogom kérni a szomszéd fiatalembert, hogy vásároljon már be nekem, és ki tudja, vajon ilyen kedvesen, elrévedőn fogok a levegőbe megjegyzéseket tenni, vagy éppen epés rosszindulattal közlöm, hogy „mit vinnyog már megint az a ribanc”, és mindezt csak azért mondom majd így, mert rég elmúlt az idő, amikor velem bármi hasonló történhetne, meghaltak a szeretőim is már, vagy öregotthonokban gyógyszerzik az Alzheimerüket és a nevemre sem emlékeznek, de még a sajátjukra sem, nekem pedig örömmel, ha jön a fizioterápiás kezelés, ráadásul az otthonomba, mert utána egy fél napig jobban érzem magam, és néha még a tévében is kiváló sorozatok mennek. És megkeseredem ettől, és a gyűlöletet választom, nem úgy, mint Jutka néni, aki nem azt választotta. És lehetek én még neki „kislány”, de már jól tudom, mennyi egy évtized. Igazán semmi. Főleg utólag. És ha belegondoltam, végül tényleg nem volt más lehetőségem, mint annak a nem túl szűken csurranó gyönyörnek örülni, ami van. Emilnek mégis szinte kényszerítene kellett rá.

Jól emlékszem, mikor lett Csenge beszédesebb, és ezt mégiscsak Emilnek köszönhetem. Egyszer ájtott hozzánk, végre megengedtem neki, holott már több mint egy éve találkoztunk nagyon is rendszeresen nála, csak Csengét akartam mindig is megkímélni az ilyen-olyan férfiaktól az életben, miközben persze észre sem vettem, hogy kevés „ilyen-olyan” volt valójában, hiszen aki jött, az mindig maradt is egy ideig. Azért hívtam el, mert a konyhapultot rendbe kellett tenni, a vécedeszkat és még az égőket is a konyhában, és akkor éppen rájöttem, hogy nem bírom, nem bírom ezeket egyedül megcsinálni, és megengedtem, hogy segítsen, ő meg szépen lecsiszolta a pultomat, lekengette az egyik asztallapomat, kicserélt minden égőt és vécedeszkat, majd leült megenni az időközben elkészült pörköltet, mégpedig nem kis örömmel, Csenge pedig ekkor érkezett meg a barátnőjétől. Belépett az előszobába, onnan a konyhába, meglátta Emilt, amint háromszoros adagot szed magának a pörköltből és semmit sem a galuskából, és ahelyett, hogy sokkot kapott volna, ahogy feltételeztem, vagy elrohant volna a szobájába, majdnem kipukkant belőle a nevetés. „Hello, Emil vagyok”, mondta Emil, és kényszerítette magát, hogy levegye a fókusz az előtte tor-

nyosuló húsról, majd Csengének nyújtotta a kezét. „Te vagy a judo-edző”, közölte Csenge, és láttam rajta, hogy alig bír magával, aminek örülnöm kellett volna, hiszen végre életjelet mutatott, de hirtelen felfogtam, hogy a lányom minden érzékenysége ellenére kábé annyi időm van visszatartani az egész iskola nyilvánossága elől, hogy Emillel közünk van egymáshoz, amíg Csenge a konyhában marad, és nem veszi elő a mobilját, mert minden valószínűség szerint az első üzenet, amit az osztály viber-csoportjára ír, vagy a barátnőjére, az lesz, hogy „OMG, anyám a judo-edzővel jár”, és tizenhárom emotikon, amit nem értek, de a lényegen nem változtat, és ezt annyira nem szerettem volna, bár a sorsot már csak késleltetni lehetett. „Igen, te meg Csenge”, válaszolta szellemesen Emil, „kajázol?”, erre a lányom megint majdnem röhögésben tört ki, hát igen, Emil nem úgy beszél, mintha éppen egyetemen doktorált volna. Úgy tűnt, annyira tetszik Csengének a váratlan jelenet, hogy azt mondta, „persze”, kábé, mintha minden este velem enne, nem pedig félévente egyszer volna hajlandó csatlakozni. Nem múlt el a gyanúm, hogy jó sztori lesz ebből az internet és a viber sötét bugyraiban, de nem tehettem ellene semmit, terítettem és mertem a lányomnak, majd végül magamnak is, eleinte csak kanalaztuk a paprikást Emil nagy élvezetére, „imádom a főztödöt, Cica”, mondta minden zavar nélkül, de a második tányérnál már bonyolultabb dolgokat is kifejezett, megkérdezte a lányomat, mi szeretne lenni, mire Csenge úgy válaszolt, hogy „művész”, „de miféle művész?”, „festő vagy grafikus, vagy illusztrátor, vagy mindhárom”, erre Emil bólogatott, „igen, az egy szabad élet lehet”, válaszolta, és már ott is voltunk, a mágikus szabadságnál megint. Csenge teljesen rácuppant, „pont erről van szó, hogy senki ne mondhassa meg, mit csináljak”, válaszolta, Emil meg helyeselt, hogy „bizony, ezt mondom én is”, és persze megint én lettem a rosszfej, amikor megkérdeztem, hogy „ha mondjuk illusztrátor vagy, vagy grafikus, szerinted a megrendelő nem mondhatja meg, mit csinálj?, ha muszáj pénzt keresned, nem fogsz elvállalni olyan munkát, amikor előre közlik, hogy mit szeretnének? És neked kell alkalmazkodni ehhez? Mert gyakran így szokott lenni”. „Jaj, Mami”, sóhajtott fel erre Csenge, „hát persze, hogy nem. Nem vállalom el olyan munkát, ami nem tetszik. Majd keveset eszem”, és ott is volt a baj, mert gyorsan el kellett kezdenem mélyeket lélegezni, hogy az élet úgynevezett realitásait ne kenjem az arcába, amelyeket ő majd úgyis letagad, tekintve, hogy nem kell érzékelnie azokat, hiszen egyelőre én vállalom a nagy részét helyette, én csinállok olyan munkát is, amit nem szeretek, hogy mi enni tudjunk, micsoda ötlet már erről prédikálni, de ha egyszer ez az igazság?, Emil pedig a maga repkedő szabadság-eszméivel helyeselt csak, adta Csenge alá a lovat, mit mondjak, nehéz lehetett, hiszen neki is, na, nézzük már meg, hány személyért kell felelősséget vállalni ebben az életben?, lássuk csak, most hirtelen nem jut eszembe sok mindenki, legfeljebb a fabútorai, de azok szívesen éheznek, khm, akinek „a szabadságát nem lehet veszélyeztetni”, ugye, így a csemege uborka fölött mélyeket lélegezve hallgattam idealista fejtegetéseiket a „szabadságról”, és a béke érdekében senkit nem figyelmeztettem arra, hogy ezt a pörköltet konkrétan én készítettem el, a saját pénzből vettem meg a hozzávalókat a közértben a munkaidőm lejárta után, egy-két csirke adta hozzá az életét, feltehetőleg nem önszántukból, ők még kevésbé voltak szabadok, nálam sokkal kevésbé, és ezt csak mellékesen említem, vagyis mellékesen nem említem, inkább csak szemléltetésképp hoznám fel, ha felhoznám a csirkék elvágott torkát, amelyikből kifolyik a vér az ipari kaszabolás közben, mégpedig azért, hogy néha mások fizetik meg a mi szabadságunk árát, és az sem biztos, hogy jószántukból teszik, alkalmanként legalábbis kényszer hatására, és ez a lábjegyzetben esetleg számíthat egyszer, ha jobban belegondolunk. De nem lábjegyzeteltem. Emil összekapcsolódott a lányommal, ahogy a padavanjaival szokott, figyelt rá, és ez Csengének annyira jól esett, Emil tényleg olyan jól csinálta – és ha valamiben, a figyelemben igazán verhetetlen –, hogy fél óra alatt többet tudtam meg róla, mint az azt megelőző másfél évben. Csak vissza kellett fojtanom a megjegyzéseimet és csendben hallgatni. Kiderült, hogy Csengének van egy youtube-csatornája – egy egész éve, vajon mi lehet rajta?, ezen gondolkodtam magamban rettegve, ő azt állította, hogy a rajzairól mesél, és azokról a festőkről, akiket szeret, meg a saját maga fejlesztette technikákról, basszus ezen ügyködik a szobában, amikor nem akar kijönni, bár nyilván ennél sokkal rosszabb is lehetne – és bár velem addig sosem volt hajlandó a továbbtanulásról beszélni, kivéve, hogy minden felvevésemre megvonta a vállát, vagy azt felelte, hogy „oké”, ami elképesztően idegesítő és le-

lombozó, ő már alaposan utánanézett a kisképzőbe való bejutás feltételeinek, és többekkel „összechatelt”, akiket már fölvettek. Láthatatlanul felvontam a szemöldökömet. Ellenvetés a részemről? Á, nincs – egyszerűen csak örülök, hogy tájékoztatnak. Az általam vázolt gimnáziumok gondolata Csenge számára kuka, de legalább van valami, amit tényleg akar. Nézzük a pozitív oldalát. Emilben talán még az ragadta meg, hogy nem úgy beszélt, mint egy felnőtt, hanem mint egy másik tizenhárom és fél éves, bár sok mindent nem tudott a youtube-csatornákról, mégis ugyanarra járt az agyuk. Hirtelen nem tudtam, hogy ennek örüljek-e. De persze én is mindig számolgotam csak a rosszat és a kellemetlent, miért nem lehetett volna felhőtlenül boldogan nézni ezt az áttörést? A lányom megnyílik a fülem hallatára, és annyira nem ostoba, hogy ne tudná, én is hallom, sőt, tehát valamilyen módon nekem is feltárulkozik félig szándékosan, és hogy ez éppen a börtönbe zárt, legyilkolt csirkék finoman paprikás húsa mellett történik, amit nekem volt szerencsém kiemelni a szintén legyilkolt és szétdarált marhák húsa mellől, megvásárolni péntek délutáni rohanásomban a pénzből, amit úgy kerestem, hogy idiotákkal tárgyaltam telefonon nap mint nap, akik az idegeimre mentek a sznobériával kevert ostobaságukkal, tényleg, mit kellett ezen annyira kiakadni? Egyébként is, ki választotta ezt a munkát, ha nem én? Ki döntött úgy – na jó, nem valami tudatosan –, hogy nem lesz szállingózó művész, fatalizmussal rohanva bele a világba, hanem felneveli ezt a gyereket és pénzt keres, mindegy, hogyan, de biztosan, ha nem én? Meg nem vállal egy kapcsolatot, amelyikben elvan úgy nagyjából, és belefeleltünk legalább abba a biztonságba, hogy ketten keressük meg a pénzt, mondjuk, egyetlen ingatlanra, és aztán így több marad a végén? Olcsó kis kompromisszum, amit én sem akartam megkötni. Na, akkor meg mit állok itt neki lábjegyzetelni? Igazán jobb, ha befogom a számat, és nyelem a magam szaggatta galuskát, és örülök, hogy megtehetem, nem?

Emil a beszélgetés után nem is értette a kifogásaimat a szabadságukkal kapcsolatban, már amikor kettesben felhoztam neki, hogy van egy-két fenntartásom, ami a témát, az ő és a lányom véleményét illeti. Szerinte „a sok csinovnyik csak azt csinálja ebben a világban, amit a felesek mondanak nekik, az idioták egy percre sem gondolkoznak, csak mennek az akolba, mint a birkák, arra vágynak, amire a többiek, azért güriznek, amit a reklámokban látnak, és mindnyájan megnézhetik magukat”, de neki mindegy, ő aztán nem fog utánuk menni, és örüljek, hogy a lányom sem. Ejtettem a témát.

Csenge nyelve viszont tényleg megeredt. „Bírom ezt a fickót”, mondta nekem másnap este, „tök menő, hogy veled jársz”, majd ezek után lassan, de biztosan elkezdett magáról beszélni, minden nap egy kicsit többet, legalábbis arról, hogy a barátnőit mi foglalkoztatja, ennek kapcsán pedig sz-betűs szavakra bukkantam, úgy mint szex, szerelem és – sajnos – szopás, és egy pillanatra elfogott egy távolságtartó viszony kísértése, éppen azé, amitől szenvedtem másfél éven át és amit minden áron igyekeztem megszüntetni, viszont most – és már megint – olyan kérdések előtt találtam magam, amelyekre nem tudtam a választ. Szinte hangosan imádkoztam, hogy a harmadik ne Csengét érdekelje, hanem Lucát, Sárát, Fruzsit, Borókát, vagy nekem mindegy, de már megint a lehetetlenben reménykedtem: ki tud elképzelni ma olyan nyolcadik osztályt, amelyikben erről nem esik szó? Csenge az Emil-lel folytatott pörköltes beszélgetés után úgy nagyjából három héttel már azt akarta megtudni tőlem, hogy „Mami, a szopás, az jó dolog tényleg? Mert a Fruzsit mutatott egy videót róla, és nekem nem egészen úgy tűnt”. Májgombócot készítettem, a kis barna, formás pogácsácskák éppen merültek el a forró vízben a répa és a zeller mellett, majd újra és újra felbukkantak, Csenge az asztalnál kavargatta a teáját, az undor fodrozta a homlokát, és az orrát is görcsösen felhúzta, mintha a tea teán kívül mást is tartalmazna, vagy esetleg a fahéjas téli álom nevű keveréknél gusztustalanabbat nem hordott volna hátán a föld, én pedig közben még azt a képletet sem tudtam megfejteni, hogy most azonnal derítsem ki, milyen videót mutogat Fruzsina a többieknek – egyetlen videót sem akartam megnézni a témáról egyébként –, vagy válaszoljak valami őszintét és építőt, de az meg mi a franc lenne? Hogyan kell az igazságot valami maszlaggal keverni, ahogy a tudós cikkek elvárják, valami olyasmivé formálni, ami szinte igaz, és még egy gyerek számára is elfogadható, és hogyan nyilatkozzak a tárgyról, ha egyébként tudom, hogy néhány nap múlva Emil minden valószínűség szerint kérdés nélkül fogja számba nyomni a farkát, hogy majdnem megfulladok, és most erről előre és utólag is nehéz egyértelmű minőségi ítéletet hozni. „Azt hiszem,

jó lehet, ha mindketten tényleg akarják”, közöltem viszonylag diplomatikusan, semleges hangon, fél szememet a föl-lebukó májgombócokon tartva, és azon töprengve, mi van, ha valami szado-mazo szopást látott a lányom. „Szóval nem muszáj csinálni...”, jegyezte meg erre elrédve, és az orrizmait, ha vannak ilyenek, elernyesztve. „Csenge, semmit sem muszáj csinálni. Az egész nem muszáj csinálni. Senkivel, soha nem kell együtt lenni, ha nem akarsz, érted?”, emeltem fel a hangom hirtelen, talán kicsit túlságosan is hevesen, közben ráébredve, hogy a mai anyák kiskatéját böfögöm fel, amellyel teljesen egyetértek, csak mutassanak nekem egy nőt, aki soha, semmit nem csinált szexben egy férfi kedvéért saját akarat ellenére, soha nem feküdt le mással kedvességéből, megbánásból, büntudatból, megfélemlési vágyból, soha nem vett a szájába semmit, csak hogy legyen már végre vége, vagy csak hogy szeressék, na, tessék, várom, és nevelem én itt a következő generációt, hogy náluk ne így legyen – de képes volnék én ezt átadni? Csenge félig megkönnyebbülve, félig kételkedve sóhajtott. „Értem.” „Mi volt a videón? Elmeséled? Megijesztett?”. A lányom elfordította a fejét, én pedig nem tettem szót, „Hagyjuk, nem akarok beszélni róla”, válaszolta, és képtelen voltam erőltetni, hogy valaki elmondja az anyjának, mennyire megrémisztette, hogy, mondjuk, egy nőt látott fuldokolni egy fasz miatt, vagy éppen csak azt, hogy annyira a szájába vette, hogy úgy tűnt, felnyársalja, tényleg nem lehet erről csak úgy mesélni a tea mellett – éppen anyáknak. „Nálatok... nálatok ezt ugye, nem csinálják a lányok?” Igyekeztem úgy tenni, mintha mellékesen érdeklődnék; levettem a polcra a sót, szórtam a levesbe, majd a konyhapultot letöröltem a mosogató melletti ronggyal. „Csak a Vali próbálta... azt mondta, nem vészes.”

Ebben a pillanatban a májgombócokról azt gondoltam, lassan végre elkészülnek, de még persze várhatnak egy kicsit, és ideje lenne a krumplit is összepasszírozni, ha időben akarunk vacsorázni, közben a kanalat a lábomhoz csaptam véletlenül. „Nem vészes”, basszus, de utálok ezt, a „nem vészesért” nem érdemes hozzáérni egy férfihez sem, csak közben eszembe jutott, hogy mondjuk a sperma lenyeléséről is ezt tanították annak idején a barátnőim, hogy „nem vészes”, és megjegyezhetjük, hogy tulajdonképpen a munkám sem az, azt is meg lehet csinálni, meg úgy általában a konyhám és a lakásom is eléggé elviselhetőek. Csenge arcát néztem, még kicsit puhi volt a gyerekkortól, a haja kócosan omlott a vállára, súlyosan és kezelhetetlenül, mindig is szerettem babrálni, és megsajnáltam, hogy végig kellett néznie azt a videót – annyira ártatlannak tűnt a szeme, a szájában még semmi érzékiség – én igazából egy kislányt láttam csak magam előtt. „Nézd csak, tudod... az nagyon fontos, hogy akivel vagy, abban meg tudj bízni, de ha lehet, száz százalékig, és bármikor szólhass, hogy ezt már nem szeretnéd. De Csenge, az a helyzet, hogy magadban is meg kell bíznod. Tényleg szólnod kell, ha nem tetszik, nem tudja a másik magától. Nem mindig tudja.” Bevilant az a rengeteg alkalom, amikor nemcsak kibírtam a szexet Ivánnal például a házasságunk alatt – már abban az időszakban, amikor elmúlt a végtelen vágyam, hogy felkeltssem az érdeklődését, és már csak a közöny maradt –, hanem még én is kezdeményeztem, mert úgy gondoltam, ennyi azért még igazán muszáj, ennyit „köteles vagyok megtenni a kapcsolatunkért”, és akkor essünk már túl rajta, és hogy ezek után nem csak azt kellett volna feldolgozni, hogy elviselhetetlen az, ami történik, hogy hozzám ér ez az ember, akit nem is bírok elviselni, megfogja a csípőmet, felhúzza a lábamat, összevissza mozog bennem és grimaszol élvezetében, mint egy birkózó, amikor nagyon lenyomná már az ellenfelét, vagy mint egy nagymama, aki csak nem gyúrja meg a téstát, pedig akarja, és ez így visszataszít és undorít, hideg tőle a testem és szomorú, hanem hogy mindezt én akartam, én idéztem elő, egy szavam sem lehet az ellenem elkövetett erőszak ellen, hiszen szinte megkértem rá azzal, hogy levetkőztem előtte, és magamra húztam, csak tudjuk le a kétheti egyet, és többet ne kelljen aggódni és félni tőle, és egy szóval sem mondtam, hogy ne – ki lenne a hibás mindezért, ha nem én magam? „Oké, Mami, ne aggódj, úgysem járok senkivel”, zárta le a témát Csenge hirtelen, és mézet folytatott a teájába a csepegtetővel, bús szemekkel követte a méz útját, és ez a mondat nyilván egy újabb drámát rejtett, tudom is én, ezúttal a magányról meg valamelyik beteljesületlen szerelemről, már akkor is, de mi tagadás, eléggé megnyugodtam tőle. Elzártam a gázt a májgombócok alatt, és nekiláttam a krumplipasszírozásnak. Ha így folytatjuk, éhen maradunk, arra meg igazán kinek van szüksége?

Közben persze nem tudtam, hogy Csengének menni fog-e. Úgy éreztem, valami iszonyú bizonytalanba ugrik most ezzel a szerelem-szex témával, és bár megkímélhetném az évtizedes vívódástól és próbálkozástól, amit én végigcsináltam, attól a rohadt harctól, amit magammal is vívtam, nem lehetne-e elég esetleg az én összevissza szenvedésem arra, hogy őt is megváltsa, és csak az öröm maradjon neki? De nem így szokott ez menni.

Nekem is Emil volt az első, akinél már csak a gyönyör maradt – megfelelési vágy nélkül. Vajon számított ebben az ő állítólagos készenléte a halálra? Ez a folyamatos fixációja a jelen pillanatra és az elmúlásra egyszerre? Vagy az, hogy amikor sokkal később – úgy nagyjából három hónapja – beszámoltam neki Ervinről, és biztosan tudtam, hogy el fog hagyni, akkor legkevésbé sem hagyott el, hanem – mintha most lenne az a bizonyos próbatétel, az elvei próbatétele – egyszerűen megvonta a vállát, és elismételte a mantráját, „engem csak az érdekel, hogy szeretjük egymást, a többi nem számít – olyan rövid az élet, hogy’ ne örüljek neked?” Vagy a tegnapi este, amikor beállítottam hozzá egy egész napos sírás után, amelynek során azt latolgattam, vajon Ervin mit csinál a wellness-hétfőjén a családjával, és hogyan lehet, hogy sosem tölthet velem egyetlen szombatot sem, a hétfő-keddekről és csütörtök-péntekekről nem is beszélve, elképzelhető-e, hogy ezeknek a kereteknek ellenére is szeret, és arra jutottam, hogy nem, nem képzelhető el, de mivel már megígértem Emilnek, hogy beugrom hozzá, a rossz kedvem ellenére megtettem, ő pedig csak rám nézett úgy, ahogy apám kutyája néz az emberre, és már mindent ért, vagy a leopárd néz az áldozatára, a szeméből kiolvassa az esélyeit, úgy nézett rám Emil, és kíváncsi szemmel vizsgálva engem egyetlen, bár hosszú pillanatig, felkiáltott, „neked biztos szerelmi bánatod van, te jó ég, ez olyan cuki”, én meg a fejemet ráztam, hogy „nem, dehogy, miről beszélsz”, ő viszont ragaszkodott a megérzéseihez, „teljesen úgy nézel ki, mintha szerelmi bánatod lenne”, és úgy gondolta, hogy valamit tesz az ügyem érdekében, és egy elég extrém ötlettel állt elő az estét illetően: már megint teljes hozzáférést akart a testemhez, és a kényszerítés része igazán szexi volt, így engedtem neki, ez pedig aztán – egy rövid időre legalábbis – segített. Emil enyhén szólva kamaszos, mégis létező eszmei szabadsága, a gyanús spiri-mantrája éppen megfelelően keveredett az asztallap keménységével, ahonnan mozdulni sem tudtam – ilyen körülmények között pedig ki tud állandóan Ervinre gondolni? Kár, hogy a gyönyör pillanatokig tart, és kár, hogy a szerelem, ez a nyers, horzsolós fajta, amit Ervin iránt érzek, még így is mindent elrontott már akkor, amikor visszatértem a világba, és már az asztalapról leemelve Emil bárányszőrös takaróján feküdtem megint a könnyeimmel küszködve; Emil ekkor aggódva megsimította az arcomat, és megjegyezte, hogy „úristen, Cica, ennyire egy szerelem sem fájhat, nehogy sírjál már itt nekem, rendelék egy mexikói pizzát, mit szólsz hozzá?” Én pedig mégiscsak elkezdtem csodálni őt, és könnyek között bólintottam, hogy „oké, de kukorica azért ne legyen rajta, jó? Ki nem állhatom. Egyszerűen nem bírja az emésztésem.” ■ ■ ■

Bendi Verát gyermekkorában megbűvölte Konrad Lorenz világa: etológus akart lenni, és író. Korán tehetséget mutatott továbbá az asztaliteniszhez, így kislánként többször is férfi kategóriában állhatott dobogóra. Később etológusi és sportolói ambícióit hátrahagyva filozófiát és hebraisztikát hallgatott az egyetemen, majd néhány évet Jeruzsálemben élt. Első prózakötete, *A másik férfi* 2018-ban jelent meg a Gondolat Kiadónál, emellett számos mesekönyvet publikált, 2022-ben az Év Gyerekkönyvírója díjra jelölték. Jelenleg újságíróként és kódolóként dolgozik. *A Majdnem negyven* című regénye az idei Könyvfesztiválon a Kalligramnál jelenik meg.

Megyek

Három szál cigaretta, négy a kijelölt helyen, Unicum apámmal egy, kettő, három, az útlevelem nálam, mégsem, cserebere, az Izabella kulcsát a korláton átdobom, ki-, be-, csekkolok, a menetidő három óra negyven perc, negyvenöt, uszkve háromezer kilométer, turbulencia.

Tehetetlenség 1.2

Minden
test megtartja
nyugalmi állapotát vagy
egyenes vonalú egyenletes
mozgását mindaddig, amíg egy
másik test mozgásállapotának meg-
változtatására nem kényszeríti. Nem tudtam
az oldalára fordítani apámat, aznap,
amikor a déli melegben
egy légy beszállt
az ablakon.

Még meddig

Theó

reggelit, ebédet, vacsorát készít. Azt mondja, terítsek meg, készen van az ebéd. Beszélget velem, próbál velem beszélgetni. Azt mondja nekem, hogy...

Nem emlékszem. Nem tudom, meddig bírja. A felesége vagyok, és meghalt az apám. Aztán megölel, mondtam neki, az nagyon jó, ha megölel. És amikor viccelődik. Theó már nagyon fáradt.

Mégiscsak

Sokan állnak a Szent Péter téren.

Talán mégsem olyan sokan, járványügyi a helyzet.

Erősen süt a nap, harminchat fok, én árnyékban óvatosan, nem bírom a napot, elájulok, rosszabb esetben kórház, infúzió, Theó a laza tömegben, közelebb az erkélyhez, várakozunk.

A lépcsőn ülök, árnyékban, mégiscsak előre kellene mennem, gondolom, Theó mellé, szorosan, egyetlen biztos pont ezen a téren, mit keresek itt?

Hiába

lép elő a pápa, hiába hirdeti az ígét. Elfogadás, megnyugvás, ezt mondja, és jó étvágyat kíván. Hiába, ha apám nem hitt. Ezt ugyan nehezen tudom elképzelni, mármint, hogy nem hitt.

A szobája falán harminc centis kereszt függött, vasból, és három-négy

Biblia a polcon több centis

vastag porban. A por nem mérvadó,

apám nem takarított, a por mindent betakart. Amikor levettem

az egyiket, zavartan nevetett,

minek neked a Biblia, csak nem hiszel, inkább együnk kínai gombócot.

Mégiscsak ki kellene mozdulnom az árnyékból

erre a térre, Theó mellé, szorosan a napba. Két hónapja nem sírtam.

Piros Vera 1971-ben született Budapesten, jelenleg Portugáliában él. Hat-hét éve foglalkozik rendszeresen írással. Prózát és verseket egyaránt ír. 2021-ben jelent meg az első kötete, a Kalligram Kiadó gondozásában, *Eltévesztettem, drágám. Egy házasság anatómiája* címmel.

Határmódosulások

Flata

Róluk írok és rólam, valamiről, ami bennünk és köztünk képződött, ami valós volt és aminek nem volt köze a valósághoz. Talán magamnak, talán nekik, talán az anyukámnak vagy az unokámnak, akik oly messze vannak.

Annak, aki kézbe veszi.

Talán nem is én írom, hanem magától íródik, napfényre akar kerülni, megmutatkozni, általam. És talán nem is róluk szól, hanem egy közös álmvilágról, egy anya és ikrei lenyomatáról a szélfúttá térben.

Egymásba olvadó, homályos körvonalakról. Képlékeny határokról, határeltolódásokról, határnélküliségről. Nyúlásról és fokozatos visszahúzódról, kinyúlva maradásról. Szakadásokról. Hangulatokról. Mert a várandósság és a születés idején minden hangulat volt. Az idő hasában létezés. A saját hasamban létezés.

(...)

Ide-oda ringatott az idő és ide-oda ringattam magam. Magamban. Ringatva ringatóztam. Csírázott, növekedett bennem. Csíráztak, növekedtek bennem.

(...)

Aztán döccent egyet.

Megszülettek.

Beljük költözött, megtestesült bennük az idő.

És betoppant életünkbe a többes szám. A duplán közös jelentés. A kettős mellé egyszerűben a négyes. A cumihangos csendek, a parányi lélegzetvételek, az alig észlelhető mocorgások.

A másfajta öröm és muszáj. Sok talán és még több bizonyosság.

Milyen jó megélni, hogy ilyet tudnak. Jó érzés megtapasztalni, mire képesek a hormonok. A szív. A képzelet. A tudat.

Tudatosítani, miközben tudatában lenni az öntudatlanságnak.

(...)

Még álomban élünk, közös álomban, még nem távolodtunk el a bentől. Nehezen következtetünk a napszakra, lehúzott redőnyök mögött élünk. Mintha még együtt lennénk a hasban. Minek is tudni napszakokról, napokról, hetekről, amikor félálomszerű állapotban lebeghetünk?

Színeket sem különböztetünk meg, de tudjuk, jelen van mind, egész színkála hullt az ölünkbe. Bársony szürkület, kagylóhéj, zúzvara, végtelen tenger, böngészem a színkála ezer árnyalatát. Csöndszín, toldom meg, ez a legszebb, a közös csöndszín.

Az álomban létezők létezése ilyen.

Még nincsen hasadás, még minden közös.

Még csupa jelzőkből áll a világ.

De lesz még csupa állítmány is, egyre többet állítanak majd, velem ellenkező dolgokat. Kettő akarnak szakítani az akaratukkal. Kétféle ráncigálnak. Feszegetik a határaikat. A határait. Feszegetnek.

(...)

Még csak a csönd létezik, még suttogunk, még nem emelem fel a hangom. A csöndet még csak ők tépik szét az ordításukkal. Az én ordításom még nem született meg.

Az egyik ordítása a másik csöndjét, a másik álmát nem tépi szét. Erről is szól az ikerlét.

Suttogásom még célba ér. Célba érne később is, nem kéne megemelni a hangon. Mégis emelem. Pedig a szó halkán érkezik meg jobban. Csöndben koppan nagyobbat.

De aztán a hormonok, a szív, a képzelet, a tudat átbillen. A sok csodáló felkiáltójel helyébe egyre több parancsoló kerül. Rendreutasító. Felszólító.

Nem bírom elviselni a kiömlöttet, a leesettet, az összetörtet, miközben én magam is kiöntök és kiömlöm, leejtek és leesem, összetörök.

Talán éppen ezért.

Most fel kell törölnöm, össze kell szednem, meg kell ragasztanom.

Mégis mire vágytál?

Nem örülsz, hogy feltörölhetsz, összeszedhetsz, megragaszthatasz? Hogy van mit, hogy van ki után?

Megdöbbsz, hogy ugyanaz a forrása az eufóriának és a szemforgatásnak.

Csak használni tanulnak, hogy nélküled is boldogulhassanak.

Hogy egyszer nélkülem is boldogulnak, erre még nem gondolok.

Még csak orr- és fenéktörölgetés, leesett és ledobott tárgyak után hajlongás, még csak a teljes függés tölti ki a napot.

A teljes odaadás.

(...)

Tetszik a szerep, amibe csöppentem, elmerülök benne és lubickolok. Nem is szerep ez, ez is én vagyok, egy elnyomott vagy most kisarjadt énem, ez a legjobb, ami történhetett velem. Így gondolkodom erről évekig. Aztán több kéne magamból, a régiből vagy egy újból, vagy a kettő valamilyen arányú egyvelegéből. Többet szeretnék fellélegezni, de amint fellélegzem, megint visszacsöppennék a velük közösbe. Nem tudok lemondani róluk, a végtelességig érezni szeretném, milyen, ha a nap bármely szakában hozzám bújhatnak és hozzájuk bújhatok. De egyre messzebb illan majd a közös, végül már csak a róluk és magamról írt szövegek maradnak. Csak a szövegekbe csöppenhetek vissza, amit arról írtam, amit róluk és magamról gondoltam, amikor még egyek voltunk.

Igazán egynek lenni csak néhány hónapig, néhány évig lehet. És persze egy életen át, de abban már több a hézag, a buborék, a tudatosság.

Szeretnék beleszállni a mindig éppen mostba, az első évbe, a másodikba, a harmadikba.

De a most egy kifeszített pókháló, amin egyre kijjebb araszolunk.

(...)

Még csak pár hét, pár hónap telt el. Csöppnyi ujjuk az idő után kapkod vagy az elmúlást akarja nyakon csípni és nem eresztetni? Kezük még cél és irány nélkül mozdul, vagy ebben a korban létezett csak igazi cél és irány? Aztán minden dicséret és dorgálás függvénye. Hogy fény vagy árnyék költözik belénk inkább.

A szemük párbeszédet folytat az egész szobával. Mikor sikerült ez nekem? Amikor akkora voltam, mint ők, egy másik szobában, más emberekkel? Felőtt fejjel nem tudok kezdeményezni, nem sikerül felvennem a beszélgetés fonalát.

Szeretnék ők lenni. Beléjük helyezkedni.

Mindent először látni és mindent egyre világosabban.

Amikor a kellemes homályból előbukkan valami sosem látott, vagy a hangjáról, szagáról ismerős.

Hívás nélkül hívnak, és bármi közel férközhet hozzájuk.

Még nem tudják, mire mutatnak, egyenrangú minden, és minden egyformán fontos. Ugyanúgy mutatnak magukra, mint másra, megmarad-e ez így, ennyire önzetlenül, kizárás nélkül, befogadón.

A kezükkel is beszélgetnek. Mondani szeretnének valamit, és mondják. Azt, ami szavakkal nem kifejezhető. Mindennek és mindenkinek. Hisszük, hogy nekünk többet, de talán csak azért, mert mi vagyunk kéznél. És majd egyszer előlünk hallgatnak el többet. Nem mindent akarnak majd elmondani, most meg még nem tudnak mindent elmondani. Mindig köztes állapotban vagyunk.

Velünk és bennünk beszélgetnek, mi kapjuk a legtöbb mondanivalót.

Aztán egyre több párbeszédet folytatnak másokkal.

(...)

Fiamban jelentéssé gyűlnek össze a hátra- és felfelé nézések. Ha én megnövök, akkor te elmész?, kérdezi. Gyakran ébred álmából. Hamarabb gondol az elmúlásra, mint én. Öt-éves sem lehet, és konzerválni akarja az időt. Nem akar nőni, csak szárnyakat. Magára és rám, az összes családtagra. Tudja, hogy egyeseken már van.

Miért néz hátra és felfelé egy ekkora gyerek?

Az én felfelé és hátranézéseimbe vackolódtott bele?

Az esőcseppek folyását nézi az ablaküvegen, ahogy mintát rajzolnak, összegyűlnek és a földre hullnak.

Az égbe kerülést nem láthatjuk.

Csak odafent a fehér felhőket.

Őseink lelkét.

Sokáig aludtunk hármásban. Apa az éjszakai hangoktól és mozgásoktól mentes szomszéd szobában talált menedéket. Hetente egyszer én is átvonultam. Folyamatos és mély alvás várt rám. Nem felszabdalt és lélegzeteket figyelő. Érintések nélküli, kényelmes elmélyülés.

Le akartam cserélni a közöst egyénire. Legalább éjszakára. Egyre inkább foglalkoztatott a határhúzás szükségessége. Határvonalakat húztam paplanokból, hogy ne érezek minden érintést. Elég volt az ébresztésekből. Az együtt alvásból. Sőt, arra vágytam, hogy aludjanak el egyedül. Mert olvasni szeretnék. Olyat is, amit én akarok. Hosszan, elmélyülten.

Aztán rájöttem, hogy örülök a meséiknek, új világokat nyitnak meg. És örülök apró kezüiknek, bújásuknak, szuszogásuknak.

És örülök az évek óta a polcaimon gyülekező könyveimnek. Hogy hamarosan kézen fognak, hozzám bújnak, ott szuszognak előttem.

(...)

(...)

Ki kellett nyújtóznom. Lebotorkálok az emeletről a földszintre, a pincébe, hogy felnézhessek. Más perspektívákból láthassak. Felegyenesedhessek a sok odafigyelésből.

A játékból csak a görnyedés maradt. Nem a felhőtlen együttlét.

Pedig az volt a legszebb, amikor még nem akartam nyújtózni, felegyenesedni, nem akartam kilépni a közösből. Amikor még kicsi akartam maradni. Ha voltam egyáltalán. Amikor még ott gubbasztottam mellettük, és csak szívni akartam velük a közös levegőt.

Amikor csak őket akartam magamba szívni.

(...)

Aztán kellett más illatok, szagok.

Más szövegek.

Már magát az elképzelést szerettem. Elég volt arra gondolnom, hogy valaki olvas. Hogy bárki és bármilyen helyzetben, asztal fölé görnyedve, otthon vagy könyvtárban, ágyban heverve, kertben vagy tengerparton, pirkadatkor, alkonyatkor, tűző napfényben olvas. Vagy ír. Láttam a toll mozgását, a kéz változó ívét, a toll és a tinta színét. Ahogy egy tétova fény megvillan a tollon.

Mások csöndes, elvonult olvasását képzeltem el. Mások helyébe képzeltem magam. Pedig kézníváltásnyira volt a legszebb, a közös és a hangos. Ahogy kis kezek lapoznak könyvekben, kis ujjak mutatnak képeket, kis fejek telnek meg szavakkal.

(...)

Újraírtak, újraírtam magam. Újraíródtam. Belekerültek a hasamba és kikerültek belőle, elkezdődött egy új történet. Az én új történetem és az övék.

Az én régi, övékkel kiegészített történetem.

(...)

Mégis kellett az eltávolodás. Kilépni a többes számból. A közösből. A bentből. Magamra maradni. Lehúzni a redőnyöket.

Határhúzásról és válaszvonalakról elmélkedtem. Nem tudtam megtenni a lépéseket, mégis képződtek a falak. Körbekerítettem őket. Kisággal. Babakarámmal. Hogy tudjak kettőt lépni.

Először a kapaszkodást tanulták meg.

A karám ajtajának kinyitását.

Azóta is kapaszkodnak. Azóta is nyitogatják az ajtókat.

Szeretnek kiiskoljni.

Hozzám szaladni.

Belém csimpaszkodni.

(...)

Egyre mélyebbre és magasabbra jutnak, egyre több mindenhez elérnek. Nadrágokba kapaszkodnak, kanapéba, lengőajtóba.

Nekik is kell az eltávolodás.

Próbálgatják magukat.

Alagutakat, labirintusokat, tornyokat építenek, amikbe bele lehet szorulni, amikben el lehet tévedni, amik összedőlhetnek. Ők más szemszögből látják a dolgokat. Egykor nekem sem jutott az eszembe, hogy ilyen szempontok is léteznek. Hogy be lehet szorulni, el lehet tévedni, hogy leomolhatnak a falak.

De most sem magam félttem.

De most is magam félttem.

(...)

Felfedeznek. Ők a világot, én őket. Két új világot.

Kúsznak, másznak, építenek, míg én a felfedezéseiket figyelem.

Egyhelyben toporgok.

Felfedezéseiken keresztül fedezek fel.

A mászóka legmagasabb fokára lépnek, amit lábujjhegyről sem érek el. Fára másznak, kerítésre, csúszdatetőre. Bordásfalra, kötélpiramisra. Kitárt karokkal ácsorogjak odalent vagy lendüljek utánuk a magasba? Remegő kezekkel, szédülve?

Hamarabb zuhannék le, mint ők. Inkább várok lent. Lent reménykedem. Kétfelé nem mászhatok.

Itt lép a képe a bizalom.

Bízni egy négy-öt éves gyerekben, hogy biztos kézzel fog, összpontosít, nem csúszik meg a lába?

Igen.

Bíztam.

Mást nem tehettem.

Magasba emeltem a tekintetem, és reméltem, hogy vigyáz rájuk az ég.

Mindenki, aki a magasban van.

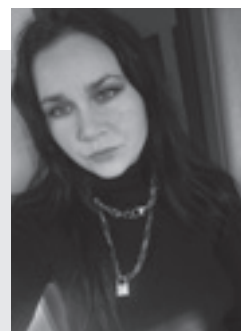
(...)

Elengedték a kezem. El merték engedni, mert tudták, hogy elengedhetetlen.

Tudták, hogy egy anya szédületes méretűre nyúlhat. Egy anyahas. Egy anyaszív. Egy anyakéz.

Hogy a hasbéli állapotok örök időkre szólnak. ■ ■ ■

■ **Pénzes Tímea** (1976, Érsekújvár) tizenegy önálló és tíz fordításkötet szerzője. Verseket és prózát ír, cseh, szlovák és német nyelvből fordít. Legújabb kötete az *Ikeranyaverek* (Kalligram, 2020). Az itt olvasható részletek a *Megnyúlások* címen készülő elbeszéléskötetéből származnak.

fa alatt

karácsonyra bársony menstruációs bugyit kaptam
ez most ilyen új fajta hogy jobban érezze magát
az ember ha már úgylis környezetet véd
közben legalább szép legyen
mossam ki azt is ami az enyém

kaptam egy orvosi fém ollót
ez valami újdonság többfunkciós
mindent lehet vele vágni papírt is
körmöt is meg haját is hogy pénzt
spórolok nem kell majd fodrászhoz mennem
vágjam le saját magamnak a hajam

kaptam egy földgömböt ami világít a sötétben
gyerekeknek szánták eredetileg de már
senki se annyira gyerek a családban még
tavalyról kimaradt elrakott legalább fény
lesz a szobámban éjjel ha egyedül leszek
jelöljem meg hol akarok máshol lenni

kaptam egy vásárlási utalványt a helyi turkálóba
mindenki úgy tesz mintha nem tudná nincs
pénzem újra ilyen ha saját a háztartás mert étel
is kell gyógyszer mosópor a ruha az nem fontos
nekem csak az való ami másnak már örömet szerzett

kaptam egy repülőjegyet balira
nem kéne annyit stresszelnem ott szellemekkel
táncolnak a nők transzba esnek
ne egyek sokat maradjak sokáig
táncoljak aludjak függőágyban
poggyászszeget nem tartalmaz

kaptam egy csomag gyufát
mindenkinek a vaníliás illatgyertyáról
én jutok eszébe ezért nem azt vettek
mert a gyufa romantikus a hangja
ahogy meggyúl az illata a ropogása
mindig a nyálammal oltom el

bejelentettem előre mindenkinek
idén nem adok senkinek semmit
bólogattak és mondták hogy nem baj nem is arról szól az ünnep
hanem hogy együtt legyünk és ünnepeljünk és szeressük egymást

szarvas és denevér

akkor most mondjátok meg
tényleg meg akartok védeni
vagy csak statisztikának keltek
azzal hogy ti elkülditek családaitokat nyaralni
a kutatókat a holdra
a tudósokat laboratóriumokba
a denevéreket visszahozták
szarvasokkal keresztezitek
bezártok a kedvenc helyemre beláthatatlan időre
elszámoltok százig de hetvennél már senki sincs

semiben sem hiszek ami rajta van a térképen vagy állaga van
már csak a szeretetben és a macskákban hiszek
egy kicsit talán az esztétikában meg a növényekben
ez a négy dolog lehet hogy ugyanaz

itt az idő hogy kimondjam
nem tudom tagadni egyre többször jut eszembe hogy
vagy hold akarok lenni
vagy szarvas akit denevérral kereszteznek
vagy laboratórium amiben kutatók vannak
de túl szép ez a szimuláció
bár mostanában egyre több a hiba a rendszerben
túl sok mindent teszek a földért
túlságosan sajnálom őt hogy rajta élünk
de megígérem táplálom majd a testemmel is

androgün

az ébredés utáni illatod épp olyan mint az enyém
ugyanazzal a mozdulattal fekszel vissza
ugyanúgy reccsen meg alattad az olcsó vaságy
ugyanolyan színű hajszálakat hagyunk a párnán

kiveszem a fonnyadt áfonyákat a műanyag dobozból
kettesével sorba rendezem őket
kiskanállal forró vízbe ejtem
rózsaszínra festik a vizet
kiengedik ami bennük volt

szeretkezünk a konyhacsempén
összeér a homlokunk
nézem a szád ahogy résnyire nyílik
hajad a szemedbe lóg
minden nappal jobban szer

lábujjhegyre állva búcsúzkodunk
a kifőzött áfonyák elszomorodnak
összenyomódnak megszakad a bőrük
nem lehet őket elkülöníteni

vasárnap délután

a gyerekek olvadt nádcukrot esznek
miközben a tükörben nézik
anya hogy fésüli ki
glicerinnel a hajukat
apa tövig vágja a körmét
a mosdókagylóhoz ütögeti a borotvát
én írni akarok és rád bízom mit jelent
hogymindig amikor előveszem a ceruzát
a radírt is

Covidius

apa nem érdekel a közügy
most meg pláne
hélios adj erőt
a d vitaminomat aktiválni

átváltozom lakattá
látni a kinti világot
a világ keletkezését
szorosan kapaszkodva
saját magamba
törjetelek fel egyszer

átváltozom lóvá
befognak a szekérhez
körbeutazom a napot
vonót készítesetek
szőrömből egyszer

átváltozom tükörré
nézni fognak szép emberek
mindenkiben megbízom
sosem veszem észre
magukat nézik csak
tegyetek üveggé egyszer

átváltozom fésűkagylóvá
hamisgyöngy van bennem
senkit nem fogadok be házamba
kinyitni se tudtok
tegyetek kócoszá egyszer

átváltozom halkonzervvé
összetörnek csontjaim
kiszúrják szemem
megfüstölnek beolajoznak
rehabilitálatok
kétezer év múlva

Háromnapos csoda

– **Ú** jra el fogok oda menni, és senki, még maga sem tud megállítani – rázza meg magát.
 – Ne próbáljon lebeszélni róla! – figyelmeztet az elszántságára, egyben dacos kihívást intéz hozzám, mintegy válaszul a hallgatásomra.
 – Eszembe sem jut – vetem oda neki, szinte már hetykén.
 Úgy döntök, hagyom, hogy kidühöngje magát.
 Ez kissé meglepi, és csak néhány lélegzétvételnyi szünet után lendül ismét támadásba.
 – Nem is tudna!
 – De nem is akarom!
 Pingponglabdaként pattognak közöttünk a mondatok.
 – Lehet, hogy most azonnal elindulok! – folytatja a fenyegetőzést, és már emelkedik is fel a fotelból.
 – Csak tessék! – intek nagyvonalúan az ajtó felé, mint akit nem érdekel az egész.
 Egy pillanatig úgy tűnik, hogy megteszi, de mielőtt kiegyenesedne, visszarokkad a fotelba, így még szánalmasabb látványt nyújt.
 „Háromnapos csoda”, így jellemezte önmagát a velem szemben ülő, a saját be nem váltott fenyegetésének súlya alatt összerokkadt páciensem. „Háromnapos csoda”, hajtogatja azóta, hogy betette a lábát a rendelőmbé. „De micsoda három nap!” mondom én, mintegy feleletképpen, egyben vigasztalásul, ugyanúgy minden alkalommal, amikor szóba kerülnek azok a kétségkívül – legalábbis számomra szakmai szempontból – izgalmas napok. Pácienseim javarészt házasságukba beleunt budai felső középosztálybeli szépasszonyok, a karrierépítésbe és a pénz utáni könyörtelen hajszába belerokkant férjeik és a drogos gyerekek közül kerülnek ki, megannyi unalomig ismert sors, ugyanilyen kiszámítható végki-fejlettel: megcsalás, válás, idegösszeroppanás, elvonókúra – ez utóbbi többnyire sikertelen. Ezért aztán szinte felüdülésként hat ez a kétségkívül bizarr történet, amelyet most nagy érdeklődéssel hallgatok.
 – Nem mehetek vissza, igaz? – szegezi nekem rövid hallgatás után a kérdést.
 – Nem dönthetek ön helyett – térek ki a válasz elől. – De a magam részéről én nem ajánlom.
 – Értem.
 Csönd. Hideg, sarkvidéki csönd.
 – Szóval arról volt szó, hogy hétvégén wellnnesselni mennek a feleségével – szánom meg végül, és megpróbálom a megfelelő mederbe terelni a beszélgetést.

A páciensem velem nagyjából egyidős férfi; fehér ing, diplomatakék öltöny. Az arca borostás és gyűrött, ahogy a ruhája is; a nyakkendője ferdén áll. Magas, testes ember, aki normális körülmények közt erőteljes alkat benyomását kelti, de most még a hallgatásából is kétségbeesés sugárzik. Talán éppen ezért könnyen megnyílik, az utolsó mentsvár vagyok számára; a kérdéseimre meglepően őszintén válaszol. Igen, házas, „de már kihűlt”. A gyerekek kirepültek. Nem, nem szereti a munkáját, és lassan már mást sem.

Én ötven vagyok, és sokkal jobban festek, mint ő. Ellentétben vele, mindent összevetve szeretem hivatásomat, amiből melleleg jól megélek. Bár a szenvedély helyébe már jó két évtizede előbb a szeretet lépett, ami újabb évek során „kölcsonös tiszteletté” szelídült, a házasságom kiegyensúlyozottnak mondható – hasonlítom össze öntudatlanul is a helyzetemet a páciensével. Ennek ellenére be kell vallanom, s ez engem is meglep, hogy érdeklődéssel vegyes irigységgel hallgatom, amikor arról mesél, hogy az elmúlt három estét egy sztriptízbarban, míg a nappalokat a bár feletti, gyors légyottokra szakosodott hotelben töltötte, „nem egyedül”, tette hozzá.

Ma hétfő van.

„Egyenesen onnan jövök”, meséli. Kirakták a hotelből, mert elfogyott a pénze, magyarázza távozásának az okát. Nem, a felesége semmit sem tud az egésztől. Azt hazudta neki – persze telefonon –, hogy egy váratlan kiküldetés miatt nincs otthon, illetve a wellness szállodában, amit már hetekkel korábban lefoglaltak. „Vészhelyzet”, nevetett fel, amikor ezt elmesélte. „Az energetika szektorban dolgozom, és ott mostanában mindig vészhelyzet van”, adott magyarázatot arra a kérdésemre, hogy a felesége nem furcsállta-e a váratlan utazást.

– Igen, Sárvár – bólint, majd nem éppen a magazinok és tévéreklámok sugallta módon írja le a „wellness-életérzés” lényegét, amivel én, bár természetesen nem árurom el, igaz, nem is tehetném, kénytelen vagyok, ha-ha-ha, teljes szívemből egyetérteni: meleg vízben ázó, jobbára öreg és elhasznált, szétesőfélben lévő testek, és a hús eme infernális valóságát ráadásul mindenféle szemölcsök, anyajegyek és májfoltok fokozzák. – Én persze egészen másfajta húsrá vágytam – folytatja a páciensem.

Azt elhiszem, fut át rajtam a gondolat, de csendben maradok, csak apró biccentéssel jelzem, hogy hallottam, amit mond.

– Friss húsrá – ismétli magát nevetve. – Érti ugye?! – kacsint rám cinkosan.

Rövidesen megtudom tőle, hogy a bárban csomagokat lehet vásárolni a softtól a platinumig, attól függően, hogy kinek mennyi pénze van, „vagy mennyit szán az estére”. Mindegyik tartalmaz egy üveg pezsgőt, persze a csomag áráról függő minőségűt, és negyven perc tancot a vendég által kiválasztott lánnyal.

– Persze nem muszáj végigtáncolni az egész időt, a vendég dönthet úgy is, hogy az idő egy részében vagy akár végig a negyven perc alatt csak beszélget a lánnyal – ismerteti szinte már a bennfentes törzsvendég hangján páciensem a Touch Me Bár íratlan szabályait.

– És maga beszélgetett valamelyik lánnyal? – kérdezek közbe.

– Dehogyan! – utasítja vissza szinte már undorral a feltételezést. – Miről beszélgettem volna?

Zsákutca, állapítom meg magamban, majd megpróbálom újraindítani holtpontra jutott beszélgetésünket:

– Mondjuk magáról.

– Rólam már rég nincs mit beszélni – hárítja el az újabb próbálkozásomat.

Viszont a szállodát és annak szolgáltatásait sokkal érdekesebbnek tartja önmagánál. A továbbiakban megtudom, hogy a csomagokban, még a legdrágábban sincs benne a szállodaszoba ára, „azt külön kell fizetni”; továbbá, hogy a hotel viszonylag kellemes, csendes hely, saját éttermmel, így ha az ember nem akar, akkor napközben ki sem kell mozdulnia, neki

legalábbis eszébe se jutott. Látva a lelkesedését, feltételezem, hogy bizonyára más, pikánsabb részleteket is megoszt majd velem, ha nem szakítom félbe.

– Haladjunk sorjában! A wellness hétvégénél és a feleségénél tartottunk.

– Igen – bólint tovaszálló jókedvvel.

– Szóval – teszem össze a mellem előtt a két tenyerem, mintha imádkozni készülnék –, mi a gond a feleségével?

– Programozik.

– Programozik – ismétlem meg, majd megkérdezem: – Ez mit jelent?

– Mindig kitalál valamint, mindig menni akar valahová. Ahelyett, hogy... – akad el, miközben az arcát a két tenyerébe temeti.

– Ahelyett... – próbálok segíteni neki olyan hangon, mintha egy gyereket biztatnék.

– Ahelyett, hogy... hogy csak egyszerűen otthon lennénk – mondja, most már az ölébe ejtett ökleit bámulva.

– Értem – bólintok. – De miért nem mondja meg neki, hogy drágám, én nem szeretnék minden hétvégén kimozdulni.

– Jó lenne – mondja, és mosoly fut át az arcán, de nyomban el is hal. Rángatózni kezd az ideg a szeme sarkában, és fátyolos hangon hozzát teszi: – De akkor meg pofákat vág.

– Pofákat vág – ismétlem meg megint a szavait.

– Igen, pofákat vág – mondja, mint egy megfellebbezhetetlen ítéletet.

– Ez mit takar? – kérdem.

– Lelki terrort – feleli rezignáltan.

– Jól van – csukom be a füzetemet, jelezve, eleget hallottam ahhoz, hogy megalapozott véleményt mondjak, majd néhány szívdobbanásnyi idő után, most már mintegy összegzésképpen, a lehető legnagyobb magabiztossággal a hangomban folytatom. – Nézze, minden kapcsolatban előfordulnak kisebb-nagyobb viták, nézeteltérések, és persze mosolyszünetek. Ezeknek a problémáknak a megbeszélése sajnos nem mindig megy könnyen. A siker titka a felek közötti kommunikáció, amely felépíthet, de le is rombolhat egy kapcsolatot. De a jó kommunikáció tanulható – emelem fel a jobb kezem mutatóujját, jelezve, hogy mondanivalóm fontos részéhez értem –, éppen azért, mert nem tulajdonság, hanem képesség! – Majd felajánlom neki, hogy röviden fussuk át a kapcsolati konfliktusok kezelésének lehetséges módjait.

Mivel a páciensem nem ellenkezik, a következő percekben ismertetem vele az általam kidolgozott „kilenc lépésből álló technikát”, amely hitem szerint segítséget nyújt az ilyen és hasonló viták zökkenőmentes megoldásához.

„Állj meg, és koncentrálj!”, „Hallgasd meg a másikat!”, „Légy nyitott és őszinte a párodal!”, „Figyelj a nonverbális jelekre!”, „Maradj a tárgynál!”, „Kerüld a felesleges érzelmekeket!”, „Legyél nyitott a másik érveire!”, „Hívd segítségül a humort!”, „A kommunikáció túlmutat a beszélgetésen!” – mintegy párkapcsolati gyorstalpalóként futok végig a fejezetcímek takarta kommunikációs trükkökön, amelyek, magyarázom neki, mind-mind arra szolgálnak, hogy észszerű megoldást találjunk a viták rendezésére.

– Szóval marad a *face to face* variáció – vonja le kissé sommásan a kisebb előadásnak is beillő monológomból páciensem a végkövetkeztetést.

– Igen, azt hiszem, hogy az lesz a legjobb, ha hazamegy, és személyesen beszél meg a feleségével a problémát – felelem a tőlem telhető leghatározottabb hangon.

– Rendben – bólint, mint a vádlott, aki tudomásul veszi az ítéletet, és lemond a fellebbezés jogáról. – Akkor hazamegyek – sóhajtja, de mivel nem mozdul, kénytelen vagyok a segítségére sietni. Egy gyors, de sokatmondó pillantást vetek az órára, majd ezt mondom: – Azt hiszem, lejárt az időnk.

Bár sikerült megakadályoznom, hogy páciensem visszamenjen a bárba, és tovább folytassa az önpusztítást – erre külön felhívtam a figyelmét –, nem vagyok elégedett.

Amikor becsukódik mögötte az ajtó, különös levertség vesz erőt rajtam. Úgy érzem magam, mint a fogorvos, aki ahelyett, hogy bonyolult és időigényes eljárással megmentette volna páciense fájó fogát, egyszerűen kihúzta.

- Szia!
- Szia!
- Nem zavarlak?
- Nem.

A feleségem telefonja abban a rendelőmhöz közeli bárban talál, ahová általában munka után ülök be lazítani egy italla.

Ma korábban végeztem. Az egyik kis drogos szörnyeteg – én csak így hívom a gimnazista pácienseimet – nem jött el. Nyilván a haverjaival füvezik a Millenárison vagy valami hasonló helyen, de ez egyáltalán nem izgat, sőt kifejezetten hálás vagyok neki. A videojátékok és a szüleiivel folytatott értelmetlen viták helyett végre egyedül élvezem a délutánt.

A bár szinte kihalt, alig van néhány vendég, azok is inkább szétszórva ülnek az ablakon át beszűrődő bágyadt napsütésben; lágy, andalító zene tölti be a teret, ami nyugtatóan hat rám.

– Tudod, mit találtam ki? – kezd bele a feleségem, én pedig rosszat sejtve erősebben markolom a mobilomat.

– Mit? – kérdem teljesen értelmetlenül, hiszen azért hívott, hogy elmondja.

– Párizs – mondja negédes hangon. – Már le is foglaltam a jegyeket.

– Óriási – vágom rá gondolkodás nélkül.

– Most mi bajod? – teszi fel a kérdést rövid, de annál metszőbb csönd után.

– Hogy mi bajom? – teszem fel én is, de már magamnak a kérdést. Majd egy gyors korty után – érzem, hogy az alkohol rögtön a fejembe száll – magamat is meglepve, szokatlanul őszintén ezt válaszolom: – Erőszakos vagy! – Majd, mintegy magyarázatként, bár fogalmam sincs, hogyan jut ez eszembe, folytatom: – A heverőt is pont így vetted meg.

– Hogy mit?!

– Megrendeltem, anélkül, hogy előtte velem megbeszélte volna!

– Nagyon kérlek, hogy ne emeld fel a hangod!

– Nem emelem fel! – felelem, de most már olyan hangosan, hogy a terem végében ülő egyik alak homlokát ráncolva, sokatmondó pillantást lövell felém.

Úgy döntök, hogy nem veszek tudomást a fickóról, inkább, kerülendő a további szemkontaktust, elfordulok, miközben ezt suttogom, inkább csak magamnak: – Nyugodt vagyok.

– De hát neked is tetszik! Állandóan azon fekszel – lendül ellentámadásba a feleségem.

– Jó, de ez más – felelem fojtott hangon, miközben a vállam felett lopva a terem belseje felé pillantok, ahol az engem bámuló fickó ül. Már nem rám néz, én pedig érzem, ahogy a pulzusom lassul.

– Most hirtelen mi bajod Párizssal? Már számtalanszor jártunk ott – ránt vissza a hangja a révületből.

– Nem Párizssal van gondom – mondom erre én könnyed hangon. – Hanem a franciákkal.

– Mi bajod neked a franciákkal? – szegezi nekem a kérdést.

– Trianon – próbálom humorral elütni a dolgot, de a válaszából azt szűröm le, hogy ez őt nem mulattatja:

– Jézusom, az száz éve volt! – mutat rá a kétségbevonhatatlan tényre. – Egyébként is már a szövetségeseink – teszi még hozzá.

Ezen elgondolkodom, de nincs sok időm, ezért újabb rövid gondolkodás után mással próbálkozom.

– Kedvesem – mondom csitítólag, a tőlem telhető legszelídebb hangon –, figyelj rám, kérlek. Párizs jelenleg nem biztonságos – Majd nyomatékképpen ezt az egy szót teszem hozzá: – Terrorfenyegetettség.

Annak ellenére, hogy komoly reményeket fűztem ehhez a félelmetes szóhoz, amelyet igyekeztem, baljós színezetet adva a hangomnak, szinte már vészjósló lassúsággal kiejteni, a várt hatás elmarad.

– Hülyeség – jelenti ki. – Szerintem inkább arról van szó, hogy te nem akarsz velem kettesben lenni – méri fel a helyzetet az igazságnak többé-kevésbé megfelelően.

– Ugyan már! Ne beszélj butaságokat! Ez nonszensz! – tiltakozom hosszasan, hogy ezzel is időt nyerjek. Miután kellően átgondoltam a helyzetet, érzelmes húrokat kezdek el pengetni: – Csak egyszerűen féltelek – mondom most már selymes, búgó hangon, mint egy

hösszerelmes. – Féltetek, hogy valami bajod esik. Azt sosem bocsátanám meg magamnak – kerülők pillanatok alatt a frissen választott szerepem hatása alá.

– Ez nagyon szép tőled – dicsér meg, és ő is hangnemet vált. – De hidd el, hogy nincs mitől tartanod. Móniék is most voltak ott, és szerintük teljesen biztonságos – kontrázza meg az adunak hitt lapomat.

– Igen? – motyogom reményvesztetten.

– Hát persze! – nevet fel. – Na, hidd el, csodás három napunk lesz. Csak te meg én, és Párizs – mindezt olyan hangon mondja, mintha már ott is lennénk, hogy kéz a kézben, kacagva futkározva színes lufikat eregessünk a Szajna partján.

– Abban biztos vagyok – ejtem ki szinte suttogva a három szót.

– Rendben. Akkor három nap múlva indulunk – mondja, mintha egy üzleti tárgyalást zárna le.

– Három nap – összegzem én is a beszélgetést, amely alakulhatott volna rosszabbul is, állapítom meg magamban, majd arra hivatkozva, hogy megjött a következő betegem, megszakítom a vonalat.

Lecsúszom a bárszékről, teszek pár lépést az ajtó felé, de aztán rögtön meg is gondolom magam.

– Örület – tárom szét a karomat –, hirtelen nem tudom eldönteni, hogy haza menjek vagy máshova – mentetegetőzöm a mixer előtt.

Mintha számított volna a visszatérésemre, ugyanabban pózban áll, mint amikor ott hagytam.

– Amíg sikerül eldönteni, egy italt? – kérdi, és velem együtt nevet, mint aki egy jó viccet hall.

Fél óra múlva, amikor fizetek, még mindig üresnek érzem magam, s bár tisztában vagyok vele, hogy történjen bármi a következő három percben, órában vagy napban, végül úgyis haza kell mennem, a szorongásom csak akkor oldódik, amikor végre kilépek az ajtón, és a lábaim, mintha önálló életre keltek volna, csak visznek, visznek, el innen, bár egyelőre magam sem tudom, hova. ■ ■ ■

■ **Kötter Tamás** 1970-ben született Csornán. Jelenleg Budapesten él, és ügyvédként dolgozik. Kötetei a Kalligram Kiadónál: *Rablóhalak* (2013), *Dögkeselyűk* (2014), *A harcból nincs elbocsátás* (2015), *Ikea, vasárnap* (2017), *Nem kijárat (Apró hazugságok egy férfi életéből)* (2019), *Férfiak fegyverben (Frontnovellák a II. világháborúból)* (2020).

Négykezes rosszul, több este

Irgalmas társaság, vigyáznak a szavaimra. Nem tudják, hogy csak őrizetlenül hagyott bőröndök? Kamerákba nézek, és várom, hogy utolérjen a felelősség. De senki nem csoszog mögém. Elnézést, de tényleg senki nem hallja? Röhögve válaszolnak.

Záróra után magam vagyok. Könnyű séta, mennyei kerület. A sarkon a benzinkút mögött lakik a maffia, karácsonyra húst csomagolnak a dolgozóknak. Nem muszáj ezt se elhinni, legyél te is ólommentes, mint a benzin.

Én csak az igazat beszélem. Jó-néhányotoknak megmondtam előre, hogy pontosan le foglak írni titeket. Hogy kibuggyan a hasatok az öv felett, hogy szétfolyik az arcotok. De gyakran megesik a szívem, mikor eszembe jut, örökre tudnátok engem hallgatni.

Olyankor üres korsókat teszek az arcotok elé. A következő kört én fizetem, rövidekkel tagolok tovább. A szemükbe nézek, és aprópénzre váltom a legőszintébb mondataim. Például:

bemutatnak egy lánynak, és aznap este dachtilusokkal álmodom.
Mondd el neki, hogy kerestem, de ne mondd el, hogy én voltam.
Mindent meglepődök, mennyit bír el egy sörpad. És ezek a vállak!
Itt ülnek velem szemben.

Igazán elnézhetnéd, van egy kis hajlamom a romantikára. Így beszél egy agglegény, egy nőtlen férfi. Azt gondolod, keserű pirula, de valójában csak mondatok, amiket úgy fejezek be, hogy önmagukra végződjenek. Nem hellyel kínállak, fogorvosi székek felé mutogatok. Nem értek semmihez az öblítésen kívül. A fények zavarnak? Engem is bánt sok minden.
Fájni fog, doktor úr?

Ne engem kérdezz. Megváltozna bármi is, ha belenyúlnék a szádba? Ha kitepném végre a hangszálaim, és átnyújtanám őket, elhinnéd végre, hogy nem vagyok komolyan vehető?

Füstös csehó, érted. Félig- és csutkáig szívott cigaretták rendszertelenül. Valaki egy négykezes darabbal próbálkozik egyedül, és kurvára nem zavartatja magát. Hány lefojtott *erről van szó* kell egy hurutos köhögési rohamhoz? Azok a férfiak jártak ide, akik egész álló vasárnap szőnyeget poroltak. Már a tüdőmben lakoznak. Igen, így tartottam meg neked a sóhajaimat tisztán.

Ideje lenne elárulnom, hogy elvesztettem a fonalat. Én csak grafittal teleírált naptárakat örököltem, azokban meg az időn és a tartozáson kívül minden követhetetlen. A kulcstartóid alapján megmondom, hogy téged nem érdekel.

Krónikás tangóharmonika nélkül. De legalább összeszedett vagyok, nem heverek szanaszét. Elnyújtózom, fölém hajolsz, kusza gerincek. És még mindig, még most is, csak beszélni akarok.

A derű lekanalazott sörhab. Ha körbe pakolsz üres üvegekkel, akkor sem fogom tudni a határokat. De hát a lényeg mindig ez volt: ha eltűnök, írd fel az Üllői úti felüljáró betonpillérére a nevemet. Ragaszd tele a képpemmel az összes anyaszerető lámpaoszlopot. Add a hajtók szájába a mondataim, mondd nekik, hogy bölcsek és tiszták. Tanuld meg, hány méter magasan laktam. Mosd ki a füleimből a zuhanást.

Az irgalom az utolsó szál gyufa a dobozban. Az irgalom, hogy már mennek a nappali járatok, hogy két órán belül már egy másik városban lehettek, és mint borostyánban a rovarok, úgy fognak állni benned a szavaim.

Remélem, egy napon majd megforgatod a csikkesnek használt konzerveket a nap körül elégszer ahhoz, hogy leszámolj a hízeltől. Mert most még csak én vagyok, ó, mennyire csak én vagyok.

A márkinő egy liberális (jaj)

És ez is épp a legrosszabbkor derül ki, újságolja nekem a márkinő. Mert a bő reggelit követő ebédje után (épp csak a száját törölte) odalépett hozzá egy férfi (*volt mersze*) és rövidre zárta a sokértelmű biccentésével hosszúnak sejtetett beszélgetést. Nem olvas újságokat, értsem meg, különben azt hoz a postás, amit akar. (A legutóbbi fellógatta magát, más-más.) Tulajdonképpen, így én, homályos szemem szokik a látáshoz, villámmal a konnektorban. Zavarba jön a hús szagától, és leplezni még illemből sem szabad, veszi ki a fülbevalóit, ez alkalmat ad neki egy tétovára. Komoly képpel (tehát fáradtan) biztosítom, földelek. Félreértésről lehet szó, ez gyakran megesik, mióta az étlapok helyett QR-kódok vannak. Áh, vive la révolution.

Narratológiai kérdés

igazából minden, mondtam volna jelentőségteljesen, de a tartalom élet vette volna, ha ezt kijelentem, inkább vettem egy nagy levegőt, amúgy is már lefekvéshez készülődtünk.

Ritkán találkozunk, gondolom, akkor most már így mondom el, mikor vendéglátóink közlik velem, hogy velem kell aludnia, őszintén felháborodik. Legalábbis nekem úgy tűnt, hogy innentől kezdve kellene komolyan vennem, mintegy a gesztust viszonzva. Azt már tudom pár éve, hogy a dologtalan kezeknek mindig az ördög talál munkát – úgy kell előadnom magamat, mintha ártatlan lennék a tétlenségben. Azt mondja, már az ágyban, hogy azért mégis jó, hogy vannak olyanok, mint én, akik olvasnak.

Alulra kell menni, mert odalent nem feladat a moralizálás – nekem ezt hat évbe telt elfelejteni. Pedig miután elköltözöl egy tizedikemeleti panellakásból, rájössz, hogy kívülről, lentről nem lehet az elbeszéléshez szükséges belépési pontot felvenni.

Simán csak túl távoli, túl magas.

Nekem abból elég volt Újszeged, válaszolom, mikor megjegyzi, mintha távol lennék a valóvilágtól. Kezdem belőni a szintet, gondolom, ahol már diplomás vagyok, de még hiteles. Ahogy apadáskor a ledobált homokzsákok, úgy esnek le mellém ezek a mondatok.

A folyó akkor is elárul, ha visszahúzódik. Képes vagyok őszintén meglepődni, hogy valaki valóban több, mint aminek látszik. A folyó akkor is elárul, ha kiárad.

Olyannak tűnsz, mint aki nem mozog sokat, mondja, és nekem egyre nehezebb eldönteni, mit takar a hangszíne. Van menstruációs jóga is, mesélem, ő nem menstruál, kivették a méhét.

Megkérdezem, komolyan beszél -e, csupán a bensőség zavart meg, ami úgy látszik, belőlem hiányzik – mit gondolok, szoktak az emberek ilyennel viccelni?

Meg szeretném tanítani neki a hallgatás narratív értékét. De valaki útravált belőlünk, s nem veszi észre senki más.

Elmondom neki, hogy szorongok a bevásárlóközpontokban és a húspultnál mindig rosszul fejezem ki magam. Ezek már átázott homokzsákok a rakparton. Kinevet.

Aztán még legalább egy órát beszélünk. Hihetetlenek vagyunk egymásnak. Megkér, hogy alvás közben lehetőleg majd ne másszak az ő oldalára. Reggelre mindenem fáj a görcsös mozdulatlanságtól.

Másnap Újszegeden át visz a busz, elátkozott királyfit túl az Óperencián. Nem képviselek senkit.

Felkavart vagyok és kimerült, mert éveig beszéltem a fáradtságról. Garázssorról garázssorra akartam kikaparni a belsőfülemből a zuhanást, holott minden megcsikorduló kerék zajára visszanyertem az egyensúlyom.

Lebegésnek is nevezhetné ezt valaki. Hogy ki- és milyen pozícióból, azt már nem tudnám megmondani.

■ **Bocsik Balázs** (Szeged, 1997) költő, egyetemi hallgató, főleg Budapesten. Verseit számos hazai folyóirat közölte.

Alkalomadtán

Alkalomadtán

Azt kellene éreznem, hogy vége. Nincs tovább. Se a patológián, se a temetkezési vállalkozónál, se a ravatalozónál.

Összejövetelt nem szerveztem. A búcsú után nincs szükség a múlt felemlégetésére. Menjen mindenki a dolgára.

A lelkész keveset beszélt. Nem magasztalta. Nem említett olyanokat, amelyekről a jelenlévők úgyis tudták volna, hogy nem igaz. És nem tett úgy, mintha ismerte volna az anyámat. Ez jó volt. Ellenben a sok fürkésző tekintettel. Mintha mindenki a napszemüvegem mögé akart volna belátni. Hogyan éltem meg az utolsó időket. Mennyire tört meg az anyám halála.

Hónapokat töltött kórházban, azt követően, hogy eszméletét veszítette, és bevitte a mentő. Vegetált. Azt kívántam, legyünk túl rajta. Talán az apám is. Bár erről nem beszéltünk. Pontosabban, erről sem beszéltünk. Az anyámnak biztosan jobb így, mert ez már értelmetlen volt. Az anyám pedig borzongott az értelmetlentől. Amelyek sehova sem tartottak. Hát még azoktól, amelyeket nem ő irányított. Az idő gondosan és kíméletlenül előkészítette, hogy úgy érezzem, jobb, hogy vége a szenvedésnek. Már persze, ha szenvedett egyáltalán. Kívülről nem lehetett megállapítani. Sokszor figyeltem, de nem árult el semmit. Se az arca, se a tekintete. Túl régóta nem volt magánál, egy-egy rövidebb időszaktól eltekintve. Meltánytalan, embertelen körülmények között emelkedett, majd süllyedt a mellkasa az utolsó hónapokban. Levegő ki-be. Született Kismarton Edit.

Aztán az is lehet, hogy nem engem bámultak a temetés közben, csupán mindenki a gödör felé fordult, ahol álltam. Tehát óhatatlanul engem néztek. Méregették, hogyan mélyülnek a barázdák az arcomon. Sírok-e. Mennyire hasonlítok az anyámra. És az apámra, aki féllépéssel mögöttem állt a takarásomban. Még kalapot is felvett. Elbújtt, a sötét lencsés szemüvege mögé. Az egyre terebélyesedő szakálla mögé. Egyébként azt sem tudtam, hogy van kalapja. Talán a temetésre vette.

Az anyám határozott, irányító típus volt. És ez meglátszik úgy az apámon, mint rajtam. Azaz a szűken vett családkonon. Amely valójában megegyezik a tág értelemben vett családkkal, mert nincsenek rokonaink. Legalábbis így éltük az életünket. Az anyám csendes és ellentmondást nem tűrően vezette a házat. A házzal együtt pedig mindent, ami a házban és körülötte történt. Lényével járt együtt, hogy az történt, amit jónak látott. Amit pedig jónak látott, azt megkérdőjelezhetetlenül látta jónak és ellenvetés nélkül megvalósítandónak.

Nem volt kíváncsi más véleményére. Már úgy értem, arra, amit az apám vagy én szerettünk volna. Hogy aztán ez mindig így volt-e, nem tudom. Azt viszont igen, hogy Óbudán, a házban, ahol felnőttem, unalmasan telt az idő. Testvér híján egyedül voltam, nem volt kivel veszekednem. Képes voltam fél napokra bezárkózni a szobámba. A szőnyeg közepére húztam egy hatalmas kartondobozt, és elmerültem a sok kacatban, amit évek alatt hordtam össze.

A gyűjtés határozta meg a gyerekkoromat. Bármit, bárhonnán képes voltam hazahozni. Lomtalanításból, az olcsó könyvek közül, de még az eldobott, mégis használható virágcserepet is. Hacsak nem külföldi pénzmérről vagy gyufásskatulyáról volt szó – ezeket egy jókora sokfiókos szekrényben tartottam –, minden holmit egy hatalmas kartondobozba tettem. Sanyával is sokat csencseltem. Ő fontos barát és forrás volt számomra, mert az apjával minden hétvégén kinn volt a Pecsában, amikor bolhapiacot tartottak. Bár engem soha nem engedtek el oda, Sanya révén – ha közvetetten is –, de eljuthattam az érmét kínáló standjáiig, így az ő kezén keresztül beszerezhettem, amire vágytam.

Egy darabig az anyám mindent megtett, hogy megsemmisítse a kacatjaimat. Aztán belátta, jobb, ha békén hagy. Vagy, ha nem is látta be, mégis úgy döntött, elfogadja ezt a hóbortot. Egyébként nem tudom, honnan, melyik felmenőmtől örököltem a gyűjtőszenvédélyt, vagy, ha úgy tetszik, ragaszkodást a tárgyakhoz. Ragaszkodást és vágyat a törődésre. Ugyanis nem csupán azt éltem meg készítésnek, hogy megfogjam és hazavigyem a dolgokat, hanem azt is, hogy eljártsszak velük és elgondolkozzak, hol voltak, mielőtt hozzám kerültek. A legtöbb holmit persze soha nem használtam aztán semmire. A virágcserep volt csak kivétel.

Szerettem növényekkel foglalkozni. Valamilyen élőlényel mégiscsak kellett törődni. A növények pedig hálásak voltak, ha jól bántam velük. Odáig azért nem fajult a dolog, hogy beszéltem volna hozzájuk, de pénzt csináltam belőlük. A közelben volt egy virágkeresztet, ahol sokat lógtam. Sétáltam a sorok között, olvastam a cserepekbe szúrt táblákat, vizsgálgattam a virágokat. Hamar megkedveltek és foglalkoztak velem, ha már ott lézengtem. Közben néztem, mit és hogyan csinálnak. Az egyik eladó ideje nagy részét hátul töltötte, ahol átültetett, szétszedett, metszett. Ő volt az, akitől magokat kértem és kaptam, így ültettem, palántáztam, egyeseltem én is, otthon. A ház oldalában elkerítettem egy kis részt, valami ágyásfélét, és ott neveltem a növényeimet. Az anyám nem ellenezte. Helyesseben szólva, tudomást sem vett róla. Sok szép virágom lett, így végre hasznát vehettem annak a halom cserepnek, ami összegyűlt az évek alatt. Amint szép idő lett és megnőttek a palánták, a legtöbbjét eladtam a szomszédoknak. Fogalmam sincs, valójában kellett-e nekik a virágok, vagy csak nem akartak elszomorítani, de nem mondtak nemet. Mosolyogtak, elvették a cserepeket a kerítésen át, és megkérdezték, mennyivel tartoznak. Én rávágtam az árat, ők pedig fizettek. Alkudozás nélkül. Azt már nem tudom, hogy akkor is mosolyogtak-e, amikor az anyám visszaadta nekik a pénzt, miután rájött, mi történt. Egyesével, mindenkinek. Nekem csak annyit mondott, hogy a zsidó gyerekek árulnak pénzért, úgyhogy ez meg ne történjen még egyszer. A virágok nem jöttek vissza, tőlem pedig hónapokra megvonták a zsebpenzt. Soha többet nem palántáztam, az ágyást pedig hamar benőtte a gaz.

A növényekkel ellentétben az állatok iránt nem alakult ki bennem ragaszkodás. Talán, mert soha nem volt háziállatunk, egy rövid halas periódust leszámítva. (És egy kutyásat, jóval később.)

Az apámat hidegen hagyták az állatok. Azt mondta, neki sohasem volt, fogalma sincs, hogyan kell foglalkozni velük. Felnőttkorára pedig semmi kedve megtanulni. Egyébként pedig allergiás az állatszőrre. Amit szerintem csak azért mondott, hogy ezzel zárja le a témát. És persze, hogy az anyám kedvére tegyen. Nem sokkal ezután megkérdeztem az anyámat, hogy az apám tényleg allergiás-e a szőrre. Azt válaszolta, nem tudja, lehet, mert egyszer tüsszögőroham fogta el az egyik vendégségben, ahol macskák is voltak.

Az apámmal ellentétben az anyám kategorikusan elzárkózott attól, hogy bármiféle állat hozzánk költözzön. Kötöttségnek és

felelősségnek tekintette az állattartást. Azt hangoztatta, hogy az állatokkal foglalkozni kell, méghozzá folyamatosan, és ha hazahozok egyet, úgyszólván az lesz a vége, hogy neki kell törődni vele. Azt pedig nem fog. Úgyhogy ameddig ő itt van, addig nincs a házban állat. Már csak az a közhely hiányzott, hogy vagy ő vagy egy állat. Amit minden bizonnyal csak azért nem mondott, mert a házat nem tudta, pontosabban nem akarta elképzelni a jelenléte nélkül.

Egyszer hazaállítottam egy üveggel, benne néhány kisebb hallal. Azt hiszem, guppik lehetnek. Az egyik általános iskolai osztálytársamnál, Lacinál, több született a kelleténél, és behozott néhány üveggel az iskolába. Bámultam a fürge kis halakat, ahogy kergetőztek, tudomást sem véve rólunk, az osztályteremről, egyáltalán a bezártságról. Kapva-kaptam az alkalmon. Otthon a kisházban némi kutakodás után találtam egy nagyobb befőttesüvegszerűséget. Vagy három-négyliteres volt, enyhén zöldes színű, vastag fallal. Ez az, ez kell nekem, gondoltam, és áttelepítettem a halakat az új lakóhelyükre. Aztán ügyelve, hogy az anyám meg ne lássa, a vízzel és halakkal teli, piszok nehéz befőttesüveget felvittem a szobámba, és két stóc könyv mögé rejtettem. Megkérdeztem Lacitól, mit kell enni adni nekik. Azt mondta, tubifexet vagy száraz kaját. Gondoltam, a kis gilisztaszerű állatok nagy kitettséget jelenthetnek otthon, így szereztem valahonnan az utóbbiból. A víz felszínére szórtam, és néztem, ahogy egy részük átázik, elnehezül, majd lassan merül, míg a többi lebeg a víz színén, a halak pedig hol bekapják őket, hol kiköpik. Megfigyeltem, hogy néha csak böködték a vízben lebegő ételdarabkákat. Játsoztak. Boldog voltam, hogy nekem is vannak háziállataim. Igaz, nem lehetett megsimogatni őket, sem érdemben kommunikálni velük, de ezt sokadrangú kérdésnek tartottam. Eleinte igyekeztem felvenni velük a kapcsolatot, például úgy, hogy megkocogtattam az üveget, hátha ez újdonságként hat és közelebb jönnek. Úgy tűnt, hogy a halak az üveg kocogtatását inkább cseszegetésnek élik meg, így békén hagytam őket. Hosszasan nézegettem a kis akváriumot, amelyben a halaim faékegyszerűséggel élték az életüket. Átláttam az üvegen, a vízen, aztán újra az üvegen, azaz a teljes életterükön (mögötte a szobám egy részletével, amely elmosódva hullámzott a háttérben). Nem volt mit takargatniuk, nem volt hova elbújniuk. Néha-néha (inkább véletlenszerűen, mintsem szándékosan) közelebb úsztak az üveg falához és felém bámultak. Vagy még inkább vissza, rám. Azt sejtem, ők ugyanazt érezték engem nézve, mint amit én. A nagy, átlátszó, bezárt semmit. Annyi különbséggel, hogy ők duplán voltak bezárva. Úszkáltak, egyszer-egyszer felgyorsítottak (kergetőztek egy keveset), néha csak lebegtek, és nem panaszkodtak, sem a lakótársaik, sem a szűkre szabott élettér miatt. Egyáltalán nem zavart, hogy ezeknek az állatoknak csak jelene van, átlátszó, buta, kiszámítható jelene. Boldog voltam, és büszke. Csak arról feledkeztem meg, hogy levegő, vagyis levegőztetés kell a halaknak, különösen egy befőttesüvegben. És fény, sokkal több fény. Így néhány nap után zavaros lett a víz, majd a halak egyenként feljöttek víz felszínére, a sodródó haledelek mellé, ahol hassal felfelé lebegtek, mozdulatlanul. A kert végében öntöttem ki a befőttesüveg tartalmát.

Egyedüllétem másik oka a nagyszüleim voltak, akik már születésem előtt meghaltak.

Az apám szülei autóbalesetben, néhány évvel a születésem előtt mentek el. Soha nem beszélt egyikőjükéről sem. Amikor az anyámat kérdeztem, azt mondta, nem ismerte őket. Egyébként is, kérdezzem az apámat. Így aztán nem volt, ki meséljen róluk. Ha érdeklődtem felőlük, az apám inkább kitért a válasz elől. Imre és Mária. A keresztnevekre emlékszem. És arra, hogy Mária háztartásbeli volt, Imre mérnökember. Ennyit tudok róluk. Egy fénykép sem maradt fenn utánuk. Legalábbis nekem soha nem mutattak egyet sem. Az az érzésem, mint ha az anyámék titkoltak volna valamit a múltból. A közös, családi múltból. A nagyszülőkről. De az érzetnél, a sejtésnél nem tudok többet. Nincs támpont. (Talán csak egy, de arról majd később.) Ami az apai ágat illeti, az apámnak nem volt testvére, egykeként nőtt fel ő is. Így se nagynéni, se nagybácsi, se unokatestvér. Rokontalan apai ág.

Az anyai nagyszüleimről valamivel többet tudok. Bár fényképet róluk sem találtam. Juditról és Gézáról, akik állandó ellenőrzés alatt tartották az anyámat. Beosztották minden percét. Egyszer az anyám megnyílt, és mesélt róluk. Tizenöt éves lehettem. Azt már nem tudom, hogyan kerültek szóba. Csak arra emlékszem, hogy kérdezem az anyámat, ő pedig válaszol. Hosszan beszélgettünk. Azért emlékszem ilyen élesen erre az alkalomra és az elhangzottakra, mert váratlan volt és előzmény nélküli. Miközben beszélt, többször megtorpant és elhallgatott. Mintha peregetek volna előtte, vagy még inkább benne olyan filmkockák, amelyeket megtartott magának. Amit nem mutatott meg. Inkább visszatette a filmszalagot a dobozba, és gondosan rányomta, rászorította a tetejét. Aznap vendégség volt. Előtte történt, a szobámban. És meglepetésemre utána, órákkal később, a rámolás végeztével zárult. Későre járt, épp mentem volna a dolgomra, amikor bármiféle előjel nélkül magához intett. Akkor már nem kérdeztem. Nem kellett. Kiadta magából. Mintha nem tudta vagy akarta volna megállítani, ami kikíváncozott. Amit lezáratlanul hagyott a vendégség előtt. Amit megpróbált leszorítani, de túl erős volt a nyomás odabenn. Az anyám beengedett egy olyan térbe, amelynek még a létezéséről se tudtam. Úgy tűnt, mint aki kiad magából annyit, amennyi szükséges ahhoz, hogy továbblépjen, majd újra bezárja a dobozt. Soha többet nem engedett magához ilyen közel.

Azt mesélte, derűs, vidám gyerek volt. Talán túlzottan is az. Sem akkor, sem azóta nem tudom elképzelni, milyen lehetett az anyám bohóckodó, mosolygós kisgyereknek. Ha ugyanis az anyámra gondolok, szikár, befelé forduló kislányt látok magam előtt, aki ugyanolyan, mint most, csak fiatalabban. (Most, dehogymost. Most már sehogy se viselkedik a visszatemetett gödör alján egy fadobozban.) Valószínűleg bennem van a hiba, mert az anyámra csak úgy tudok gondolni, mint aki olyannak született, mint ahogy én megismertem. Így aztán nem volt nehéz elképzelnem, milyen lehetett az anyámnak a szülei által diktált pontos napirendben élni, amit aztán szoros emberfogásban felügyeltek. Kötelező sétákra kellett mennie, de a legrészletesebben arról számolt be, ahogy programszerűen és kötelező jelleggel leültek a rádió mellé és zenei közvetítéseket hallgattak. Már nem emlékszem pontosan, milyen körülmények között tették, de a képre, a bennem élő, soha nem látott fényképre igen. Ahogy ülnek ott a nagyszobában, senki nem néz a másira, és órákon át hallgatják a sercegő, dobozhangú komolyzenét a hímzett asztalterítővel fedett, nagy gonddal őrzött készülékből. Mindabból, amit az anyám elmondott, úgy tűnt, a szülei elfejtették gyerekként látni. Mintha átugrották volna ezt az életszakaszt, és rögvest felnőttként várták el tőle minden teendő és kötelezettség teljesítését. Talán ezért sem hagy nyugodni a mai napig az a mondat, ami akkor hangzott el a szájából. Amint befejezte a közös zenehallgatás történetét, elhallgatott. Abból a csendből emelkedett ki a mondat. Nem tudom visszahívni, milyen szövegkörnyezetben, milyen bevezetést követően. Csak a mondatra emlékszem: *hosszú évek szívós munkájával elvették a derűmet*. Érdekes, hogy minden egyes szó ilyen tisztán, kíméletlenül és megkérdőjelezhetetlen ritmikával ragadt meg bennem. Ráadásul miután ezt kimondta, úgy rémlik, mintha hozzá akart volna még tenni valamit, talán belekezdett valamibe, amit aztán mégis elharapott. Az is lehet, hogy éppen erről a ki nem mondott félmondatról akart még beszélni. Arról, mit jelentett a későbbiekre nézve, hogy *hosszú évek szívós munkájával elvették a derűmet*. Látszott, hogy küzd magával, az emlékeivel, a hosszú évek szívós és szisztematikus munkájával, aminek ő volt az elszenvedője. Küzd, mit és hogyan mondjon el. Vagy még inkább azzal, mit hallgasson el. Akárhogy is, itt, ennél a mondatnál elfogy az utolsó filmkocka, ennyire emlékszem. Annyit tudok még, hogy az anyám idővel otthagya a szüleit. Nagykorú lett, és Pestre költözött. Azt mondta, soha többet nem ment vissza. Nem is látta őket. Még az esküvőjére sem jöttek el. Évekkel később megkérdeztem, hiányoznak-e neki. Azt válaszolta, nem. Élnek még? Azt felelte, nem tudja. Majd egy rövid szünet után hozzátette: mindenkinek jobb, ha már nem.

Soha nem láttam egyetlen tárgyiasult bizonyítékot sem, amely igazolná a nagyszüleim kilétét. Se egy fénykép, se egy gyűrű, se egy irat. Nincs egy ábrázat, egy tekintet, amely előtt elmerenghetnék. Csupán néhány kurta mondat. Az is csak akkor, ha megfogalmazom és kimondom. Ezek az emlékek, emlékeknek képzelt foszlányok belőlem jönnek elő. Belőlem táplálkoznak, és belőlem állnak össze. Önmagukba fordulnak. Nincs viszonyítási pont. A felmenőimet csend veszi körül. Csend és arctalanság.

Attól tartok, a nagyszüleim soha nem léteztek.

Érdekes, az egyik meghatározó emlékem is arctalan. Szerepel benne valaki, aki nem tudom, hogy kicsoda. Valójában sem az alakja, sem az arca nem jelenik meg, csak az érzés, hogy engem néz. Néz, közben bátorít és drukkol, hogy sikerüljön.

Az emlék egy képhez, egy bennem élő fényképhez kapcsolódik. Kissé furán hangzik, hogy bennem élő és fénykép egyszerre, de így látom, így jön elő mind a mai napig. Innen indulnak, vagy, még inkább, ide érnek el az emlékek pergő filmkockák. Amelyek évtizedek óta úgy peregnék, ahogy gyerekként átéltem. Ahogy gyerekszemmel láttam. (Láthatam egyáltalán? Nem tudom.)

Két-hároméves lehetek. Öntözőkannával a kezemben állok, magamhoz szorítom. Arra nem emlékszem, van-e benne víz. Talán csak az alján. Mindenhova magammal vittem, legtöbbször persze a kerti csaphoz. Hamar megtanultam kinyitni. Alá, a földre tettem, és néztem, ahogy spriccel. A kannába, a földre, a lábamra. Sok víz megy mellé. Egy betonon kiöntött vályú vezeti el. Követem az útját. Az elején gyorsan szalad, könnyedén tör utat magának. Olyan, mint egy rakéta. Aztán lankásabb részre ér. Akkor meg olyan, mint egy kígyó. Nem szalad. Én viszont szaladok, vissza a csaphoz. Megnézem, hogyan emelkedik a víz az öntözőkannában: még nincs tele. Akkor még van időm, és szaladok vissza. A kígyó küszködik, mert már nincs beton. Göröngyös földre ér, feltorlódik. A kígyó eleje bevárja a végét, aztán elnyúlt kis patak lesz. Lassan halad. Szaladok vissza. Az anyám hangját hallom. Kérdez valamit. Nem válaszolok. Láthatja, hogy munkában vagyok. Felérek, lihegek. A kanna már majdnem tele. Tekerek egyet a csapon. Több víz kell, utánpótlás a pataknak. Ami egy hosszúkás tóhoz hasonló már. Nem vagyok mellette, de tudom. Mindig ugyanaz történik: ha nem táplálom, a föld győz. Az anyám újra szól, most már hangosabban. Nem figyelek rá. Megtelt. Nehéz rész jön. Kicsit várok, aztán felemelem a kannát. Nagyon nehéz. De én bírom. Magamhoz szorítom. Elindulok vele a vályú mellett. Ahogy lépek, egy kis víz kiloccsan. A csapot nem zárom el. Távolodva is hallom, ahogy hangosan köpi a vizet. Együtemben haladok a vízzel, a vályú mellett. Így érünk az elnyúlt tóhoz. Felemelem és öntök. Oda ahová a friss víz belefut. Nézem, ahogy egyszerre táplálja a vályú és én. Duzzad, egyre erősebb. Az eleje végre megindul, újra lassú patak. Utat tör magának. Lehet, hogy most még tovább jut, egészen a kerítésig. Odáig még soha nem ért el. Izgatottan figyelem. Egy darabig jól halad, aztán újra lassul, majd megáll. Mi történt? Nem értem. Kannával a kézben szaladok. Nem hallom a spriccelő víz hangját. Valaki elzárta. Megfordulok félúton. Szaladok vissza. A tó egyre sekélyebb, aztán több részre szakad. Nem megy már sehová. Csak lefelé. Nézem, ahogy eltűnik. Egyik a másik után. Az anyám hangját hallom. Azt hiszem, hív. Nem megyek sehová. A kannába kapaszkodom. A földet nézem. A földet, ami elnyelte a vizet. Csak állok ott az öntözőkannával. Magamhoz szorítom. És közben néz valaki, aki nem az anyám, nem az apám, de a zsigereimben érzem, hogy ismerem. Felé fordulnék, de nem tudom, merre keressenem. Hol lehet, honnan néz az a valaki? Mind a mai napig nem jöttem rá, hogy ki az, aki végig drukkolt nekem.

Bár az is lehet, hogy több időből származó emléket fűz össze és játszik le az agyam. És az a valaki, aki fontos volt számomra, nem akkor és nem ott figyelt engem, csupán felnőtt fejjel látom így.

Van egy álmom is. Az is arctalan. Egyre ritkábban, de még mindig birkózom vele, amint időről-időre visszatér.

Egy hatalmas épületben vagyunk. Nem tudom, hol. Be vagyunk zárva egy szobába. Anyám, apám és én. Mások is lehetnek az épületben, mert néha zajt hallok, távoli kiabálást. A szobában az ágyak leharcolt kórházi vaságyakra emlékeztetnek. A ruhánk tiszta és mindig ugyanaz. Minden nap átvisznek egy másik helyiségbe, ahol dolgozunk. Asztaloknál ülünk, mindenki egy különálló asztalnál. A munkára koncentrálnak. Senki sem kényszerít minket. Nincsenek örök vagy katonák, sem a folyosón, sem a szobákban. Csak kísérek minket. Fehér ruhás, arctalan emberek. Szobából szobába. Monoton feladatunk van. Szó nélkül tesszük a dolgunkat. Mintha tiltott lenne a beszéd. Vagy jobb, ha nem beszélünk. Folyamatosan éhes vagyok. Úgy érzem, bármilyen napszakban tudnék enni. Bár kapunk ételt azoktól a fehér ruhásoktól, akik kísérek minket a szobák között, naponta

többször is. Kísérnek, enni adnak, aztán elmennek. Nem durvák, mégis félek tőlük. Talán azért is, mert nincs arcuk. A fehér ruhájuk világít. Nem beszélünk róla, de látom anyámon és apámon, hogy ők is félnek. Aztán mégis megkérdezem, miért félünk? Nehogy elvigyenek, felelik. Inkább tegyünk, amit kell, a másik szobában, csak ne vigyenek el. Miért?, maradok nyugtalan. Mert onnan nem lehet visszajönni. Honnan nem lehet visszajönni? És miért nem lehet? Erre már nem válaszolnak. Ez mindaddig így megy, amíg mégis értünk jönnek a fehér ruhások. Mindhármunkért. Nem a másik szobába kísérnek, ahol dolgozni szoktunk. Új irányba tartunk. Szótlanul megyünk. Anyám és apám arcán jeges félelem. A folyosóról kilépve egy lépcsőházba ereszkedünk. Az alagsorba érünk. Ugyanaz az épület, maradunk a falakon belül. Egy szűk, gyéren világított folyosó végén kinyitnak egy ajtót, és azt mondják, menjünk be. Belépünk, mind a hárman. A kísérők kinn maradnak. Az ajtó becsukódik, a szüleim leülnek, és maguk elé merednek. Én állva maradok, és a szobát nézem. Ablaktalan helyiség, benne egy pad és két szék. És még egy ajtó, épp átellenben ahhoz képest, amelyen bejöttünk. A szüleim egyszer csak megadóan vetkőzni kezdenek. Egyszerre, mind a ketten. Pedig senki sem kért meg minket, hogy így tegyünk. Gépiesen veszik le magukról a ruhadarabokat. Egyiket a másik után. Anyám még arra is figyel, hogy összehajtsa a levetett ruhákat. Apámét is. Egy kupacba teszi a székre. Én mozdulatlanul nézem őket és minden erőmmel azon vagyok, hogy megkérdezzem, miért? Anyám és apám teljesen meztelen. Ordítani akarok, kiáltani feljűk, de miért csinálják ezt? Ekkor felébredek. Mindig felébredek.

Az álomban egy-két kisebb részlet változik csupán. Bármikor jön elő, minden lényeges rész ugyanaz. Az épület, a szobák, a folyosók, a bezártság, a félelem és az, hogy kísérnek minket. Soha nem állunk ellen. Sem amikor dolgozunk, sem amikor már kísérnek. Mint ha felesleges lenne. Megváltoztathatatlan. És soha nem utasítanak arra, hogy vessük le a ruháinkat. És soha nem tudom, mi történik azt követően, hogy levetkőzünk.

Vajon miért álmodom ezt? Ezt a legalább annyira arctalan történetet, mint a fénykép-szerű emléket. Mi dolgom vele? Minek nem találja a helyét az agyam? Nem jutok közelebb a válaszokhoz. Így aztán az álom újra és újra elhossa a fehér ruhás arctalanokat, a vetkőzést és a jeges félelmet.

Ilyen arctalanságban és rokon nélküliségben nem meglepő, hogy nem jártunk temetőbe. Nem volt kihez. A nagyszülőket – az apám szüleit – elhamvasztották, a poraikat szétszórták. Ennyit tudtam kihúzni az apámból. Kérdeztem, miért nincsenek eltemetve, hiszen autóbaleset volt. Azt mondta, még életükben kérték, hogy őket holtukban ne látogassa senki. Nem volt nehéz teljesíteni a kérésüket. Az anyám szüleiről se tudok semmit azt követően, hogy az anyám otthagya őket. Azt se, hogy mikor és hogyan haltak meg. Így miattuk sem jártam temetőbe. Talán húsz éves lehettem, amikor az egyik néhai tanárom meghalt, és Sanyával elmentünk a temetésére. Akkor jártam először sírok között. Azóta is elég egy kezem hozzá, hogy megszámláljam, hányszor jártam temetőben.

Megkérdeztem az apámat, hogy az anyám milyen temetést akart. Azt mondta, nem tudja. Nem beszéltek erről soha? Nem igazán, felelte. Úgyhogy rám bízta. Érdemi támpont híján én se tudtam dönteni, így megkerestem az anyám barátnőjét, Andreát. Ő rögtön rávágta, hogy a legrosszabb, ami egy emberrel történhet, hogy elégetik. Mondtam neki, hogy értem, de az anyám már halott. Andrea azt válaszolta, az mindegy. Majd lendületesen azzal folytatta, hogy most jut eszébe, jaj, tényleg, ne haragudjak, hát az anyám azt kérte tőle, ha egyszer bekövetkezik, akkor koporsós temetése legyen. Többször is elmondta. Sőt, a lelkére kötötte, ha egyszer szükség lesz rá, akkor adja át nekem ezt a fontos üzenetet. Na, hát az ő válláról most súlyos teher kerül le azzal, hogy beteljesíti az anyám kérését, aztán a biztonság kedvéért hozzátette, hogy bízik benne, tiszteletben tartom az ő drága barátnője végakarátát. Majd azzal a kérdéssel zárta, hogy ezek szerint akkor neked nem mondta, Andriskám? Miután kér-

dése költőinek tűnt, megköszöntem, hogy segített és elbúcsúztam. Nem ellenkezett, nem várt választ. Letettem a telefont. Ez volt az egyetlen kapaszkodó. Így lett koporsós temetés.

Melyik temető legyen, nem volt kérdés. A legközelebbit néztem ki. Megkérdeztem az apámat, neki jó-e így. Azt mondta, mindegy. Látogatod majd?, néztem rá érdeklődve. Hol?, kérdezett vissza. Hogyhogy hol?, gondoltam magamban, és inkább nem szólaltam meg. Úgy éreztem, ezt a beszélgetést nem érdemes folytatni. Már csak egy dolgot lett volna jó megtudni. Vártam egy keveset, aztán belevágtam, hátha sikerrel járok. Apa, majd ha egyszer, tudod, ha eljön az idő, már úgy értem lejár, mármint neked, szóval, ha anya után kell menned, akkor te milyen temetést szeretnél? Ezen még nem gondolkodtam, hangzott a válasz. Csak azért kérdezem, hogy hány helyre váltsam meg a sírhelyet. Ezt most kell eldönteni?, nézett rám segélykérően. Nem, végülis ráér. Csak gondoltam, esetleg már tudod, hogy anya mellé akarsz-e feküdni vagy inkább szétszóratni akarod magad, már azt, ami megmarad azután, hogy... Üres szemekkel meredt rám. Aztán motyogott maga elé valamit, de nem értettem, hogy mit. Visszakérdezni nem akartam, olyan hülyén vette volna ki magát, hogy nem értem a saját apám szavát. Ráadásul pont most. Ha pedig nem tudja a választ, akkor minek faggatom. Szóval, megint nem jutottam előre egy tapodtat sem, már ami a családom ügyeit illeti.

A temetés után néhány héttel ismét felhívtam Andreát. Ahelyett, hogy köszönt volna, úgy vette fel a telefont, hogy *nekem is rémesen hiányzik*. Gondolkodtam, erre mit válaszolhatnék, de nem jutottam dűlőre: az zavar jobban, hogy nekem nem hiányzik az anyám, vagy az, hogy őt rémes érzés tölti el, ha az anyámra, helyesebben szólva, ha az anyám hiányára gondol. Így inkább a lényegre tértem, és megkérdeztem, tud-e valamit az anyám gyerekkoráról. Azt vártam, meglepődik, hogy ilyen gyorsan témát váltok, hiszen az anyámnak rémesen kellene hiányoznia nekem is, vagy értetlenkedik, hogy miért tőle kérdezek ilyesmit, és miért nem az apámtól. Esetleg visszakérdez, hogy van-e valami, ami különösen érdekel az anyám múltjából. Tévedtem. Mintha csak ezt a felvetést várta volna, közölte, hogy mindent tud az anyám gyerekkoráról. Nem kellett bátorítanom, hogy elmondja, az anyám csecsemőkorától nevelőszülőknél élt Pécsen, szerényen, de nyugodt körülmények között, ráadásul élvezte, hogy sok testvére volt. Testvére és nevelőszülőknél?, kérdeztem vissza, miközben alig tudtam palástolni meglepettségemet. Nem vér szerinti, Andris-kám, hanem anyád más árva gyerekkel együtt nőtt fel. Aztán érettségi után feljött Pestre, egyetemre. Itt elhallgatott. Vártam egy keveset, majd érdeklődtem, kik voltak a nevelőszülei, a „testvérei”, tud-e bármit róluk, az anyám tartotta-e velük a kapcsolatot. Nem tudott vagy nem akart válaszolni, mert csak annyit mondott, hogy nem emlékszem pontosan, na. Kérdeztem, hogy más részletet ismer-e az anyám gyerekkoráról. Azt felelte, nem, épp most osztott meg mindent, amit az anyám mesélt neki. Igaz, nem sok, de biztos benne, hogy ez

a szintisza igazság. Egyébként is, tette hozzá váratlanul, nekem annyira hiányzik az anyád, hogy el sem bírod képzelni. Majd a nyomaték kedvéért megismételte: *rémesen*. A hirtelen beálló csendben csak arra tudtam gondolni, hogy a rémesen majdnem olyan, mint a krémesen. Ráadásul, mintha beleköhögött vagy belekrárogott volna a szó elejébe, így talán nem is hallottam félre, hogy az anyám valójában krémesen hiányzik a barátnőjének. Krémes úrt hagyott maga után. Olyat, mint a barátnők szoktak: édeskés-sikamlósat, egy valaha volt cukrászda teraszának valaha volt napsütötte délutánján egy-egy valaha volt képviselőfánk mellett, amelyet se szétvágni, se egyben bekapni nem lehet, így ki-ki a saját tányérján transzírozza szét a töltelékét és a tésztát. Miután úgy éreztem, ez megfelelő végszó a beszélgetés lezárásához, és az anyám barátnője most sem igényel választ, elbúcsúztam és letettem a telefont.

Ma már semmi esély, hogy megtudjam: az anyám hazudott a barátnőjének vagy a barátnője színezte át az anyám múltját. Nehezen tértem napirendre afelett, hogyha mégis az anyám hazudott, mi oka lehetett rá? Különösen a legjobb barátnőjének.

Azt a fel-feltörő gondolatot pedig igyekeztem elhessegetni, hogy mégsem a barátnőjének találta ki ezt a történetet, hanem nekem épített fel egy soha meg nem történt gyerekkort. Talán az apám tudhatja. Aztán persze az is lehet, hogy ő sem. Abba pedig bele sem merek gondolni, hogy az apám részben vagy egészben másra emlékszik az anyám gyerekkori éveiből, mint amit én tudok. Vagy amiről a barátnője számolt be. Nem, az apámat békén hagyom. Nem akarom az anyámról beszéltetni, van elég baja enélkül is.

Bármerre lépek, áthatolhatatlan ajtók őrzik a múltnak azt a részét, amelyhez kevés az én igyekezetem. Ilyen egyébként a keresztségem is. Az anyám egyszer említette, csak úgy mellesleg, hogy megkereszteltek. Semmi többet nem mondott. És ahogy bármiféle előjel nélkül jött elő ez a téma, úgy tűnt el oda, ahonnan felbukkant. Arra emlékeznék, ha misére jártunk volna. Hittanra sem küldtek. Nem ministráltam. És persze a keresztlevelem sem került elő. Ahogy keresztszülőket sem választottak nekem. Vagy, ha igen, talán még ők se tudtak arról, hogy kiválasztottak lettek. Vajon miért tették? Ha ők semmit sem kezdtek az én keresztségemmel, nekem pedig nem szánták útravalónak, akkor miért intézték el? Még a megkeresztelése is valamiféle csonka fajtából való.

Talán épp ez a csonka érzetű, megfoghatatlan múlt idő sodort el egy társaságba, néhány hónappal azelőtt, hogy nagykorú lettem. Sanya, a gimnáziumi osztálytársam mesélte, hogy a haverjaival minden héten, kedd esténként összeülnek és iszogatnak. Hívott, menjek én is. Mondtam Sanyának, hogy nem vagyok társasági ember, ráadásul nem iszom alkoholt és nem cigarettázom. Szóval nem nekem való az a hely. Azt válaszolta, ahogy gondolom, és megadta a címet.

A soron következő alkalommal elmentem. A szüleimnek azt hazudtam, hogy Sanya hívott át magához. Furcsa egy társaság volt. Beavató szertartással, különböző rítusokkal, szokásokkal, amit minden kedden este betartottak. Kódneveken szólították egymást. Nem politizáltak, illetve csak annyiban, hogy valamiféle új rendről álmodoztak. A lényegét a társadalom, a közösség megreformálásában látták. Mégpedig bizonyos társadalmi csoportok, vallások kiiktatásával, eltüntetésével. Nem volt nehéz rájönni, hogy az elképzeléseik határozatlanán rímelték korábbi történelmi korok borzalmaival.

Próbáltam megérteni, miért akarják mindezt. Miért ilyen békétlenek? Sejtettem, hogy ők ugyanúgy nem találták a helyüket otthon, mint én, de ez még nem adott elégséges magyarázatot. Leginkább mégis az foglalkoztatott, amit az egyik csendesebb fiútól hallottam. Amíg a hangadók hol anarchiáról, hol erőszakos fellépésről szónokoltak, ez a fiú, akinek a kódneve ejtőernyős volt, az istenről beszélt nekem. Azt mondta, hogy ő már rájött, minden hülyeség, amit tanítanak. Bárki is szövegel róla, az isten már nincs köztünk többé. Element, eltűnt, mert nem érdemeljük meg. Mi úztük el. Ennyi bűn nem csupán megbocsátáhatatlan, de feldolgozni sem lehet. Nem volt maradása. Arról nem beszélve, hogy közel kétezer évnek kellett eltelnie, hogy rájöjjön, a fiát feleslegesen küldte ide, feleslegesen hagyta veszni és felesleges hajcihő volt a feltámadás is. Így hát fogta Jézust, és együtt léptek le. Miközben mindannyian úgy teszünk, mintha mi sem történt volna. Mintha velünk lenne az isteni gondviselés, a kifürkészhetetlen utak, a megbocsátás és társai. Észre sem vettük, hogy mi történt. Eddig. Az ejtőernyős ekkor elhallgatott és sokat sejtetően nézett rám. És akkor mi lesz?, kérdeztem. Mi lesz velünk? Hogy mi?, húzott közelebb magához. Rájöttem, kisőreg. Tudom a választ, csak még valaminek utána kell járnom. De közel járok. És nem csak ahhoz, hogy hol dekkolnak most, de ahhoz is, hogy mit kell tennünk, hogy újra itt legyenek velünk. Két hét múlva elmondom. Addigra letisztázok még valamit. Egyetlen egy valamit. És tudod mit? Neked mondom el először a megoldást. Sőt, azt is, hogy mit kell tennünk, hogy újra itt legyenek, közöttünk. És mielőtt félreterened vagy konspirációs elméleteket gyártanál, nem vagyok kiválasztott. Azzal ellökött magától, és átlépett a másik szobába. Mire felocsúdtam, már a lakást is elhagyta. De aztán nem lett két hét múlva. Legalábbis nekem és Sanyának nem. Az osztályfőnökünk ugyanis valahogy tudomást szerzett ezekről az összejövetelekről. A szőnyeg szélére állított minket, és közölte, hogy fogalmunk sincs, valójában mit csinálunk, arról nem beszélve, hogy beláthatatlan bajt hozhatunk a szüleinkre. Azzal zárta a fejmosást, hogyha önként kilépünk, akkor nem keresi meg a szüleinket. És mást sem. Nem kellett sokat győzködnie. Úgy láttam, Sanyát se.

Pedig talán épp az lett volna a jó, ha nem szállok ki. Ha megtudom a választ. Végre én tudok meg valami fontosat. Valami korszakalkotót. De ha mégsem, mert az ejtőernyősnek nem sikerül megtenni azt az utolsó néhány lépést, legalább kiderül, hova járok. A szüleim megtudnak mindent, lehordanak, megszidnak, én pedig védekezek, aztán kérdőre vonnak, válaszolok, majd én kérdezek, és ők válaszolnak, és újra kérdezek, és vitatkozunk. Még az is lehet, hogy végre valahára ordibálunk egymással. Isten tudja, hova vezetett volna, ha csak egyszer nekiállunk beszélni vagy vitatkozni.

Szemlesütve hagytam ott a társaságot, és persze soha nem derült ki, hol jártam. Ahogy az se, hogy az ejtőernyős rájött-e a megoldásra. Megtudta-e, hogy hova ment a jóisten és a fia. Mit kell tennünk, hogy visszajöjjenek és ne hagyjanak többet magunkra. A válaszok helyett maradt a házunk, abban pedig a semmibe vezető, szabályok uralta csend és hallgatás.

Ebben a csendben és hallgatásban a szüleim egyetértésben neveltek. Az anyám által meghatározott és diktált egyetértésben. Irányított, tette, amit jónak látott, mi pedig elviseltük, szó nélkül. Az apámtól tanultam, hogy kell csinálni. Akaratlanul is őt figyeltem. Ahogy ő kezelte az anyámat, az anyám által irányított helyzeteket, úgy próbáltam tenni én is. Ha sikerült, jól működött a gépezet. Ha nem, akkor az anyám elrendezett mindent, a maga módján. Szóval, tekintettel, de leginkább keresztuzattal. A vitás helyzeteket az anyám általában úgy oldotta meg, hogy szellőztetett. Ha nem akarta járatni a száját, kitartha az ablakokat, és keresztuzatot csinált. Függetlenül attól, milyen idő volt odakinn. A szél, a friss, nedves, nyirkos levegő vagy éppen a forró légáramlat megálljt parancsolt, kisöpört minden – az anyám szerint – nem odavaló dolgot a szobákból. Amikor pedig jónak látta, újra ránk zárta a házat.

Ma már, úgy hiszem, az anyámnak jelentős szerepe volt abban, hogy az apám nem nyilvánított véleményt. Még az olyan dolgokban sem, amelyek lényegtelennek tűntek. Vagy amelyek az apám dolgai voltak. Nem is tudom, hogy az apámnak voltak-e egyáltalán magánügyei. Akárhogy is, nem adott esélyt magának, hogy hibázzon. Talán az is az anyámnak köszönhető, hogy az apám nem mesélt semmit a gyerekkoráról, az anyám előtti életéről. Már, ha volt neki olyan, mert az apám úgy tett, mintha az élete akkor kezdődött volna, amikor megismerte az anyámat. Addig, ha élt is, csupán vegetált, semmi említésre méltó dolog nem történt vele, és arra várt, hogy megismerhesse az anyámat. Vagy, ha történt is, jobbnak látta örökre elfelejteni. Ezért nem volt értelme kérdezni tőle. Ahogy most sincs. Bizonyára még most is tart az anyámtól, bárhová is került. Megszokta, hol a helye, meddig tart ő, és honnan kezdődik az a világ, amelyet az anyám épített fel. Számára és számunkra.

Ebben a világban az anyám és az apám nem ölelték meg egymást. Nem fogták meg egymás kezét. Mégis, egy asztalnál étkeztek, együtt mentek bevásárolni, együtt készítették elő a házat a vendégség előtt, egymás mellett néztek tévét, együtt takarítottak. Mégsem tudom elképzelni, hogy szeretkeztek. És nem azért, mert az emberek nem szeretik, sőt, általában viszolyognak attól, hogy a szüleik szexualitására gondoljanak. Hanem azért, mert az anyám és az apám egyszerűen nem szeretkezhetek. Olyan persze előfordulhatott, hogy ha az anyámnak kielégülésre volt szüksége és ezt nem egyedül oldotta meg, akkor igénybe vette az apámat, mint a házban erre egyedül befogható hímnemű személyt.

Az egyik éjjel történt. Hét-nyolc éves lehettem. Felkeltem, vécére kellett mennem. Kibotorkáltam a sötétben, el a mosdóig, ahol elvégeztem a dolgom. A vécét nem húztam le, nem akartam zajt csapni. Amikor visszafelé tartottam, észrevettem, fény szűrődik fel a földszintről. Akaratlanul is a lépcső felé vettem az irányt. Olyan halkán, olyan puha lépésekkel, ahogy csak tudtam, ereszkedni kezdtem lépcsőfokról-lépcsőfokra. Minden lépéssel több fény ért el hozzám, majd meglepetésemre valami zajszerűséget hallottam. Megálltam, visszafojtottam a lélegzetem, hogy csak a fülemre hagyatkozhassek és rájőjjek, mi lehet az. Mi lehet a zaj forrása. Recsegést és ruhák, szövetek súrlódásának hangját vettem ki. És még valamit. Mintha mélyebb lélegzervételek is vegyültek volna a hangok közé, bár ebben nem voltam biztos. Tisztán emlékszem rá, nem féltém. Fel sem vetődött bennem, hogy betörő lehet a házban vagy egyáltalán, veszélyben lehetünk, így nem lefelé kellene mennem, hanem éppen ellenkezőleg, apáért vagy anyáért, és segítséget kérni. Az utolsó lépcsőfoknál a fal mellé húzódtam, és a biztonság kedvéért leguggoltam. Kidugtam a fejem, épp annyira, hogy szétnézhessek. Furcsa látvány fogadott. A nagyszobát az állólám-

pa fénye világította meg. Eleinte nem értettem, mi történik. A kanapén az apám feküdt, a hátán. Lábfeje az én irányomban, a feje a könyvespolcok felé. A felém eső, jobb keze a kanapé oldalát fogta. Úgy tűnt, mint aki kapaszkodik. A másik alak apámon ült és ütemesen mozgott le és fel. Akkor ez adja a recsegő és susogó hangot, jöttem rá a megoldásra. Az alak hátát néztem, a haját, és a karját, amely apám combjára támaszkodott. Az anyám teste, mint egy kilövésre húzott íj karja feszült hátra. Mozdulatról-mozdulatra egyre gyorsabban, zihálva lovagolt apámon. Ekkor óvatlanul mozdulhattam vagy kiszökhettem némi hang a torkomon, mert apám feje egyszer csak felemelkedett, és az irányomba fordult. Tekintetünk nem találkozott, mert amilyen gyorsan csak tudtam, hátráltam egy lépcsőfokot és még jobban a falhoz lapultam. A következő pillanatban koromsötét lett. Az egyikük, bizonyára az apám védekezésképpen lekapcsolhatta a kanapé melletti állólámpát. A már megszokott, ütemes hangok egyik pillanatról a másikra elhaltak, helyette az anyám számonkérő hangját hallottam. Miért kapcsolod le? Mintha hangokat hallottam volna, válaszolt az apám, de folytatni nem tudta, mert az anyám halkán, de határozottan közölte: nincs ott senki, ne szórakozz már! Azzal újra az ütemes recsegés és ruhasusogás töltötte be a fény nélküli teret. Nem mertem a nagyszoba felé menni, meg aztán világítás híján nem láttam volna semmit, így az anyám egyre erősödő sóhajtozása kísért fel a szobámig. Még akkor sem tudtam elaludni, amikor nem sokkal később az anyám és az apám feljöttek az emeletre, majd ki-ki ment a maga szobájába, lefeküdni. Szótlatlanul, mintha mi sem történt volna.

Többnyire szótlatlanul élt egymás mellett az anyám és az apám. Ha beszéltek, csupán a legszükségesebbet osztották meg egymással. Általában az anyám szólalt meg először. Az apám válaszolt, már ha szükség volt egyáltalán válaszra. Az anyám néha kért vagy kérdezett. Az apám ilyenkor biccentett és tette, amit kértek tőle. Az együttlétük az apám csendes, szolgai és visszahúzódó jelenlétére korlátozódott.

Mindez az apám egyik hasi műtétje során sem történt másként. Az anyám és én ott várakoztunk a kórterem előtt, amikor reggel előkészítették a beavatkozásra. Az apám levette a ruháját, visszafeküdt a gurulós kórházi ágyba, de a takarója helyett valami zöld anyagot tettek rá és infúzióra kötötték. Amikor a nővér szólta, hogy újra bemehetünk, az apám a szabad kezét az anyám felé nyújtotta. Az anyám csak állt, nem mozdult, és nézte, ahogy feléje mutatva vár egy kéz a levegőben. Én az apámat néztem, az apám az anyámat, az anyám a kinyújtott kart. Nem tudom, mennyi idő telt el, mire az anyám felállt, újfent tétozott egy darabig, majd megértette, itt és most nincs más választása: meg kell fognia az apám kezét. Az apám lehunyta a szemét, és visszahúzta a karját az ágy felé. Az anyám önkéntelenül is az ágy irányába lépett, lévén fogta a kezét. Az apám nem nyitotta ki a szemét. Pihent, mintha megnyugodott volna. Az anyám pedig ott magasodott az ágya felett. A zöld szövettel takart test felett. Nem ült le az ágy szélére, nem hajolt közelebb hozzá. Nem csókolta meg. Az apám, úgy tűnt, elégedett volt a helyzettel, azzal, hogy legalább fogják egymás kezét. Nem akart telhetetlen lenni.

Aztán eltolták. Ki a kórteremből, onnan a folyosóra. Az anyám benn maradt, én az ajtóhoz léptem. Onnan néztem, ahogy először a feje tűnik el a folyosó végén, majd a hosszú, zöld anyag, végül a két lábfej, kilógva a zöld takaró alól. Az ágy zörgött, az apám lábfeje ide-oda mozgott, ütemtelenül. Olyan volt, mintha integetett volna felém, holott csak himbálta őt a gurulós ágy a kanyarban, dülöngéltek a talpak, rajta a nyurga, vékony lábujjak. Aztán csak álltam ott, támasztva a kórterem ajtófélfáját, és az apám tekintetére gondoltam, ahogy rám nézett az imént, amikor eltolták mellettem. Ma sem kell lehunynom a szemem, hogy visszahívjam azt a tekintetet. Félve, bizakodva, már-már ragaszkodva nézett, mintha kérdezne tőlem valami semmiséget, de mégsem a válaszra várna, a kimondott szavak értelmére, sokkal inkább a tónusra, a hanglejtésre, a mimikára, amely kíséri a megnyugtató választ. Amit magával vihet. (Amit magával vihetett volna.)

Ott ragadtam, ahol utoljára láttam az apám ívelt talpát és hosszúkás lábujjait. Bámultam a sarok felé, ahol elnyelte egy másik folyosó. Az anyám hangja térített magamhoz. *Vécére megyek, mindjárt jövök. Várj meg itt.* Bólintottam. Az anyám a nővérpulthoz lépett, bizonyára megkérdezte, merre találja a mosdót. Amint eltűnt a folyosó végén, rájöttem, hogy nekem is vizelni kell. Elindultam, amerre az imént szem elől tévesztettem az anyámat. Hamar megtaláltam a vécét, egymás mellett volt a női és a férfi. Beléptem. Megcsapott a hipó- és húgyszag keveréke. Mint a legtöbb kórházi mellékhelyiségben, ide is megemelt vegyszeradagot locsoltak szét, így küzdve a látogatók igénytelen vécéhasználata ellen. A piszoárhoz álltam, azt gondoltam, ott kevésbé lesz bűdös, mint ahol szarni is lehet. Elővettem, és a fajsza rajzolt légyre céloztam. Akkor hallottam meg. Valaki felordított. Szomszédos helyiségből jöhetett a hang, mert bár tompított rajta a fal, mégis a kiáltás rezgése, a csöveket, falat megmozgató remegése is elért hozzám. Önkéntelenül összehúzódtott bennem minden izom, ami ahhoz kell, hogy pisilni tudjak. Ahogy nálam megakadt a sugár, úgy szakad ki a fájdalom a túloldalt. Hosszan, teli torokból hallatszott az artikulálatlan tetsző kiáltás. Nem szavak alkották, sokkal inkább elkeseredés és düh. Éppen addig tartott, míg a tüdő bírta levegővel. Amilyen hirtelen felhangzott, olyan gyorsan tűnt el a térből a hang, a remegés utolsó foszlánya. Mintha sohase lett volna. Csak a vizelésre váró lehorgadt hímtagom emlékeztetett arra, ami az imént történt. Vártam még egy keveset, hátha újra megindul, de nem volt szerencsém. Szappan híján leöblítettem a kezem, és a koszos törülköző helyett a nadrágomba töröltem. Aztán magam mögött hagytam a mosdót, és visszaálltam oda, ahol az anyám hagyott. Néhány perc múlva ő is megjelent. Tőlem néhány méterre megállt, majd intett, hogy indulhatunk. Követtem. A lift hamar jött. Az anyám szállt be először. Miután megnyomta a földszintet jelző gombot, akaratlanul is a kezelőpanel fölé szerelt tükkör elé lépett. Szemügyre akarta venni az arcát, de ez elsőre nem sikerült, ezért hunyorított, fókuszált, majd amikor értékelte a látottakat, a kezével végigsimított először a jobb, majd a bal szemé alatt. Aztán észrevett valamiféle elkenődést, amit gyors mozdulattal letörölt. Ellenőrizte az eredményt, végezetül a haját igazította meg, ahogy már sokszor láttam tőle, majd mosolyogni próbált. Először magának, aztán amint észrevette, hogy nézem, rám.

A műtét alatt bevásároltunk, hazacipeltük a szatyrokat. Amíg én kirámoltam, ő bepakolt egy mosást. Próbáltam kimenekülni a konyhából, de az anyám emlékeztetett, hogy a hagymával még nem végeztem. Talán pörköltöz kellett. Már nem emlékszem. Pucoltam a hagymákat, egyiket a másik után, aztán apró darabokra vágtam őket, közben egyre kevésbé láttam, mit csinálok, annyira csípett a hagyma kipárolgása, nem akartam megtörölni a szemem, mert tudtam, nincs nálam zsebkendő, ha pedig a szememhez nyúlok csupasz kézzel, belekenem a hagyma levét, és akkor aztán semmi nem ment meg attól, hogy szétkönnyezzem az arcom, aminél rosszabb aligha történhet, mert az anyám biztos azt hinné, hogy gyenge vagyok és sírok és nem is a hagyma teszi, hanem az apám meg a műtét, így inkább arra gondoltam, meg kellene kérdezni, miért nem maradtunk a kórházban, miért nem mentünk le a büfébe vagy csak sétálni és beszélgetni, hogy a közelben várhassuk meg, míg az apámat kitolják a műtőből, ott legyünk, amikor feltűnik a folyosó végén, ahol órákkal korábban elvesztettük. Aztán mégsem kérdeztem meg. Nem mertem. Inkább a konyhából szabadultam, amint lehetett. Ma már tudom, hogy nem bátorság kérdése volt. ■ ■ ■

Légrádi Gergely (Budapest, 1975) háromgyerekes családapa, író, az eSzínház vezetője. Legutóbb megjelent kötete szerzőként: *Nélkülem-nélküled* (regény, Jaffa, 2018), szerkesztőként: *Megmozdult irodalom* (Radnóti Zsuzsa életműkötete, Kossuth, 2021). Az *Alkalmadtán* című új regénye a Kalligramnál jelenik meg az idei Könyvfesztiválon.

FELLINGER KÁROLY

Dióbölcső

„vízbe ejtett kavics karikái az évgyűrűk”

Juhász Róbert

Kiszáradt vén diófa vagyok, hogyha
kivágnak, ülj a tönkre, gondolkodj el
a világ dolgain, dobj egy szerencse-
kavicsot az unalomig elképzelt

feneketlen tóba, amibe majdnem
belefulladtál, fölötte repült el
veled a gólya, ha történetesen
beleejtett volna, mint a kavicsot,

vízkarikái most az évgyűrűim
lehetnének, törj diót magadnak, ha
allergiás vagy, kimarja a dió-
bél, népiesen, kieszi a nyelved.

Légszomj

A vásárolt képkeret srégen van a falon, nincs középén a képakasztó, szögre akaszthatom a tudományom, a jobb alsó sarka van lejjebb. A bal

alsó sarok belső derékszögébe szúrok egy nagy, színes fejű gombostűt, vagy a családi kép és a fakeret közé becsúsztatok egy ötvencentes

pénzérmét, a képen apám van anyám mellett, valójában ez egy festmény, az anyám csináltatta, így sose voltak ők egymás mellett, két fotó lett össze-

illesztve, apám katonaruhában, anyám képe akkor készült, miután apám felesége lett, felvette a nevét, és új személyazonossági

igazolványt kért ki. Ez a nagyszerű kép, festmény pótolta a menyegzői közös fotójuk, Szencen kapták volna őket egy héttel a lagzi után lencse-

végre egy menő műteremben, ámde az apámnak valahogy nem volt hozzá se kedve, se ideje, legalábbis így mesélte anyám, arcán mosollyal.

Jó apám szívből szeretett lottózni, mindig ugyanazokat a számokat játszotta meg. Amikor utoljára láttam élve a kórházban, nem volt

bátorságom elmondani neki, hogy ötszáz eurót nyert, amit a kopasz orvosának adtam, bánjon jól velem. Mennyire örült volna a jó hírnek.

Fellinger Károly felvidéki magyar költő, író, helytörténész. Pozsonyban született 1963-ban, gyerekkorától fogva Jókán él. Polgári foglalkozása agronómus. Magyarul több mint 30 könyve jelent meg, főleg versek, mesék, gyerekversek, falumonográfia. A múlt század nyolcvanas évei elején induló Iródia tagja. Versei, meséi a következő nyelveken jelentek meg önálló kötetben: angol, francia, spanyol, német, szlovák, orosz, szerb, román, albán, török, görög. Utolsó verseskötete, az *Ujjnyomat* 2021-ben látott napvilágot a Kalligram Kiadónál.

A kivonulás

Andrzej Krakowski

(*New York, Egyesült Államok*)

könyve

Szeretném tudni, hogy Andrzej Krakowski beszélget-e most Mikolaj Grynberggel, vagy Mikolaj Grynberg Andrzej Krakowskival.

Ki fog derülni. Kezdsnek elmeséled...

Kezdsnek az ember általában meg szokott születni. Velem az a bökkenő, hogy életemben nem láttam a születési bizonyítványomat. Csak egy papírom van, amit a Honvédelmi Minisztérium Koszykowa utcai kórháza állított ki Varsóban.

Az nem a születési bizonyítványod?

Az egy dokumentum, ami tanúsítja, hogy Krakowski alezredes nejének, Krakowska elvtársnő kezelésének terméke vagyok; hogy 1946. november 4-től 18-ig tartott a kezelés, melynek során teljesen kihordott, hímnemű csecsemő született. A húgomat ugyanaz az orvos, Przygodzki doktor segítette négy évvel később a világra, és neki már normális bizonyítványa van.

Mesélsz valamit...

Mesélek egy keveset a családomról, hogy megérthesd a további sorsunkat. Édesanyám részéről a család Łódź-ból származik. A nagyanyám a híres łódź-i lázadó, Tekla Borowiak. A háború után utcák és iskolák viselték a nevét. Egyszer még az is megtörtént, hogy egy kedves igazgatónő értesített az iskola névváltoztatásáról. A nagyanyám nevééről Tischner tiszteletére. Mint látod, forradalmár családból származom. Apám édesanyja łódź-i telefonos kisasszony volt. A Krakowskiék nagy család voltak. Łódź-ban laktak, Częstochowában, Zduńska Wolában, Piotrkówban, Lelówban, Zelówban, Koniecpolében és Varsóban. Találtál köztük szélsőséges ortodoxokat, mivel Baal Sem Tov¹ leszármazottai vagyunk, és teljességgel asszimilálódott földbirtokosokat, bányatulajdonosokat és sörgyárosokat. Akadtak nagyon szegény Krakowskiak is. És még egy érdekesség: édesanyám részéről nagyapám félig német, félig lengyel volt.

Tekla nagymamád zsidó volt?

Nem beszéltek róla, de mindenki szerint nagyon jellegzetes szemita vonásai voltak. Forradalmár volt, a forradalmárok pedig ilyen részletkérdésekkel nem foglalkoznak. A sötétbőrű Wojtczak családból származott.

De Andrzej...

Ide hallgass! Amikor 1989-ben, Auschwitzban a *Szellem győzelmét*² forgattuk, valahogy kiböktem, hogy a nagyanyámat elvitték a gyárból, és idehozták. Számomra világos volt a történet: nagyanyám nem volt zsidó, a zsidóknak én goj voltam és sajgec³, a lengyeleknek pedig zsidó. Hozzászóltam. Elérkezett a '89-es év, az általad jól ismert helyen vagyok, Auschwitzban, és ott, az igazgató jelenlétében azt motyogom, hogy nagyanyám itt volt... Ő meg azt kérdezi, hogy hívták. Tekla Borowiak, felelem. Birkenauban égették el a fogolynők előtt, hogy elrettentsék őket a lázadástól. Nem állt össze a kép. Hiszen Brzezinka zsidó tábor volt, őt pedig nem a gettóból hozták, hanem egyenest a gyárból. Andrzej úr, szembe kell nézni a valósággal, a nagymama zsidó volt – felelte az igazgató. Elkértem tőle az erre vonatkozó iratokat, és elutaztam Łódź-ba édesanyám két unokanővérehez. A németekkel nem vitatkoznék, nagyszerű könyvelésük volt – ezt mondta az egyikük.

Föltetted...

Persze, hogy kertelés nélkül föltettem a kérdést, de hát ők zsidók is voltak, meg nem is. Megmutattam mindent a nővéremnek, az meg rávágta, hogy én mindenkiből zsidót akarok csinálni. „Dzidziu, így is, úgy is a gettóba kerülnénk, ezeknek nem számított, hogy fél-, vagy negyedrészt zsidó-e valaki.”

Édesanyád a háború végéig Łódź-ban maradt?

Igen, egy német gyógyszerész család bújtatta, Szyrmerék.

És...

És nagyapám, mert rá gondolsz, ugye? Nagyapám, a félig német, félig lengyel, a Rzeszów melletti Błaszkiba menekült. Nekünk azt mondta, hogy Németországban volt dolgozni egy bauernél, de aztán kiderült, hogy az unokatestvérénel húzta ki a háború végéig.

És édesapádról...

Ő nagyon korán kommunista lett. Már kilencévesen Częstochowában dolgozott, a Kupiecki szállóban, kiségitőként. „Rossz társaságba” keveredett, mert olyan elvtársak működtek arra, mint Stasiak és Broniatowski. A háborúig csaknem öt évet ült a politikai meggyőződése miatt. A háború alatt Lembergbe került.

Volt családja a háború előtt?

Felesége volt, Edzia Szpicberg, és gyerekei. Egy nappal azelőtt, hogy a németek bevonultak Lembergbe, az elvtársakat evakuálták, de a családjuk nélkül. Edzia Bełzecbe vagy Treblinkába került a fiával és a lányával. Apámnak volt még egy lánya, aki az evakuáció alatt, Oroszország szívében jött össze neki.

Aztán jön apám hosszú története: volt az Anders-hadseregben⁴, a Lengyel Hazafiak Szövetségében⁵, az Armia Ludowa⁶ partizánjai közt. Végül, 1944 júniusában a Kormányvédelmi Zászlóalj⁷ parancsnoka lett. Ez alakult át később az Állambiztonsági Szolgálatá, amihez apám nem akart volna tartozni, de a felkérés Gomułkától és Bieruttól érkezett, akik biztosították afelől, hogy csak hat hétre szól.

Tudod...

Nagyjából tudom. Egyik városból a másikba ment, verbuválta az embereket, fegyvert adott nekik, aztán továbbállt. A hat hónapból három év lett. Az én apám csinált Moczarból főnököt a Łódź-i Vajdasági Közbiztonsági Hivatalban⁸. A barátságuk még a háború előtt kezdődött, ekkor azonban véget is ért: apám lenyúlta előle anyámat. Olyan volt, mint a szép Heléna mítoszában, csak itt szép Henrykáról szólt a történet.

Szóval a te...

Az én apám miatt volt az egész Március és a lengyelországi antiszemitizmus, igen. Később apám Gdańskba ment, végül pedig Varsóba. A vajdasági hivatalban dolgozott, Światło volt a helyettese. Apám ezredesi rangot kapott, és – mert már nem akart ott lenni – áttették a Belügyminisztérium Harmadik Ügyosztályába⁹. Újra azt ígérték, hogy csak hat hétre. Kinevezték tábornokká, és adminisztrációs, azaz civil munkakört kapott. 1948-tól 1957 márciusáig az Orbis Részvénytársaság igazgatója és turisztikai igazgató volt, miniszteri rangban. A Harmadik Ügyosztályhoz állítólag soha nem érkezett meg. 1957-ben három ügyben felelősségre vonták, és pár

Andrzej Krakowski

hónapra leültették. Otthonról barna bőrrel, napbarnítottan ment el, amikor kiengették, papírfehéren tért haza. Mesélni nem akart, de eltökélte, hogy kivándorol.

Emlékszel...

Legjobban a házkutatásra emlékszem. Az iskolából mentem haza. A legszembe-
szökőbb az volt, hogy minden szőnyeg fel volt tekerve. Érted, miért? Elrejtett hol-
mikát kerestek. Az előszobában volt egy szőnyeg – de eltűnt. A nagypám szobájá-
ban a szőnyeg feltekerve. Anyám hálószobájában – feltekerve.

Külön hálószobájuk volt?

Kezdetben együtt aludtak, de apám úgy horkolt, hogy külön hálószobát alakítottak ki maguknak, ezeket egy belső ajtó kötötte össze. Belépek apám hálószobájába, az asztalnál ül, mellette meg a titkosrendőrök. Annak ellenére, hogy letartóztatták, ő dirigált nekik. Nem engedte elkezdni a házkutatást, amíg mindegyikük mellett ott nem volt egy házbeli is. Tudom, milyen rendszer szerint dolgoztok – mondta. Tudta, hogy megpróbálnak valamit odacsempészni. Amikor meglátott, utasított, hogy hívjam föl anyámat, és szóljak neki, otthon van. Édesanyám akkoriban a rádióban dolgozott, de nagyon gyorsan megérkezett. Egy perccel később nagypám is hazajött. Rendesen be volt állva, mert szlopált.

Hol...

A Ceglowska 38. alatt, Bielany-ban. Kétcsaládos villa volt, amit nem utaltak ki. A másik felében apám legrégebbi barátja, Ludwik Zagórski – a háború előtt még Leon Winter – lakott, dąbrowskista¹⁰. A háború után közösen építették újra a villát.

Két család lakott benne?

Éppen apám letartóztatása előtt repatriálták a bátyját az orosz feleségével és az unokanővéremmel, Klarával. Az alagsorban laktak. A pech úgy hozta, hogy nagybátyám a házkutatás alatt érkezett haza. Akkor már nálunk volt Konon, az államügysz. Azt hiszem, Kononowicznak hívták, de mindenki Kononként emlegette. Végignézett a nagybátyámon, aztán apámon, aztán újra a nagybátyámon... Nem fért a fejébe, mi történik, mert teljesen egyformák voltak, csak az egyikük barnabőrű, a másik meg világos. A következő pillanatban nagybátyámra vetette magát, hogy megmotozza. Az meg egyenesen Oroszországból érkezett, ismerte a dörgést, rábömbölt: A pasol ty v pizdu! Ruki von!¹¹ Konon bemutatkozott, a nagybátyám meg megkérdezte: van rám motozási parancsod? Ha nincs, ne nyúlj hozzám!

Tudod, mit kerestek?

Nem tudtuk. A húgommal átmentünk a gyerekszobába, anyám pedig mindjárt utánunk jött, a markomba csúsztatott egy összehajtogatott papírt, és azt mondta, adjam oda apámnak. Fogalmam sem volt, hogy csináljam, de anyám a következő jelenetet rendezte meg: verem a húgomat, az meg ordítani kezd. Anyám tudta, hogy apám erre reagálni fog. Az elején nem igazán ment, de aztán behúztam neki, a hú-

gom felbőmbölt, apánk pedig hozzánk szaladt. Sikerült, odaadtam a cédulát. Rögtön azután kiment a mosdóba, hogy elolvassa.

Mi volt...

Nem tudom, máig nem tudom, mit írt azon a papírfecsin.

Andrzej, arról volt szó, hogy hatvannyolcról beszélgettünk.

Ahhoz, hogy megértsd, mi történt akkor, értened kell azt is, ki volt az apám. Konon felállt, odajött hozzám és megkérdezte, láttam-e a lakásban ezüstpénzeket. Láttam – mondom. És hol? Zsebre dugom a kezem, ők meg rámvetik magukat, kicsavarják a karom. Átkutattak, és megtalálták az ezüstpénzeinket. Cseh csokoládé volt alufóliába csomagolva. Apám hozta őket Pöstyéből, ahol a letartóztatása előtt gyógyíttatta magát. Én nevetni kezdtem, Konon pedig úgy begurult, hogy felpozított... Apám nekiugrott, alig lehetett őket szétválasztani. Konon leporolta magát, és elindult telefonálni, apám meg utána, és kitepte a falból a kábelt. Az én ott-honomból nem fogtok ti telefonálgatni, Konon – mondta. Van nekünk honnan telefonálnunk, itt a milícia és a tűzoltóság. És kiment. Apám kulcsra zárta az ajtót, kihozta anyám szobájából a vadászpuskát, pikk-pakk megtöltötte, az ajtóval szemközti fotelbe ültetett és odatett, hogy az ajtóra célozzak. Ha az úr, aki megütött téged, be akar itt jönni, akkor... meg szabad ezt itt nyomnod. Én meg csak ülök, ég az arcom a Konon tenyere után...

Andrzej...

Várj csak, ez olyan lesz, mint egy filmjelenet. Konon visszatér, ezek meg szólnak neki, hogy nem jöhet be, mert Krakowski elvtárs fiánál az ajtóra irányított vadászpuska van. Konon újra elment telefonálni, három perc múlva a milícianak három autója is állt a ház körül. A távolléte alatt Wiśniewski államügyész, aki nagyon rendesen viselkedett, megírta és aláíratta apámmal a jegyzőkönyvet. Mire Konon visszatért, már minden el volt rendezve, csak a puska volt még mindig az én kezemben. Konon apámra üvöltött, hogy ilyesmikre tanít egy gyereket, és elvette tőlem a fegyvert. Kiderült, hogy a történetár üres.

Miért csukták le édesapádat?

Fel akarták fűjni a dolgot, de csak annyira futotta nekik, hogy az Orbis egyik panziójában három pokróccal nem számoltak el. Tudod, az ő hatáskörébe tartozott minden panzió, szálloda, étkező- és hálókocsi, ők meg három pokróc körül csináltak felhajtást. A történet egyébként viccesen végződött. Sok évvel később elmeséltem Esterka Bekiernek, aki jelenleg Kanadában lakik. Befejezem, ő meg lesüti a szemét, és azt mondja: a mi hibánk volt. „Édesanyámmal megszálltunk egy panzióban, olyan prima pokrócaik voltak, hogy megfűjtük őket.”

Ezen felül protekcionizmussal is megpróbálták megvádolni, mert a tábornokper után¹² a tábornokok feleségének adott munkát az Orbisban. Behívták a Politbüroba, Ostap Dłuski üvöltözni kezdett, apám meg csak ennyit mondott: először is, a gyerekeknek enni kell; másodszor is, mutassatok nekem valakit, aki jobb, mint ők. Még egy történetet mesélek el apámról. Éppen, mielőtt letartóztatták, kiadták neki, hogy állítson össze egy listát az Orbisban dolgozó zsidókról. Apám elment a Központi Pártbizottságba, és az asztalra tett egy lapot. Egyetlen név szerepelt rajta – Józef Krakowski. Ha zsidókat kerestek, nesze nektek zsidók. Mindig foglalkoztatott, hogy volt lehetséges, hogy ennyire kiállt velük szemben. Egyszer megkérdeztem Gienek Szyrt¹³ is, ő meg azt mondta: elfelejtetted, ki volt nagyanyád. És valóban, ha jobban megnézzük, ki vezette akkor a pártot, világos volt, mint a nap. Nagyanyám növényékei voltak: Gomułka, Tatarkówna, Spsychalski, Kliszko, Moczar, Witaszewski, Olszewski, Loga-Sowiński... Ahogy apám új pozícióba került, meg ahogy eltávolították valahonnan, anyám rögtön rohant a Központi Pártbizottságba, megtanácskozták gyorsan a dolgokat, és mindent visszacsináltak.

Zsidó voltál akkoriban?

Igen.

Tartottátok otthon a hagyományokat? A maceszt, mondjuk?

Igen, macesz volt.

Ki...

A sofőrünk járt macesz után. Van erről egy jó történetem. Egyszer Wiertlewski úr – apám sofőrje – megjön a macesszel, és azt kérdezi: főnök, Strumiński elvtárs is zsidó? Miért éppen Strumiński? – kérdez vissza apám. Mert az ő sofőrje is maceszt vásárol. Ezen túl viszont arra tanítottak, hogy ne feltűnősködjünk. Az iskola első három éve alatt minden rendben volt, aztán bevezették a vallásoktatást. Ketten voltunk az osztályból, akik egyszer egy héten tovább alhattunk, mert a vallás az első óra volt. Akkor elkezdődött. Szétvagdoszták az iskolatáskámat. Hogy hány táskámat vágták így szét... Vagdosztak. Csillagot rajzoltak. Aztán jöttek a csúfnevek: Mózsai, Srulek, Jojne... Szakállat mutogattak. Meséltem már Aljoskáról? Apám első felesége nővérenek a fia volt.

Edziáié.

Igen. Egy időben nálunk lakott az édesanyjával. Az iskolában rengeteget verték.

Azért, mert orosz...

Azért, mert zsidó volt. Úgyhogy beiratkoztam a Testnevelési Akadémiára, ökölvívásra, és védekezni kezdtem.

Úgy volt, hogy amikor édesapád kijött a börtönből, szólt, hogy ki akar vándorolni?

Kijött és be is adtuk a papírokat. Apám nem akart Izraelbe menni, szóval kanadai vízumot kérelmeztünk, mert a rokonság többsége amúgy is ott lakott. A húgom megkapta, én megkaptam, a félig német nagyapám megkapta, anyám és apám kérelmét visszautasították. Ez egyidőben történt azzal, hogy Ford, Rybkowski és Wohl filmes munkát ajánlottak apámnak. „Mit tudok én a filmről?” „A filmre megtanítunk mi három hét alatt. Minden más, amire szükségünk lesz, megvan benned.” Apám a Kamera Társaság főnöke lett. Munka dolgozott ott, Wajda, Polański, Hoffman... maradtunk. Számomra nagyon izgalmas időszak vette kezdetét, olyan emberek jáltak hozzánk, mint Diego Rivera, Pablo Picasso, Pablo Neruda, Nazim Hikmet, Ilja Erenburg, Yves Montand. Tito marsallal voltam vakációzni, fényképem van Nehru miniszterelnökkel.

Meddig...

Szinte a legvégéig ment ez. 1964-ben felvételiztem filmművészetire, onnan költöztem Hollywoodba.

Andrzej Krakowski

A tanulmányaidat elvégezted?

Elvileg el, mert megírtam és leadtam a diplomamunkámat. Csak a védés maradt hátra, de – hogy gyakornokként utazhassak a Paramounthoz – diáknak kellett lennem. Lengyelországot 1968. július 14-én hagytam el. Hivatalosan Hollywoodba mentem, a Kultúrminisztérium ösztöndíjával. Apámat hatvannyolcban kipaterolták a filmesektől. Egyszerűen megszüntettek két filmes társaságot, apámét és Fordét. Áprilisban a lódz-i sajtó cikkezett rólam. Megmutattam apámnak, ő meg anynyit mondott, ja, most veled kezdik. Még egy hónap, és kirúgnak. Így is volt, májusban rúgták ki.

Hogy sikerült megkapnod azt az amerikai ösztöndíjat?

A szüleimnél voltam, amikor felhívta őket a kultúrminiszter helyettese, Garstecki. Azt mondta, tudja, miről írtam a mesteridolgozatomat.

Miről?

A harmincas évek német emigrációjának hatása az ötvenes évek amerikai filmsztrétikájára. Mindenféle Fritz Langok és Billy Wonderek. Elmentem hozzá, a Komuny Paryskiej térre, amit most Wilson térnek hívnak. Apám is jóban volt Garsteckivel, de édesanyám még inkább. Azt mondta, úgy hiszi, hogy van valami, ami engem nagyon érdekelhet, és hogy szerintem el kellene oda utaznom. Hazamentem apámhoz, elmeséltem, mint mondott, ő meg erre: provokáció. Ez már májusban történt, a lódz-i lapok cikkei és az egyebek után. Egy pillanattal később meggondolta magát. A rokonok, akik valamikor Kanadában laktak, egy ideje Los Angelesbe költöztek, éhen nem fogsz halni. Bátraknak áll a világ, de jobb lenne, ha Dzikda – vagyis a húgom – is veled menne. Még nem tudom, hogy, de valahogy megoldom – ígérte.

Vajon...

Apám már a Március óta tudta, hogy hatalmas balhé lesz még. A húgomnak turisztikai útlevelet intézett, az enyém ideiglenes tartózkodásra szól, elutaztunk. Július 14-én landoltunk Párizsban. A kuzinunk elvitt a Sorbonne-ra, ott még nagyobb volt a csihi-puhi, mint Varsóban. A következő napon repülőre ültünk és 1968. július 16-án földet értünk Los Angelesben. Az unokatestvéreinknél laktunk, én megkezdtem a gyakorlatot a Paramount Pictures-nél. Három hét múlva csengett az unokatestvéreméknél a telefon. Glanc ezredes volt az Varsóból, az Útleve lhivatal főnöke. Megkaptuk Józef Krakowski kivándorlási kérelmét Izraelbe. A kérdésben nem döntünk, amíg nem mondtok le a lengyel állampolgárságotokról és nem külditek el nekünk az útleveleteket. Elkezdődött a hercehurca. A húgom szerint apánk már a kiutazásunk előtt mondta neki, hogy ez örökre szól. Nekem a változatosság kedvéért azt tanácsolta, építsek ki kapcsolatokat, csináljak meg mindent, amit kell, aztán jöjjünk haza. Dzikának idióta ötlet volt éppen akkor kivándorolni. Ha még egy évet marad, érettségizetten települt volna ki. Az unokatestvéreinkkel sem volt könnyű dolgunk, azok azt hitték, hogy az életünket mentik meg éppen. Hogy így meg úgy, mi szegény lengyelországiak, én meg, hogy hat hónapra érkezünk. Semmit nem értettek az egészből, mert az ő Lengyelországgal kapcsolatos emlékeik elsődlegesen az 1939 és 1945 közötti időszakra vonatkoztak. Holokauszt, pusztítás, temetők; erre itt voltunk mi, iskolázottabban, világlátottabban, mint az ő gyerekeik. Teljes volt az értetlenség. Az unokabátyám kihív, rámutat a Lincoln Continentalra, és megkérdezi, hogy láttam-e már ilyen autót. Honnan tudhatta volna, hogy a lengyelországi két magánszemély által birtokolt Mercedes egyike édesapámé volt?

És a másik?

A másik Burginé.

Mi történt végül az útleveletekkel?

Írtam nekik egy dühös levelet. Megérkezett a válasz, hogy ez őket nem érinti, az én politikai meggyőződésem ebben a kérdésben lényegtelen. Vegyem föl a kapcsolatot a lengyel konzulátussal Chicagóban. Akkor volt a nyomás, hogy a végén elküldtük nekik az útleveleteket. Egy héttel később visszajöttek azzal a megjegyzéssel, hogy egy inkompetens és tájékozatlan kolléga vezetett félre minket. Azonnal térjünk vissza Lengyelországba és ott adjuk vissza az útleveleteket.

Huszonegyéves voltál és...

Teljes zavar volt a fejemben. Apám úgy vélte, hogy a kiutazási lehetőség, amit kaptam, provokáció, de arra bízott, hogy utazzak. Megkérdeztem: Józsek, és ved led mi lesz? Attól féltem, hogy ha valami félresikerül, szétesik a családjunk. Édesanyám akkor már nem élt, féltem, mi lesz velünk a továbbiakban. Apám akkor beszédet tartott. „Mégis mit csinálhatnának velem? Várok még pár hónapot, aztán tábornokként nyugdíjaznak. Lengyelországot nem hagyom itt. Én építettem a rendszert, nem hagyhatom el a süllyedő hajót. Reméljük, nem lesz semmi. Utazzatok!” Aztán lószar. Minden másképp alakult. Apám megkapta az úti okmányokat. Visszaadta a lakást, ami nem volt egyszerű, mert osztoztunk rajta Zagórskiékkal. Aztán az autót is leadta, egy nappal az utazás előtt pedig visszavették az okmányait.

Miért?

Azzal az ürüggyel, hogy mi nem adtuk vissza az útlevelünket, pedig ők voltak azok, akik visszaküldték nekünk.

Ez...

Hatvannyolc augusztusában volt, akkor érkezett apámtól a levél, amiben tetőtől talpig lebasz minket, hogy cserbenhagytuk. Hogy az önzésünk fontosabb, mint az apánk iránti szeretet. Érzelmileg zsarol, nekünk meg fogalmunk sincs, miért.

Ma már tudod...

Ma már tudom, mi történt a továbbiakban. Apám elment a nagybátyámhoz, a Koszykowára. Az ő ablakából át lehetett látni a Konarzewski tábornok irodájába. Ő volt a Belügyminisztériumban az Útlevelesztály főnöke. Fölvívta telefonon, látta, ahogy felveszi a titkárnője. Látja Konarzewskit az irodában, és hallja a titkárnő válaszát: Konarzewski elvtárs nincs bent. Kérem, mondja meg a tábornoknak, hogy naponta fogok telefonálni. Minden nap kétszer annyi alkalommal, mint az előzőn. Másnap kétszer telefonált, aztán négyszer, majd nyolcszor... míg a végén tizenötpercenként hívogatta. A titkárnő egy idő után nem jelent meg többet az irodában. A végén Konarzewski felvette, apám meg tudatta vele, hogy látja. Jelbeszéddel megállapodtak abban, hogy a Łazienki parkban találkoznak. Sétálni mentek. Kitől származik a határozat? – kérdezte apám. Witaszewskitől. Ő volt a Központi Pártbizottság Adminisztrációs Osztályának a főnöke, egyébként szintén nagyanyám neveltje. Apám elment a házához, és türelmesen várt. Kazik, vagy megkapom az úti okmányokat, vagy hallgasd negyvennyolc óra múlva a Szabad Európát. A következő napon megkapta a dokumentumokat az utasítással, hogy huszonegy óra leforgása alatt hagyja el Lengyelországot. Mindene be volt csomagolva, elvitte elvámolni, és aztán bement a Czytelnikhez¹⁴, elbúcsúzni a barátaitól. Ott találkozott Adek Forberttel, aki szólt, hogy valami készül, mert a Kronika Filmowa összes kameráját kiküldték aznap estére a vámhoz. Apám odament, és tudod, mit találtak ki? A Nemzeti Múzeum kiállítási tárgyait keverték a holmiai közé. Leforgattak egy jelenetet *Mit visznek ki a zsidók Lengyelországból?* címmel. Akkor éjjel egyébként megfűjták egy eredeti Picassókat, a békegalambot, a csőrében olajággal. A kép bal oldalára Picasso levelet írt, aminek az utolsó mondata ez: Qui est le fou?¹⁵ Egy csomó más holmit is elvettek tőle. Bécsbe utazott, ott vették föl a németek, akikkel azelőtt három filmet is forgatott. Rögtön munkát kapott a német tévében. 1973-ban komoly infarktusa volt. 1986-ban, Frankfurtban halt meg.

Édesapád miért...

Döntött úgy, hogy kivándorol? Elvesztette a munkáját, és amikor újat kezdett keresni, a vasútnál ajánlottak neki jegyellenőri állást. Azt mondta, ha békénhagyják, ha engedik, hogy név nélküli gyári munkás legyen, marad. De ezek meg akartak alázni, oda küldtek volna, ahol mindenki ismert, ahol a főnökük voltam, a miniszterük – mondta. Hát basszák meg, ebből nem kérek. Akkor adta be a kérvényt. Mi meg akkor küldtük vissza az útlevelünket.

És a te amerikai pályakezded?

Romek Polański fogadást tartott az érkezésünkkor. Ott volt az egész lengyel Satyricon: Polański, a felesége, Sharon, Jurek Abratowski, ismert zeneszerző, Witold

Kaczanowski, festő, Henio Grynberg, író, Gene Gutowski, Marek Hlasko és Krzys Komeda. Ahogy meglátták a húgomat, felragyogott a szemük. Rögtön bekerült a társasági élet forgatagába.

Miből éltél?

Fizikai munkás voltam. Falhoz csavarozható polcokat gyártottam. Az unakatestvéreim barátjának, Shmul Salzbergnek a gyárában. Teherautósofőr voltam. Ha nincs Marek Hlasko, hogy telefonon keresztül kioktasson, hogyan kell az ilyesmit vezetni, nem sikerült volna. Ruha-nagykereskedésben dolgoztam. Még egy mellényt is terveztem, de túl nagyra sikerült, mert én centiméterben számoltam, ők meg colban csinálták meg. Folyton azt kerestem, hogy kerülhetnék a filmszakma közelébe. Polański már nem volt az Államokban. Komeda már nem élt. Frykowski sem. Elmentem Bronek Kaperhez. Benne volt a Filmművészeti Akadémia vezetőségében. Volt már egy Oscarja a *Lili* zenéjéért. Azt mondta: Andrzej úr, ha én minden lengyelnek segítenék, aki arra kér, a világon semmi másra nem maradna időm. próbálja meg, ha valaki segít magának, szívesen leszek én a második. Tudod, mit mondtam neki? Bronek úr, ha nekem valaki egyszer segít, másnak már soha többet nem kell segítenie.

Valami gondviselés léphetett közbe, mert pár héttel később New Yorkból Los Angelesbe jött Ida Kamińska társulata. Még Varsóból ismertük egymást, bementem hozzá a kulisszák mögé, üdvözölni. Kedves volt, bemutatott mindenkinek, aztán azt mondja nekem: ez itt meg Józef Lejtes úr. Amikor meghallottam, hogy „Józef Lejtes”, majd' összeszartam magam. Łódź-ban, a Toeplitz filmtörténeti óráin fél éven keresztül csak vele foglalkoztunk. Elmeséltem neki. Valahogy megérinthette, mert a szárnyai alá vett. Engem és Marek Hlaskát. Furcsa rendszer volt, mert mindenért, amit csak Marek elkövetett, én kaptam a fejemre. És Marek ivott, és Marek nem tanult angolul, Marek verekedett, Marek nem dolgozott, Marek állandóan bajban volt. Beléptem a lakásba, és már csengett is a telefon. Lejtes: mész iskolába? Nem érdekelte, hogy fáradt vagyok-e vagy sem, nyelvet kellett tanulnom.

Sikerült elvégezned a filmművészeti egyetemem?

Újra szerencsém volt, mert Stanisław Wohl Los Angelesbe jött. Az Amerikai Filmintézet szervezésében kellett segítenie. Találkoztunk, ő meg azt tanácsolta, hogy adjam be a papírjaimat az intézetbe. Amire én: szívesen megtenném, de nincs meg az egyetemi diplomám. Ő meg, hogy ne aggódjak, hiszen minden dokumentumom készen van, csak aláírásra vár. Levelet küldött Łódź-ba. Kis idő múltán megérkezett a válasz Bolesław Lewicki rektortól, akivel óráim is voltak. A válasz így szólt: nem tanult nálunk Krakowski nevű diák. Wohl megdühödött, beszélgetést rendelt Łódź-zsal. A Vasfüggöny és egyéb hátráltató körülmények miatt a beszélgetésre két nappal később, éjszaka közepén kerülhetett sor. Megérkezünk, szól a telefon, Wohl felveszi, és hallom, ahogy Lewickire üvölt: mégis hogy viselkedsz? Mit képzelsz? Hogy lehet így viselkedni? Itt vagyok helyben, mindent igazolok neki! Néhány héttel később érkezett egy levél, amit Lewicki rektor úr írt alá. Igazolta az elvégzett négy évetem. Wohl már nem volt az Államokban, mert kérte az útlevele meghosszabbítását, de visszaírták, hogy azt aztán baszhatja, menjen rögtön haza.

Feltételesen vettek föl, azzal, hogy be kell mutatnom a diplomámat. Próbáltam felvenni a kapcsolatot Wohllal, de nem volt könnyű dolgom, mert neki meg két családja volt. Az egyik Varsóban, Renata Kossobudzkával, a másik Łódź-ban Halina Billing-Wohllal. Vele volt két lánya is, és egy fia. A végén sikerült elérnem, ő meg azt mondja: Andrzejek, kitaláltam, mit csinálunk. Elképzeltetetlen volt. 1969-ben megszervezte Berlinben a diplomavédésemet. Ő volt ott, Kotowski, aki akkor a Lewicki helyére került, és Bosak, Koppenhágából.

Kelet-Berlinben?

Igen. Nem voltak érvényes okmányaim, de akadt egy amerikai ismerős, aki úgy döntött, kiségit, és odaadta az útlevelét. Andrew-nak hívták, és ügyvéd volt. A repülő Nyugat-Berlinben tett le, átmentem a Checkpoint Charlie-n, és a Mitrop szállóban találkoztam a vizsgabizottsággal.

Andrzej Krakowski

Igazi vizsga volt?

Igen. Meg kellett védenem a mesteri dolgozatot, amit egy évvel azelőtt írtam. Beírták az ellenőrzőmbe, hogy megvolt a védés, és agyó. Lefénymásoltam, és Hollywoodba utaztam, de óvatosságból Kanadán keresztül. 1970 elején már a Filmintézetnél voltam. Kifejezetten az én kedvemért alapították a termelési szakirányt. Úgy döntöttek, hogy a lódz-i évek után nincs értelme rendezésre oktatni engem.

Kivitted a...

Az egyetlen forgatott filmeimet megsemmisítették. Vannak arra utaló nyomok, hogy leforgattam őket, de a filmek maguk már nem léteznek. Állítólag az állambiztonsághoz kerültek, miután elvették az útlevelemet.

Mit vett el tőled hatvannyolc?

Ó, ez egy érdekes kérdés. Az illúzióimat. A családjunk szétesett egy nap leforgása alatt.

Lengyel voltál akkoriban?

Én mindig lengyel voltam!

Most is?

Persze, hogy most is.

Most inkább zsidó vagy, mint akkor?

Hatvannyolcban egy csoportot csináltak belőlünk. Azt mondták, hogy nemzeti kisebbség vagyunk, és nekik nem kellünk. Nemkívánatosak lettünk, utálatosak, mérgezők. Az emberek elfordultak tőlünk. Tudod, 2003-ban Varsóban bemutattam az egyik filmemet. Van benne egy olyan rész, amiben elmesélem, hogy a Belügyminisztérium egy osztálya a lengyel állampolgárok zsidó gyökereinek keresésével foglalkozik. A film véget ért, a kérdésekre került a sor. Hárman ülünk a színpadon, Michał Sobelman, vagyis az izraeli nagykövetség kulturális attaséja, Eisler professzor és én. A közönségből azt kérdezi valaki, hogy tényleg volt-e a Belügyminisztériumnak ilyen osztálya. Jurek Eisler kivette a kezemből a mikrofont, és azt mondta: történész vagyok, és biztosíthatom az urat affelől, hogy igenis létezett. A hatnapos háború és 1971 között a Belügyminisztériumra annyi feljelentés érkezett, hogy mind a mai napig nem tudtuk feldolgozni az összeset. Hogy osztálynak lehet-e nevezni? Uram, az egész ország ezzel foglalkozott.

Andrzej, tudad, hogy egy napon elhagyod Lengyelországot?

A szüleink mindig azt mondták: eljön a nap, amikor kirúgnak minket innen. Amikor Los Angelesben elvették az iratainkat, megértettük, hogy a nap, amiről beszéltek, elérkezett.

Mióta vagy amerikai?

Egyáltalán nem vagyok amerikai. Lengyelországból származom, és Amerikában lakom. Humanista vagyok.

Elmesélsz végszónak valami vidámat?

1993-ban csengett nálunk a telefon. Waldemar Dąbrowski, a kulturális miniszter helyettese, a Filmbizottság¹⁶ elnöke hívott a felkéréssel, hogy rendezsem meg Hoffmannak a *Tűzzel-vassal*¹⁷ forgatókönyvét. Miért éppen én? – kérdeztem. Andrzej, te vagy az egyetlen, aki képes rá. Számukra túl nagy produkció lenne, nem térülne meg. Pompásan működsz, nemrég négy amerikai filmet is forgattál Lengyelországban. Ezenkívül meg azt szeretnénk, hogy a film a Nyugatnak szóljon, hogy az lehessen a lengyel mozi névjegye. Úgy éreztem magam, mintha betéptem volna, röhögni kezdtem, aztán, amikor megnyugodtam, azt választottam: Waldek fiam, ez aztán a hucpa, hogy a lengyel filmgyártás névjegyét New York-i zsidóknál rendeld meg. Milyen New York-i zsidó vagy te? – mondja. – Te egy vagy közülünk. Nem vagyok egy közületek, Waldek. Ti huszonöt évvel ezelőtt elvettétek az okmányaimat, a hazámat és az állampolgárságomat. Lehetek én bárki, de egy biztos: nem vagyok egy közületek. ■ ■ ■

Fordította Papp-Zakor Ilka

Mikolaj Grynberg (1966) fotográfus, író, végzettsége szerint pszichológus. Munkáiban a lengyel zsidóság kérdéseivel és történelmével foglalkozik. A *kivonulás könyve* című interjúkötete 2022 júniusában jelenik meg a Mentor Könyveknél. Fordította Papp-Zakor Ilka.

Andrzej Krakowski (1946) lengyel-amerikai producer, forgatókönyvíró és rendező.

Papp-Zakor Ilka 1989-ben született Kolozsváron. A Babeş-Bolyai Egyetem Bölcsészettudományi Karán tanult orosz és magyar filológiát. Műfordítással is foglalkozik, eddig Jerzy Pilch és Janusz Glowacki írásait fordította lengyelről magyarra. Három kötete jelent meg, az *AngyalvacSORa* a JAK+PRAE.HU, valamint *Az utolsó állatker* és 2021-ben a *Majd ha fagy* a Kalligram Kiadó gondozásában.

JEGYZETEK

- 1 Baal Sem Tov (1690–1760) – rabbi, caddik, egyike a haszidizmus megalapítóinak a régi Lengyel Köztársaság területén (M. G.)
- 2 Triumf ducha, Triumph of the Spirit – Salamo Arouch ökölvívó történetét feldolgozó film. (A ford.)
- 3 Sajjec (jiddis) – nem zsidók megvető megnevezése, szó szerint: szélhámos, senkiházi (M. G.)
- 4 A Lengyel Fegyveres Erők keleten állomásozó alakulata a második világháború első felében. (A ford.)
- 5 Związek Patriotów Polskich, 1943-ban, a Szovjetunióban alapított lengyel baloldali politikai alakulat. (A ford.)
- 6 AL, szó szerint néphadsereg, a náci által elfoglalt Lengyelország területén működő fegyveres alakulat. (A ford.)
- 7 Batalion Ochrony Rządu. (A ford.)
- 8 Wojewódzki Urząd Bezpieczeństwa Publicznego. (A ford.)
- 9 Az állambiztonsághoz tartozó ügyosztály. (A ford.)
- 10 A Jarosław Dąbrowczáról elnevezett demokráciapárti brigád tagja, amely a spanyol polgárháborúban harcolt 1936 és 1939 között. (A ford.)
- 11 Elmész te a piczába! El a kezekkel! (A ford.)
- 12 1951-es kirakatper, amely során négy tábornokot ítélték kémkedésért életfogytiglani börtönre. (A ford.)
- 13 Eugeniusz Szyr (1915–2000) – politikus, őrnagy a Lengyel Hadseregben, parlamenti képviselő. (A ford.)
- 14 1944-ben alapított könyvkiadó-szövetkezet. (A ford.)
- 15 Qui est le fou? – Ki az örült? (A ford.)
- 16 Komitet Kinematografii. (A ford.)
- 17 *Ogniem i mieczem*, Henryk Sienkiewicz regénye. (A ford.)

Fotó: Valuska Gábor

Elviszlek Amerikába

Hónapok teltek el, egy év is talán a rutinban, mikor nem kívánt mást, csak a napok múlását, hogy érjen véget, ami van. Tevékenységtől tevékenységig élt, ha az egyiknek vége volt, már kezdte a másikat, hogy abban elveszzen, és megint. Semmi másra nem gondolt, minden idegszálával arra koncentrált, csak arra, amit épp cselekedett. Nem fájt semmi, ha nem gondolt rá. És nem gondolt, aztán már akkor sem fájt, ha beszélt. Valaki mással történt, nem az ő élete. Az övé épp folytatódni kíván, a szíve verni, a teste bizseregni, érezni fog erősen és borzongatóan, nem úgy, mint egy gyermek, aki tapasztalat híján a jót s a rosszat ugyanolyan kíváncsi örömmel fogadja, hanem mint egy kamasz, akinek a fejében már romantikus képzetek fogantak.

Aztán egy nap az asztalt borító papírhalom alján kezébe akadt a levél. Az idegen férfié. Egy szentmihályi cukrászdába hívta Máriát. Hora, ahová Mihállyal jártak. Meghökkenető egyezés. Fagyjon meg ereiben a vér, majd szökjön az izgalom a homlokába a meglepetéstől? Ilyen lenne a feltámadás? Ez a férfi a kiválasztott másik fele, akihez úgy paszszol, mintha magának teremtette volna? Férfi annyit se ér, mint a kisujja, a csillagos eget lehozhatja, egyenként a Nagy Medvét, a kicsit, a Fiastyúkot, a Cassiopeiát, a Méhkast, a Hattyút, az Oriont meg a Göncölszekeret, legyen a Hora, biztosabb hely nem kínálkozhat. Ismeri a vén, hosszú bajsú Horát, a mellette segédkező Márta asszonyt s nővérét, az öreg Gilhamot, a fahengeres kerti székeket, a rácsos kerítést, a gömbakácos előkertet, bent a biliárdszobát, a gyermekeknek szánt homokhalmot. Ámulta bolondériáját, hogy cukorból kifaragta Vajdahunyad várát, egy egész édes szoborcsoportot, a fagyaltja és krémese szenzáció. Mindig újtott, gyümölcsös likőrjeivel és jeges kávéival levette a lábáról a Gerbeaud-hoz szokott vendégeket.

És a mignonja! Hora asszony mutatta a konyhán, mert nem telt be az ízekkel. Az ajtóhoz lopózott, látnia kellett az olvadó, sülő, roppanós és krémese anyag fokozatos átalakulását. Először jön a fánk, hasonló az indiánérhez, melynek az a legendája, súgta az asszony a konyharuhába, hogy az egykori gróf azért kérte szakácsától, mert egy indiai artista oly mélyen megragadta fantáziáját, hogy viszontlátni óhajtotta édes falatként. Az egész személyzetből kitért a nevetés, ami addig a percig tartott, míg a fehér kötös, fehér kabátos,

fehér sapkás mester tekintélyes bajusszal be nem dugta a fejét az ajtónyíláson. Az asszony komolyságot erőltetett magára, s sorolta tovább. A tojásfehérjéből lágy habot verünk cukorral, majd a sárgáját s a lisztet lomhán hozzákavarjuk. Kis halmokban megsütjük, akár a habcsókot. Aztán az olvasztott csokoládéra forró tejszínt öntünk, s vajjal eldolgozzuk. A tésztából kikaparjuk a belsejét, mintha kis bölcsoket faragnánk. Bele a krém, a tetejére újabb tészta. A tornyocskát sodrófával nyújtott, mandulabélből előre elkészített marcipánba csavarjuk, és kakaóporban megforgatjuk. Mennyei lesz. A szájában már ott az íz, ez lesz a veszte.

És akkor nagy zavarban egyszer csak ott találta magát a Hora vaskapujánál, kezében vörös szegfűvel. Épp azt kémlelte, melyik pincér int, és tessékeli beljebb, hogy az idegennel egy asztalhoz üljön. Már látja is, egy bajszos úr kihajtott gallérral székét hátratulva feláll, keblén virággal kítűnik, és vaskos tenyerét felé mutatja: itt vagyok.

Pirosposztság alak. Zárt szájjal mosolyog a bajsza alatt. Nem fiatal. A nő kezében megremeg a szegfű. Mégis utálja.

Átcikázott az agyán egy szótárnyi mennyiségű adat, ami végszükségben beszédtéma lehet, ha túl vannak a bemutatkozáson, a hogylét firtatásán, és az időjárást is megvitatják. Munka, hobbi, művészet és életbölcösségek. Szentmihály, Palota, Cinkota, Mátyásföld, Árpádföld, Sashalom, helyi anekdoták. Felmenők, származás, családi témák. Semmi nem jut eszébe. A Horánál cövekelt le, a neve órát jelent, időt, menetidőt. Az öreg Gilham szerint inkább egy tánc, amit ünnepi alkalmakkor járnak. De nem tanácsos beszélni róla, sosem sejthető előre, a gonoszság hová fajul. Ki tudja, miféle ember ez, gondolta Mária. Elég az, hogy egy cukrászdában vagyunk, amely eldönti az életet. Eldönti valamerre, ilyen vagy olyan irányban. Mondhatjuk keresztveződésnek, amelyből jobbra és balra vezet út. Előre és hátrafelé. Itt még minden előtt vagyunk, ami történni fog, visszafordítható.

Óvatosságra intette az anyja is. Pergett fejében a gondolat, kiélezett figyelme vette az összes hangot, szagot, ízt, a hangok erejét, színét, lejtését, a mozdulatokat és apró döccenéseket. Kímész a kapun, és bármi eshet, az emberek gyűlölik egymást, acsarkodnak, ujjal mutogatnak a másikra, nem tisztelik a méltóságod, semmibe veszik az életet. Akiben a legjobban bíznál, hátba támad. Mert kiben bízhat az ember? A rendőrökben, katonákban, az állam embereiben, egy bíróban, papban, a saját családjában. De manapság láncon viszik a rend csaló őreit, bűnös kéjen kapnak papot, apát, katonát, sikkasztáson képviselőt. Ott vannak azok a hallgató barátok, akiknek minden épeszű ember bizalmat szavaz, Isten emberei a halandó világban. Megírta az újság, hogy hajadonokat raboltak, és fogva tartották őket egy vértesi pincében, hogy rajtuk vágyaik betöltsék, egy-egy arra tévedt szolgálot maguk élvezetére használtak. Szent életű csuhások épp Hilda háza közelében. Az asszonyirtó is épp a környéken szedte áldozatait, lányokat s asszonyokat csábított magához s kínzott, pedig kenyérkereső munkáját tekintve tisztos mesteremberként élte az életét. Valami kádár vagy pintér, esetleg bodnár. És most ott támaszkodik és integet felé egy férfi az asztaloknál, akit soha nem látott, s aki oly megnyerően férközött bizalmába.

Lenne-e képes szeretni egy idegent? Tudna-e hozzá lélekben közel kerülni, akinek nem érintette ruházatát, bőrét a felkar belső felén, a vádliján, kinek a tárgyi és élő világon vándorló tekintetét nem követte, nem merült el szeme kútjában, kinek nem érzékelte erejét, karja védelmét, nem utazott vele gondolatban. Önálló lény határokkal, története van, akarata, megszokásai, mást gondol és érez, másképp érzékel, ha megismerni akarná, egész életét kéne magára vennie, úgy élni, mintha az övé volna, tudni, a gyermekből miképp lett felnőtt, hol viseli sebeit, mitől és milyen ütemben akad, mozdul, családjától miféle vertséget örökölt. Pusztán az, ahogy él, élteti-e őt, vagy bántja, illeszkednek-e a tagjaik, a történetük passzol-e a sarokpontokon. Egyáltalán, van-e esély anyaszült meztelen áll-

ni valaki elé, bízva, hogy nem kell akarnia többet, mint amit a teremtő kínál? Van-e még olyan, hogy megadja magát a sorsnak, vagy eztán már csak aszerint él, amit a múlt előír? Az határozza meg, attól és abból van? Bevörösödött a feje, a szíve zakatolt, dühös volt és elszánt. Nem, ő a saját útját akarja. Ezt gondolta, és a vörös szegfűvel intett az addigra székébe visszaereszkedett, ám még mindig vigyorgó férfinak a jobb szélső, bokrok által árnyékolt asztalnál.

Alig ült egy-egy asszonyság a kertben, hajadonnak nem volt illő kíséző nélkül hóboros helyekre belépnie. A szemek rászegeződtek. Egy különösen gonosz tekintetre lett figyelmes elsőként. Nem csodálkozik, elég borsot törtek Misivel a szentmihályi orrok alá. Anyja ugyan serényen ügyködött a két gyermek erkölcsi megregulálásán, kampányszerű előadásokat tartott a helyes viselkedésről, ők tiltott könyveket bújtak, és csúfot űztek azokból, akiknek szigorú felmenői összevarrták a házi könyvtárban fellelhető, szeméremsertő könyvek lapjait, vagy a polgári kör színi előadásain eltakarták szemüket a csókjelenetnél.

De ennek az asszonynak az arca mégsem tetszett neki, a rafináltan éreztetett gúny és megvetés felbőszítette és elbizonytalanította. Az asztalnál hárman foglaltak helyet, két idősebb s egy fiatal nő. A lány jobb felé kitekintett a képből, rajta tört fehér, puritán vászonruha, jól hozta a formáit. A szájszéle grimaszra rándult, a karja mell alatt keresztben. Mellette testes, agg asszonyság terpeszkedett fekete ruhában, fehér, ügyetlenül megkötött zsabóval, jobb keze az asztalon nyugodott, mint a tőle balra helyet foglaló másik nőnek, akit Fannynak neveztek, és kriglit szorongatott. Virágmintás, fodros ruhában ült, bal kezét a támlára ejtette. Csuklója kacéran kivillant, lentről fölfelé nézett a lencsébe. Egy bajszos férfi fordult feléjük a közeli asztaltól, lábát sítetvetette, sötét öltönye alatt még sötétebb mellény, gigáján meglazított nyakkendő. Látszott a testtartásán, hogy csevegésbe kívánt elegyedni a hölgytársasággal, amely minden valószínűség szerint szabadságukat töltő gardedámokból állt. A nő jöttére felkapta a fejét, még a fiatalabb és csinosabb nő is pillanatra rátekintett, tetőtől talpig végigmérte, majd elfordult. Az öreg nő akkor vetette rá gonosz tekintetét, ha tehetné, azzal az egyetlen pillantással vasvillára hányná. Csónaknyakú, vajszerű taftban vonult el előttük, harangszoknyában, amit maga varrt. Talán túl hivalkodó volt a délutánhoz. Egy férfitársaság a kert távolabbi sarkából cuppogva leste.

A férfira mindaddig rá sem nézett. Kissé lelombozta, hogy nem pattant fel azonnal, mikor hozzá megérkezett. Némi időeltolódással, komótosan emelkedett rogyantott állásba, székét hátsófelével eltolta magától. Úgy, ebben a testtartásban nyújtott kezét. Nem várta meg, hogy a nő felajánlja a sajátját. Kissé sárgásnak tetszett a fogazata, a haja mint ha enyhén őszült volna, alig látszott, eltakarta egy idétlen, sok gombos Horthy-sapka. A bajsza hetyke, egész az arc széléig ér, szépen pöndörítve, mintha mindig mosolyogna. A szeme az egyetlen meglepő, tüzes, szikrázó. Úgy tett, mintha nem járná végig tekintetével a nő testének domborulatait, pedig tudható volt, míg a nő táskájában matat, a melle vonalától a derekáig és lent, a csípőig minden részletet lefényképez. A kézcsókja forró, és egy tizedmásodperccel hosszabb és nedvesebb, mint illenék. Érintése leszalad a gyomorig, majd vissza a mellkasba. Mária karja lúdbőrös, az asztal alá rejti, nem szabad mutatni.

A fonott széket a nő alá tolt, és felöltőjét vállán hátrébb vonva, hatalmas karmozdulattal legyintett a pincérnek. A nő agyán átszaladt, hogy borozni fog, szikvizet rendelt mégis. Szégyellné, ha léha nőnek vélnék. A pincér bólintott. Egy stampedlit még, uram? Ezek szerint néhány kupicával már lecsúszott a torkán, jól bírja az italt, a nyelve sem akad. A gonosz vénség nem vette le a nőről a szemét.

Pár bókos bevezető mondat után a férfi, név szerint Béni, így mutatta be magát, vezetéknevét elharapta, a nőt meglepő mód az álmairól faggatta. Klasszikusokat idézett, mintha

csak saját szobája mélyén, halovány lámpafénynél szavalná neki lelkesülten a világirodalom szerelmes szövegeit. A nő zavartan egy történetbe kezdett, ami idefele esett meg vele. A Rákosi útról tartott épp a hév felé, s egy felkavaró, sőt riasztó élmény érte. A mellékutcán letért, ahogy mindig, kacskaringós utakon érkezett otthonukhoz vagy tette sétaútját a környéken, s egy lovas kocsi hajtott el mellette, a bakján szürke csuklyás ember ült. Megrendült tőle, jobbra kitért, és eszébe jutott, hogyan sikoltana. Amint távolodott, látta, a kocsin egy sok szöggel biztosított, hosszúkás láda fekszik keresztben, akár a koporsó. Fellélegzett, amikor százméteres messzeségbe ért, mesélte az asztalnál a nő, kezével a fa erezetét csiszolva, és felnevetett. Váratlan volt neki is ez az emlék. Béla szánva nézte, nem együttérzőn, hanem kifejezett lesajnálón, mint aki maga előtt látja koporsóban. A nő megkönnyebbült, van egy ember, aki érti.

A férfi szemében huncut csillogás jelent meg. Észrevette, amint a nő zavarba jön a távolból mindvégig kitértően őket méricskélő öregasszony nézésétől. Ja, a Jakubekné, nyugtatta meg mosolyogva, valamikor nálam dolgozott. Féltékeny a fiatal, szép nőkre a vénasszony. Meg is értem, mikor rúghatna labdába egy ilyen. Közben a férfi ujjai a nő ujjaihoz értek, majd Béni, mint aki épp megvilágosodik, felnézett. Finom kéz, netán zongorázik? Varrok, van egy Singerem, felelte Mária. Erre Béni meglegedetten hátradőlt, és bajszát pödörve hümmögött.

A nőt nyugalom járta át, mert tekintetével a férfi kezén időzve hasonló eredményre jutott. A töpszli, vaskos és rövid ujjaktól félt, tompa elmére, bárdolatlan stílusra, romlott hajlamokra vallanak, de ennek a férfinak alkatahoz nem illő, hosszú, vékony, inas keze volt. Még meg sem kérdezte, mi a mestersége, ilyen artisztikus kézzel miféle szakmát űzhet. A gonosz nő tekintete a távolból szikrákat hányt, mikor a férfi közölte, szerelembe esett. Nézett rá a nő hitetlenül, és közben mintha minden átalakult volna benne, a sejtjei szerkezete, az élete visszamenőleg, a homályos jövő, a kép arról, aki. És akkor felsóhajtott: édes Istenem, mi történik velem?

Befejezte Gábor Kálmán a baldachinos ágyat, elkészült a bölcső. Ugyan kis híján a fél ujjá bánta, csodájára jártak az intarziának, átutaztak Mátyásföldről, Palotáról, Sashalomról is, s nem hittek a szemüknek, hogy emberkéz faragta. Meghallgatta a megrendelő meséjét, faggatózott kicsit a házban a rokkant öregasszonynál, a szomszédoknál, akik a szörnyű történetet elejétől végéig előadták a konyhaasztal köré gyűlve. Ki-ki a magáét. Hallotta már, hitte is, nem is. A temérdek fájdalom azóta mély árkokat ásott az arcon, vastag, kemény rétegeként telepedett a bőr alá, tompára kínozta a tekintetet, érdesre a hangot, de mind mást tudott és másképp. Hallották innen-onnan, első-, második- és harmadkézből érkeztek hozzájuk az egymásnak többnyire ellentmondó hírek. Ki fejtené már fel a szálakat, olyannak tűnt, akár egy mese, melynek végéről hiányzik az erkölcsi tanulság. A jó nem nyeri el vigaszát, a rossz nem lakol, hanem függőben marad a játszma örök időkre. Aztán hol ez nyer, hol meg az, olykor kiegyeznek egymással. Így tért haza egy este Kálmán a szentmihályi utcába. Azt dudorászta, hogy *lila ákácok*, s egész belefeledkezett a búsulásba. A hiányzó szövegrészeket fütyörészéssel pótolta. A kaput nem nyitotta ki azonnal, megpöckölte a kolompot előbb, hadd csörömpöljön, és leste, ki mozdul meg a hangra a házban.

Matild a konyhában tett-vett éppen, takarította el a nyomokat, melyek Kamill úr ott-tartózkodásáról árulkodtak. A szivarmaradványokat zsírpapírba göngyöltte, már nem volt idő elszórni a kert végében a málnabokor mögött, pottyantósba dobni, maradt a benti szemetes kosár, amelyben eltakarta a krumplicsész és sárgarépa. A füst kiszellőztetése már egy órája megkezdődött, a likőrös poharak csillogtak a polcon. Nem történt pedig különös, csak jólesett Matildnak a szenvedélyes roham, felvillanyozták az új eszmék, de sosem volt zsánere a vénember, testibb kapcsolatot el sem képzelt vele. Mária rohant a ka-

puig, hogy megölelje az apját, s az végre hagyta, nem ölelt vissza, a karjait a teste mellett himbálta, nyakát égnek nyújtotta, hogy fejét még távolabbra tartsa, így engedett a gyermeki csimpaszkodásnak. Hogy van, apám, kérdezte befelé menet. És mi újság a rémhírrrel, igaz, vagy csak kitalálták nagy falusi unalmukban? Fene tudja, én nem laknék arrafele, válaszolt, miközben Matildot kereste tekintetével, szeme a bejárat környékén körözött, minden úgy van-e, ahogy hagyta.

Az anya nyomott a levegőbe két cuppanóst, meg sem érintette Kálmán arcát, majd elújságolta, hogy randevúzik mostanában a lánya, végre horogra akadt egy szerencsés flótás, persze csak élcelődik, rendes férfiember, aki hajlandó házasodni. Te, Maris, hol is él az a te gavallérod, érdeklődött a hangját kissé megemelve, jól hallja az apja, hogy nem marad szégyenszemre vénleánynak. Bécsben, de épp Pesten lakik, a Teleki tér környékén. Hogy is hívják, Horovicz, faggatta tovább a lányát. Anya, Hoffmann, Hoffmann Béni! Szerelő- és lakatosmester, vállal minden fém- és bádogmunkát. A praxisa és klientúrája Bécsben van, most egy jelentősebb időt jogi ügyek miatt Pesten tölt. Értem, remélem, hordóval nem foglalkozik, kuncogott az anya, miközben feltűnt neki, hogy Kálmán le sem veszi a szemét a vitrines szekrény fényes, barna politúrjáról. Nem is a politúrról, hanem egy szekrénypolcon lapuló, krómozott szivarvágóról. És ekkor megfagyott a levegő megint.

Mit keres ez az én házamban, kérdezte Kálmán maga elé meredve, alig hallhatóan. Kedves ember, gondja van rám, csattant az asszony. Ez egy afféle, szisszent fel Kálmán, felállt az asztaltól, a nő felé fordult, és fenyegetően felemelte a mutatóujját: Míg én vagyok a maga ura, ide nem teheti be a lábát az ilyen. Kérem, ne csináljon botrányt, suttogott Matild, a gyerek előtt legalább. És mérgesen csapkodni kezdte az edényeket, tálszélhez verte a tojást, a liszt szanaszét repült, kiloccsant a víz, úgy gyúrta, dagasztotta aztán, mint aki élő húst fojtogat.

Kálmán a verandára ment kifújni a mérgét. Zörgött a zsebében az apró, majd kikotort egy papírdobozos Symphoniát, ujjal kipöckölt egy cigarettát, és rágyújtott. Bolond, ne törődjön vele, legyintett Mária, s megállt a verandaajtóban, hogy ne zavarjon. Kálmán arca elkomorodott. Isten tudja, mi lakik ebben a nőben, s a folytatást elharapta. Mária rémülten hallgatott. Faggatta volna tovább az apját, hogy mit olvasott ki azokból a pincében tárolt irományokból, de az szívott egy nagyot a cigarettájába, elnyomta, s felállt, van odalent pár példány Nyugat, égesd el mind, elsőként azt, amelyikben egy orvos tragikus haláláról írnak, mondta, s ment volna tovább. Ha nem tereli el a lány a szót, magába zárult volna megint hosszú időre.

És kikkel beszélt Cinkotán, kérdezte. Voltak páran. Szomszéd, megrendelő, eltűnt lányok szülői, tanúk, akik húsz éve vallomást tettek a rendőröknek. Magam is meglátogattam egy gyűlést még segédkoromban, néhány lányt látásból ismertem. Évente összejönnek, nem tudnak továbblépni. Egy Fekete Árpádné nevű asszony egyenesen Biharból utazik fel minden évben, nem gyógyul a lelke szegénynek, jár még az egyik csendőr, aki arrafele teljesített szolgálatot, olykor a nyomozó, Gereblyés Károly, aki azóta is ezen az ügyön rágja magát, és még mindig nem adta fel. Azt mondja, ennek a Kissnek él Pozsonyban egy lánya is, Ilonkának hívják, épp veled egyidős. Hívják a Jakubeknél szintén, aki házvezetőnője volt, de valamiért sose jön. Ki? Mi a neve, akadt meg Máriában a levegő. Mondom, Jakubek Pálné. Ő ismerte legközelebről a Kisst.

Mária, mint akit fejbe kólintottak, tanácstalan támasztotta a verandaajtót, zihálva vette apránként a levegőt, a keze-lába jéghidegre hűlt. Jól emlékszik a névre? Fene tudja, Jablonkáné is lehet, valami hasonló. De mit üzzük itt az időt értelmetlenséggel, boldog vagy-e, mondjad. Jablonkáné bizonyosan, gondolja Mária, és kisöpri fejből a szörnyeket, a gonosz öregasszony tekintetét, a buta hiedelmet. Dolgozott nála, azt mondta, dolgozhatott ezer és egy, még ha ugyanaz is volna, a két férfi nem lehet ugyanaz. De most már

nincs visszaút, holnap felszáll a hévre a Rákóczin, már mindent elrendezett, kézitáskája az ágy alatt teli, kis pénz is szedett össze a bukszájába, amit varrásból keresett, Mihály is hagyott valamennyit még az elutazása előtt. Holnap el innen, ebből a semmilyen életből. Itt csak magány, megaláztatások, szegény és kudarc a része, kelepce ez a hely, bánatomalom. Talán nem jön haza sosem. Talán végleg kitörölhető, ami volt, s csak az lesz ezután, ami még sosem. Úgy szorította az apját ott, a kivilágított verandán, mint akit utoljára ölel. Az utca sötétjéből csak az ágak csapkodása hallatszott és a kutyák vonyítása, ahogy a holdat ugatták szerelmesen.

Nem jött ki elé a Nyugatihoz, ahová a hosszú, rákospalotai, pestújhelyi, újpesti, majd angyalföldi körutazás után a H jelzésű járat vitte Máriát. Nem volt messzi végül is a találkahely, a körúti villamos elvitte egész a Népszínház utcáig. Felpattant az épp megállóba érkező járatra, és mint a moziban, ámul a forgalmas utcán, leste a vonuló hatalmas bérházakat, melyek közt frissen festett halpofájú buszok jártak. Ahogy kapkodta a fejét jobbra-balra, a pályaudvar csipkés tetőszerkezetéről az órán ülő galambokra, majd a színes táblákra, plakátra, ernyőre és öltözékekre ugrott a tekintete, a hangyaként nyüzsgő embereket nézte. A Mussolini téren a háztetőre épített vastraverz neonreklámja a Párisi világkiállítást hirdette, szemben Tunggram, Zwack és Modiano feliratok alatt áramvonalas karosszériák robogtak, ha hunyorított, még tán azt is kivehette, mi van a motorház fölé írva. Arrébb óriás tábla reklámozta az Orion izzót, kigurtnizták a napernyőket a kávéházak teraszán. Ahogy tovább zörgött előre a hatos, sírkövest látott és ékszereszt, a jobb oldalon haladó bakon kocsis lengette a kezét, indexelt a lófogat, és hopp, meglátta hirtelen a Royal Apolló mozaikos kapuját, amelynek látványával nem tudott betelni. A feje egy irányba nézett, míg szét nem foszlott előtte a kép, és csak homályos folt maradt, még jó, hogy észbe kapott, amikor egyszer csak ott állt a színház. Leugrott a villamos lépcséjéről, tengelye körül megfordult, forgott-forgott boldogan, és áhítattal konstataálja, hogy igen, csakis az lehet.

Megpihent a tekintete rajta, hátat sem mert fordítani a robosztus épületnek, amiről az anyja, az anyja barátnői, Hilda, Pötyi meg a házukban megforduló növendégek, sőt, Irland is sokat mesélt. Azt mondták, itt játszik a legnagyobb magyar színésznő, a legenda, közelebb ment, hogy lássa, mi van műsoron. Egy havi rendet böngészett, a *Kék róka* ment, az otthoni polc éke, úgy tíz éve adta ki a Singer és Wolfner sötétkék vászonkötésben. Olvasta is a különös, modern nő történetét, és meglepő azonosságokra lelt, csakis ilyen kiszámíthatatlan sarki róka kíván lenni a férfiak életében, aki a maga érdekét nézi, a maga kedvét, nem törődik illemmel, konvencióval. Az anyja kapta ajándékba, benne egy ismeretlen, Géza nevű férfi kézjegye. Aztán továbbszaladt a tekintete a műsoron, szétnyílt előtte a bordó bársonyfüggöny, színes sziluettek léptek a fénybe, hogy szeressenek és meghaljanak, leéljék az életünk, miközben a széksorokban ülő, megbabonázott közönség minden tagja azt képzelte, hogy ő áll azokon a deszkákon, az ő élete tükröződik a mesében, ő szeret, ő hal meg, ő éli az életet. Egy félreeső oszlopon plakát hirdette, hogy az emigrált író, akit csak Csekkspírként emleget a rosszmájú köznép, kinek lábai előtt hever Pest és Buda, az egész nagyvilág, épp Budapesten tartózkodik. Pompás kavalkádja ez a szépnék és a jónak, gondolatban szemé elé emeli a színházi távcsövet, és újra látja, amint odalent szétnyílik a súlyos függöny, megjelenik fehér nercben, hosszú uszályos slafrokban, fején tolldíszsel, oldalán csokornyakkendő férfiakkal a mindent elsöprő sikereket arató, országos híru színésznő.

Még nem volt nyár, de már árultak fagyaltot az utcasarkon, ragyogott a nap, a város színes összhangzatával nem lehetett betelni, megállt egy könyvesbódénál, beleszimatozott a levegőbe, bentről isteni babkává illata csapta meg, a bolt mellé kipakolt göngyölegesen verebek és galambok marakodtak a gyökércsonkokon. Nézte a számozást, bekukkantott a kapualjába, a belső udvarokban liliumok, ecetfák és padokon morgó vének, arrébb fiúcs-

kák karikát pörgetnek, vakolatot ver a labda, szállnak a madzagra csipeszelt alsóneműk. Végre meglelte a házat, azonos a cetlire feljegyzett számmal. Becsöngetett a házmesterhez, akire jó ideig várni kellett, mire szétnyammogta a zsömlét a pusztá ínyével a földszinti konyhából jövet. Csörgött a kulcscsomó, kihez tetszik, Hoffmann Béni, ja igen, a Béla, tessék csak, erre lesz. Bécikém, kisasszonyka, ordított fel a második emeleti gangra rutinosan, de nem Béla dugta ki a fejét, és lesett először le az udvarra, hanem egy ismeretlen férfi. Mellette mintha meglíbbent volna egy fekete szoknya is, amely abban a pillanatban szívódott fel, amint visszaoldalgott a férfi a lakásba, miután leintett a nőnek, hogy jó helyen jár, jöjjön fel a cselédlépcsőn.

Bent egy férfi sziluettjét látta, amint tekintet ki az ablakon, majd komótosan megfordul. Ahogy közelebb lépett, egyértelmű lett, hogy a Horában megismert Béla feszít ott piros nyakkendőben, amelyen a nő kissé megütközött. A nyakkendőt nézi, lép oda hozzá, ajka elé rántja a kezét, de csókot nem ad rá. Magának kötöttem. Legyező mozdulattal az asztalhoz invitálja, miközben az imént látott férfi, János vagy ilyesmi sántikálva kancsó vizet hoz a konyhából, s megkérdezi, hozzon-e kávé a mérésből. Kifelé menet az ajtó mellé ejtett kezításkát a falhoz, tisztes távolba helyezi. A nő még mindig csodálkozva ráncolja a homlokát. Az a mendemonda járja, hogy egy nő meghódításához négy darab piros nyakkendő kell. Egy piros nyakkendő mellett hidegen megy el, kettőt már észrevesz, a harmadiknál ingadozik, de a negyediknél már meghódol, nevetgél a férfi. Az újságban olvastam, remek idea. Az első kiskegyed ezek szerint észre sem vette. De, de, válaszolt a nő, és töltött vizet a poharába. Akkor világos a dolog, hogy nem úgy értendő, hogy az ember egyszerre vegye föl a négy piros nyakkendőt, hanem egymás után, mindennap mást, elmésen változtatva a csokrosat a mellesel, a keskenyet a szélessel, a haragosvöröset a szelíden pirossal.

A továbbiakban Béla hosszan értekezett hódításairól, melyek közt szerepelt kasszírő, balerina, özvegy és egy óriáshölgy a Ciniselli-cirkusból. Idő közben érkezett a gőzölgő kávé az asztalhoz, amit alig tudott a férfi csészébe tölteni az egész testét rázó röhögéstől, merthogy mindahány történet oly mulatságos volt, vagy oly tréfásan volt előadva, hogy szakadt bele a hallgatóság. Ez a közös nevetés megkérdőjelezhetetlen bizalmi viszonyt hozott létre kettejük között, mert ki tudna ellenállni egy olyan történetnek, melyben a négy mázsa ötven fontot nyomó óriásnő, akinek súlyától feldűl a lóvasúti kocsi, egyszerre, egy kosárba belerakva, huszonkét díjnokot tett föl a földről az asztalra. Én bizony, húzta ki magát Béla a székében, mint aki csattanóra készül, hetvennégy kilót nyomok, s a huszonkét díjnok ítéletnapig várhatja, hogy én az asztalra föltegyem, inkább leiszom őket az asztal alá. A dolog úgy történt, mondta tovább a férfi, lesve, hogy a nő tetszését elnyeri-e meséje, hogy egy cirkuszi estén a direktor fölszólított négy embert, hogy álljon rá arra a boldog deszkára, mely az óriáshölgy keblén pihent. A négy vállalkozó egyike én voltam. Mit tesz Isten, hárman lepotyogtak, akár az érett szilva, én fönt maradtam. Olyannyira elnyertem a szívét a nőnek, hogy meghívott vacsorálni a Köszvényes alezredeshez címzett vendéglőbe, ahol az impresszáriója társaságában fogadott. De ott szinte egy szuszra megevett tizennégy tányér paprikás csirkét, majd önagysága föl-sóhajtott: Annyit ettem, mint egy madár. Aztán felhívta figyelmem a másnapi jutalomjátékára, amelyre mellcsokrot várt tőlem ajándékba. Képzelterti, mellcsokrot egy ekkorra kebelre. Hát kifizettem a hölgy vacsoráját, ott maradt az órám, a gyűrűm, a felsőkabátom, s búcsú nélkül eltávoztam. Előbb azonban beküldtem hozzá Hirsch báró lakás-címét, hogy azon megtalál.

Micsoda kópé maga, Béci, nevetett a lány, az ajtóban támaszkodó másik férfi és maga Béla is, aki meglegéddel konstátálta, hogy a nő a becézésig jutott. És nem kereste? Dehogy, másnap már egy negyvenkilós múlovarnővel voltam elfoglalva, kacshintott. Így érkezett el az este, amikor Béla az ablak közelében álló akváriumhoz vezette, maga alkot-ta, mutatta büszkén, és megjegyezte, hogy elhozhatná Szentmihályról a Singerét, majd egy üveg bort nyitott, abból kortyolgattak, míg éjfelet nem ütött az óra, és illő volt aludni

térni. Átadom a fekhelyet, kisasszony, majd alszom a konyhán, mutatott a férfi a megve-tett széles ágyra, amelyben két ember is elfért nehézség nélkül, hát még egy egymásba ga-balyodó párocska. Napnál is világosabb volt, hogy a férfi nem kíván a kemény lócán szo-rongani, hanem igényt tartana jogos felére az ágynak, s ha már ott van, bemászna a pap-lan alá, hogy azt tegyen a testtel, úgy falja, tekerje, gurítsa, tömje, taszigálja, ahogy ger-jedelme rákényszeríti.

Maga eljött hozzám, igaz, szegezte Máriának a kérdést a férfi, látva elbizonytalanodását. El, suttogott a lány. Milyen céllal, mosolygott Béla fenyegetően. Hát, hogy, kezdte volna a választ Mária, de Béla a szavába vágott, hogy megosszunk egymással bút, örömet, ágyat és bugyellárist. Feltéve, hogy tartotta a szavát, és nem kötötte az orrára az otthoniaknak a dolgot. Nem, dehog, tiltakozott a lány. Akkor, nézett rá kérdően a férfi, és kívárt. Ha visszakozik, kérem, csukja be az ajtót maga után most, és felejtse el örökre, mert csak a bánatot hozza rám, szónokolt szinte sírva.

Sötétben ébredt másnap, ismeretlen ágyban, eljött Bénihez, másra nem emlékezett. Csak a feje volt kótyagos kissé. A redőnyök lehúzva, az ágy dült, ő tépett ruhában. Kintről fur-csa fanyar szagok áramlottak az ajtórésein át a szobába. Ha húsleves vagy sült illata lett volna, felismerné, ha férőpipere édes csapta volna meg az orrát, akkor is, ha tisztítószér szaga, ha égő dohányé, frissen pucolt zöldségeké, sőt, nyers halé, ha kályhában bent re-keedt füsté, tudná, mivel van dolga, de ez az émelyítő bűz semmihez sem volt hasonlatos. Félig cefre, félig rossz dohány, égett gumi, izzadság, geny, nemi kipárolgás. Óvatosan begombolkozott, és kilépett a konyhának nevezett előtérbe, ahol Bélát látta meg elsőként. Amolyan asszonyverő trikóban hevert a kereveten, szájáról le sem vette a laposüveget. Rá-hunyorított, és nevetve böffentett, mikor észrevette. Mária hátrált, nem értette a tegnáp óta bekövetkezett páfördulást. Tán az éjszaka az oka, ki tudja. Az ajtó nyitva, okosabb lenne felkapni a táskát, és viszontlátásra. De Béla felült, hátára kapta és lentről felfelé be-gombolta az ingét, majd kapatosan, akadozó beszéddel előadta, hogy Fiuméba utazik ha-marosan, nők várják, igazi nagyságos kisasszonyok, akik imádják, akár egy Istent. Nem úgy, mint Mária, akinek a szemében egy jelentéktelen lump alak, jegyezte meg gúnyosan, de ihatnának egy áldomást, mielőtt útjaik elválnak. Hogy hívnak egy lézengő bádogost, kérdezte bambán. Pléhzengőnek, vágta rá, és hahotázva fordult be a fal felé, ám a nőre a tréfa nem hatott. Mit néz úgy, mutatott rá görbe ujjával a még mindig ott lebzselő ba-rát, sajátjába' az ember akkor ragadja meg a kancsó fülét, amikor akarja. Mária egy ideig tanácstalanul ácsorogott, majd óvatosan, mint aki akkurátusan szemrevételezi a beren-dezést, a csomagja felé araszolt.

Egy poklot megjárt katonát lát maga előtt, ült fel Béla, aki farkasszemet nézett a halál-lal, és a mellére csapott, pontosan oda, ahol állítólagos lött sebe hegesedett. Maga olyan szép, ordította, aztán hirtelen elkomorodott. Szomorú kék szeme volt, egészen sötét, ez eddig nem tűnt fel a nőnek, s kérte, könyörgött szinte ezzel a nézéssel. Aztán intett Já-nosnak, hogy emelje le a polcra azt a dohánybarna könyvet, a porcelánlányka mellől. Megpörgette, s felütötte a bejelölt résznél: *Hoffmann mesél*, ismeri? Maga írta, kérdezte gyorsan a lány, mire Béla, hogy én, én... ki más. Ha akarja tudni, ki vagyok, ha érdeklí, hogy miféle ember, ha belém kíván látni, akkor ezt hallgassa. Itt állok maga előtt pucé-ran, majd kis idő után hozzátette kótyagosan ingatva a fejét, lelki értelemben.

Mária a táskája mellől figyelte, míg oda nem lépett hozzá a másik férfi, és bivalyerős ke-zével lefeszegette a fülről az ujjait, aztán két vállánál megragadta, és lenyomta a szék-be, hogy ne ágáljon, ne kapálózson, ne akarjon kisasszézni. A táskát pedig, benne Má-ria minden vagyonával behajította a kamrába, s a kulcsot ráfordította. Béla pedig már olvasta is a részletet. „Az én életemnek az a tragikum, hogy akibe én beleszerettem, az mind máshoz ment feleségül – itt pillanatra feltekintett a lapokból, Mária arcát kémlel-te, majd megköszörülte a torkát, és érzelmes hangon folytatta –, aki pedig hozzám jött volna feleségül, az nekem nem kellett. Hosszú, de dicstelen udvarlóí pályámon azt a ta-

pasztalatot tettem, hogy a szerelem és férjhez menés a leányoknál két különböző dolog. Legtöbben férjhez mennek, anélkül, hogy szerelmesek volnának s még többen szerelmesek, anélkül, hogy férjhez mennének. Engem a lányok úgy fogtak fel, hogy hozzám el lehet jönni feleségül, de szeretni engem nem lehet. Én meg be akartam bizonyítani, hogy engem szeretni is lehet.”

Mária meglepődött. Nem csak az átéléssel előadott, meghatónak is mondható szövegen, Béla nagy feltárulkozásán, hanem azon is, hogy milyen erős hatással van rá a tartalma. Ellágyult, míg hallgatta, azt érezte, érteni véli, érti ezt a férfit, hogy mekkora szenvedés szeretet nélkül élni, belülről sajtolni az erőt, újra és újra talpra állni, bizakodni a semmiben, mégis rettegni, hogy árván maradunk betegségben, agóniában, s halálunk pillanatában sem fogja le senki a szemünk. Egyik felének kedve lett volna odalépni a férfihoz, átfogni a vállát, végigsimítani rajta, ringatni, akár egy gyermeket, másik fele riadót fúj, hogy fusson, ahogy bír. Ebből a kettős készletéből pedig az származott, hogy míg egyik fele elaltatta volna a másikat, csitítgatta, hogy rémeket lát, pedig nincs racionális ok, bizonyítható veszély, a másik mind sűrűbb időközönként és egyre hangosabban jelezte a baj közeledtét.

Szép beszéd, mondta, és úgy döntött, hogy talán nem végleg, de még egy éjszakára vele marad, hogy kiderüljön az igazság, bebizonyosodjon egyik vagy másik gondolat. Haza nem mehet, kinevetnék, tönkretennék a híresztelések, melyek feltehetőleg már a távozása utáni órákban, mikor az anyja jelentette a csendőröknek eltűnését, szárnyra kaptak. Itt biztonságban van, ebben a Népszínház utcai, viszonylag nyugodt bérházban, amelyben hétköznapi emberek élnek hétköznapi életet, teli a gang kagylózó lakókkal, őrzik egymást tekintettel, gyanakodva megfigyelik a másikat, itt semmi nem eshet a házmester vagy az udvaron sziesztázó, függöny mögül kukkeroló szomszéd tudta nélkül. A város szívében vagyunk, épp a közepében, ahol minden sarkon csendőrök, és a házak falán faragott angyalok vigyázzák az élők nyugalmaát.

Aztán, mint akit pofon vág, feleszmélt, és fogát összeszorítva, holmijára ügyet sem vetve, határozott léptekkel elindult az ajtó felé. ■ ■ ■

■ **Nagy Gabriella** (1964) író, szerkesztő. Eddig három könyve jelent meg: *Vállalok bérbe sírni* (versek, 2000), *Idegen* (regény, 2003) és *Üvegház* (regény, 2013), mindhárom a Palatinus Kiadónál. A Litera irodalmi portál főszerkesztője. *Elviszlek Amerikába* című regénye a Kalligramnál jelenik meg 2022-ben.

Csutkai Csaba fotója

A Tátra gyermekei

Sem élet, sem halál, sem múlt, sem eljövendő nem választhat el minket – gyönyörű szép kagyló, táncol rajta a napfény, zúg benne a tenger, akkora, hogy nem fér a tengerembe. Julius ajándéka, egy matróztól vette a házassági évfordulónkra.

Szent Iván-nap, mágikus nap – Szent Ivánkor esküdtünk Juliusszal, gyászban esküdtünk, mert a papa nem sokkal korábban meghalt. Spanyol széltorta, egy-egy korty pezsgő jelképesen, a tábor placcán zene, a szudétás fiúk polkát játszottak, minden úgy volt, ahogyan halála előtt a papa megszervezte. Menekülttáborban menekültesküvő, Szent Ivánkor bármi lehetséges, sötétedéskor tüzet gyújtottunk, tüzet ugrottunk, Juliusszal párban, ketten, koszorút nem fontunk, de egy menekülttáborban miből is fonhattunk volna, öt évvel korábban, a Tátrában fontam, de akkor még nem ismertem Juliust, és mindennek előtte álltam.

A Sztari a Halas-tóhoz vitt bennünket, ott fontuk a koszorút, a Halas-tó nem is tó, hanem tengerszem, Morskie Oko: a lengyelek annak is nevezik, tenger, tengerszem, a Tátra szeme, a tengerszemek mélyén kristálypalotában tündérek laknak, és azért tengerszem a nevük, mert földalatti összeköttetésben állnak a tengerrel, így mondják a mesemondók – hamis képzelődés, buta fecsegés, legyintenek a tudósok, a tengerszemek nem mások, mint gleccsertavak, amelyek úgy keletkeztek, hogy az utolsó jégkorszakban az olvadó gleccserek kitöltötték a hegyek közötti mélyedéseket, az égvilágon semmi közük tehát a tengerhez.

Gleccsertó vagy tengerszem, a Tátrában száznál is több van belőlük, kicsik, nagyok, közepesek, nevesek és névtelenek, mélyek, feneketlenek, fehérek, feketék, kékek, vörösek, zöldek, ahány, annyiféle – zergeboglár, harangvirág, csengettyűke, füzike, tárnics, kankalin, szarkaláb: annak idején, a Morskie Oko-nál hétféle virágból fontuk a koszorút, gyönyörű szépet és jó nagyot fontunk, amikor készen lett, tűzbe dobtuk, hogy bajtól, betegségtől, szerencsétlenségtől megóvjon, de nem óvott meg semmitől, a jövőt azonban megjósolta, éppen csak nem tudtuk, hogy amikor a feltámadó szél magasra korbácsolta a lángokat, és a koszorú hamvait messzire fújta, abban a jövő villan.

Hét kicsi tó, hét kicsi tóból egy feneketlen, fekete vizű nagy tó – a Morskie Oko-t tengernyi könny és halál szülte, égszakadás, földindulás; az öreg Morski pusztító átkának ereje ellen még a tátrai tündérek sem tehettek semmit. Ölbe kapták a hét gyermeket, és futásnak eredtek velük, de szempillantás alatt hatalmas, égis erő sziklák törtek elő a földből és állták útjukat, kerülték volna jobbról, kerülték volna balról, próbálták megmászni, de se megkerülni, se megmászni nem lehetett őket, végül, amikor már semerre sem

tudtak menekülni, tehetetlenül lerogytak a földre. A hét gyermek mindeközben sírva, kétségbeesetten hívta az anyját, és Anna futott, csak futott a hangjuk után, még akkor is futott, amikor csönd lett. Futott és sírt, addig sírt, amíg könnyei tavakká nőttek, hét kicsi tó, mindegyik tó fenekén egy-egy gyermek, az anyjuk sírt, siratta őket, még akkor is siratta, amikor kisírta mind a két szemét, szem nélkül is sírt, a hét kicsi tóból egy hatalmas, nagy tavat sírt össze, amikor elfogyott az összes könnye, még akkor is sírt, könny nélkül sírt, addig sírt, amíg végül ő maga is bele nem fulladt a hatalmas, nagy tóba.

– Ilyen nagypapa nincs is a világon! A nagypapák nem kegyetlenek! Kivétel nélkül mind szereti az unokáját! – méltatlankodik Martin, és a papát emlegeti, aki rögtön, hogy megjött a rabságból, lovacskát faragott neki, és akivel megszelídítették Jóska, a varjút.

– Hogyan érijen akkor véget a mese?

– Be lehet fejezni ott, hogy a herceg feleségül veszi Annát és megszületik a hét gyermek!

– És mi legyen az öreg Morskival?

– Maradjon ott, ahol van! Annyi idő múltán nem kell neki sehonnan visszajönni!

A Morskie Oko meséje semmivel sem kegyetlenebb, mint az élet. Martin nem tudja, hogy Jóska varjú nem elrepült, hanem elkapták a táborban a gyerekek, kibelettek, megsü-tötték, és egész egyszerűen megették. Frau Allától, a tábori boszorkánytól tudom, aki az elűzés előtt matematikatanár volt valahol a Duna mentén, csak a táborban lett köztiszteletben álló jósnő, mert mint kiderült, látja a múltat, és tudja a jövőt.

Hét kicsi tó, hét kicsi tóból egy feneketlen, fekete vizű nagy tó, a Halas-tó vagy Morskie Oko, a hét kicsi tó mélyén hét gyermek – Ida, Hanna, Edu, Lipu, Sára, Stefan, Toni, az osztályomból heten, a gimnáziumból nem tudom, hányan, de sokan, nagyon sokan: mindannyian hamuvá lettek.

Soha nem gondoltam rájuk mint zsidókra, de miért is gondoltam volna úgy rájuk, amikor nem tartottuk számon se egymás vallását, se a nemzetiségét. Ha elkezdünk egy mondatot németül, folytattuk magyarul, befejeztük szlovákul, vagy fordítva, s még egyszer fordítva, és nem foglalkoztunk azzal, ki jár a fatemplomba, ki a Szent Keresztbe, ki a zsinagógába. Egészen addig, amíg Csehszlovákiából Szlovákia nem lettünk.

Új országban új himnusz, vagyis himnuszok sora – *Hlinka a mi apánk, Tiso a vezérünk, Deutschland über alles* és *Die Fabne hoch!* –, az iskolai ünnepeken mindet énekeltük, elvégre német gimnázium voltunk. Szlovákia születésnapja, Hitler születésnapja, a hatalom megragadásának napja: ahány ünnep, annyiszor három himnusz Appell-lel, zászlófelvonással, *heil Hitlerrel* és karlendítéssel a szudétás tanárok árgus szemétől kísérvé. Merthogy egyes-nesen a Szudétákból érkeztek tanárok, akik birodalmi szellemű nevelésünket voltak hivatva biztosítani. Mivelhogy nem voltunk elég jó németek, csak amolyan másodosztályú, népi németek a maguk cipszer nyelvjárással és magyarbarátságával.

Kötelesség, rend, Hochdeutsch, Hitlerjugend és BDM, a német diák helytáll mindig, minden körülmények között, a német diák bátor, nem fél semmitől, a német diák különb mindenkinél! Kinga magyar, Jarinka szlovák, én német, mi voltunk a három testőr, akik egyformán előlmászók voltunk a Sztari csapatában, és egyformán nem féltünk semmitől. Még a hegyi vihartól sem, amikor a Szalóki-csúcson ránk szakadt az ég, és földre hasalva kapaszkodtunk a sziklába, nehogy az orkánerejű szél lesodorjon, és nem féltünk a vaddisznótól sem, amikor a Goldsbergen eprészés közben váratlanul átcsörtetett előttünk, hogyan, miért is lehetett volna hát különb egyikünk a másiknál? Ha mégis megkülönböztettük egymást, az kimerült annyiban, hogy Kinga az, aki mindig mindent megszámol, még azt is tudja, hogy Késmárk és Farkasfalva között pontosan hány kanyar és emelkedő van. Akkor számolta meg őket, amikor a háború után az apja az enyémmel a Thököly-várban raboskodott, és kétnaponta ő hordta neki az ételt. Mivelhogy a rabokat a hozzátartozóknak kellett élelmezni, és Kingáéktól ugyanúgy elvettek mindent, mint tőlünk, egyedül a biciklijük maradt meg, de Klarisz néni nem tudott biciklizni, ezért kellett Kingának járni az apjához, s unalmában ekkor számolta meg a kanyarokat és emelkedőket. Kinga mániákusan számolt, Jarinka rajzolt – még hozzá olyan gyönyörűségeen, hogy a rajzait rendre-sorra beválogatták az iskolai gyűjteménybe –, én pedig folyton zongoráztam. Még gondolkodni is zongorázva tudtam a legjobban, állítólag ígéretes tehetség voltam, de hogy tényleg az voltam-e, soha nem fog már kiderülni. A varrodában bot lett a kezem, különben is, se fogolytáborban, se menekülttáborban nincs zongora, és én hét évig tábor- és barakklakó voltam.

Hét kicsi tó, a hét kicsi tóból egy feneketlen, fekete vizű, hatalmas nagy tó – *a zsidó méhely! vérszívó pióca!* – Ida, Hanna, Edu, Lipu, Sára, Stefan, Toni, az osztályomból heten, a gimnáziumból nem tudom, hányan, de sokan, nagyon sokan: sajnálom, el sem tudom mondani, mennyire sajnálom őket! Már olvadt a hó, csorgott az eresz, amikor reggel, iskolába menet megpillantottam a cipésmester házat elcsúfítva. Hirtelen nem is értettem, mit látok, leléptem a járdáról, és az úttest közepéről bámultam a három óriás, fekete Dávid-csillogot és az emberfejeket – magas homlok, horgas orr, beesett szemgödörök: úgy néztek ki, mint valami halálfejek –, harsogó ŽIDI felirat koronázta meg őket. Reggel megrémültem, délután, hazafelé az iskolából már nem léptem le a járdáról, és nem mentem az utca közepére, másnap, harmadnap épphogy fölpillantottam a ház homlokzatára, utána már azt sem, a fekete csillagok, a halálfejű zsidók beleolvadtak az utca képébe. De mit tehettem volna? Nem moshattam vagy vakarhattam le a falat, és nem akadályozhattam meg, hogy elvigyék őket! Először Novákyba, onnan Auschwitzba, Dachaubá, meg ki tudja, kit hová, melyik koncentrációs táborba. Marhavagonokban, mint a barmokat. A sors fintora, hogy rövid idő múlva követték őket. Ugyanúgy Novákyba, ugyanúgy marhavagonokban, milicisták, partizánok ugyanúgy fegyvert fogtak ránk, a szögesdrót, az őrtornyok, a lepusztult barakkok is ugyanazok voltak, a különbség annyi volt csupán, hogy őket a náci Szlovákia, minket, németeket a kommunista Csehszlovákia számozott meg, rendelt kényszermunkára, adott el szolgának és deportált végül.

Nekik sárga csillag, nekünk fehér karszalag fekete N betűvel, Ida, Hanna, Edu, Lipu, Sára, Stefan, Toni; az ő számuk lehetett akár a mi számunk is, én a 4668-as számú fogoly voltam Novákyban. A sors újabb fintora, hogy amikor egy év rabság után deportáltak Bajországba, ismét a volt zsidó koncentrációs táborokban találtuk magunkat. Julius Dachauban, én a mamával és Martinnal Blumenstadtban. Nem volt szögesdrót, fegyveres őrség, kényszermunka, és nem volt gázkamra sem, de ugyanazok a táborok, ugyanazok a lyukas, szélfúttá, nyirkos barakkok és ezerkalóriás fejadagok. Merthogy az elűzöttek ötödik kategóriások, utolsók lettek a sorban. Németként a németek sorában. Ezért éhségstrájkoltak '48 szeptemberében Dachauban, emiatt, ez ellen tüntettünk mi is Blumenstadtban, és svábok, szudétások, pomerániaiak, sziléziaiak szerte Németországban. Azért, hogy ne legyünk másodosztályú németek, hátizsákos cigányok, Hitler vendégei, hogy harmadik istencsapás-ként ne a krumplibogárral és a vaddisznóval legyünk egy sorban!

De a németeket nincs miért sajnálni, megérdemelték a sorsukat! Tettek, amit tettek, vagy nem tettek semmit, akkor is! Ők robbantották ki a háborút, ölték milliósámra a zsidó-

kat, hoztak pusztulást a világra, mindeközben lelkesen tapsoltak Hitlernek! Olyan sokáig és olyan lelkesen, hogy ha akarták, ha nem, náciik lettek. Azok is, akik nem a Birodalomban születtek!

Aki német, náci! Náci Szlovákiában náci Késmárk, náci Lilli: a mai napig nem tudom eldönteni, hogy én az voltam-e. Tudtomon és akaratomon kívül, csupán azáltal, hogy egy olyan országban éltem, amely Hitlernek köszönhette a létezését. És egy olyan városban, ahol a barnaingesek horogkeresztes zászlókkal, lobogó fáklyákkal vonultak, ahol Hitler Strassera keresztelték a cukrászda utcáját, talpig horogkeresztes drapériába öltöztették a városházát, és sarkig tárták az ablakokat, amikor a német rádió a német felsőbbrendűséget harsopta. Mert tény és való, hogy Késmárkon is voltak, és nem kevesen voltak, akik a Birodalomra áhítattal tekintettek, és egymással versengve sorakoztak fel a horogkereszt alatt.

Mit ért velük szemben, hogy az iskolában Deutschland helyett Zipslandot énekeltünk a himnuszban, hogy csak azért sem lendítettük a karunkat, és a *heil Hitler* helyett *grüss Gott*-ot köszöntünk? Mit számít mindezzel szemben, hogy a német fiatalokat azért sorozták az SS-be, mert így szólt a törvény? Szlovákok a szlovák hadseregbe, német nemzetiségűek a Waffén SS-be! A papa nem tehetett semmit, amikor Gerti került sorozás alá. Polli haragudott rá, amiért nem próbálta meg felmentetni, a mama vele haragudott; a polgármestertől a csendőrpáncsnokig a papa mindenkit ismer, ha akarta volna, megtehetné volna, de nem akarta – ezt hányták a szemére, amire a papa kifakadt:

– Teichner doktort eldugtuk a hegyek közé, mégis elvitték! Egy késmárki ügyvéd nem a római pápa!

Ki tehet róla, hogy abban a titkos hegyi faluban, amelynek sosem árulta el a papa a nevét, gyávák laktak, és feladták Teichner doktort a Gestapónak? Ki tehet róla, hogy a doktor egész családját odaveszette Auschwitzban? És arról ki tehet, hogy a békében Teichner doktort tíz évre ítélték, mint kollaboránst, náci fasiszták segítőjét?

Auschwitzot túlélő zsidó orvos német fiúk hónaljából operálta ki az SS-tetoválást: ki érti ezt rajtunk kívül, és hol másutt, mint Késmárkon történhet ilyesmi? Valójában nincs benne semmi csodálatos vagy különös, hiszen fél Késmárkot a doktor segítette a világra, és ő számon tartott mindenkit, aki nála született. Az SS egyébként sem választás kérdése volt, ráadásul akiket utoljára sorozták, ki sem kerültek a frontra, mire befejeződött a kiképzésük, véget ért a háború, és ők ott maradtak hónapok alatt a bélyeggel. Egy halvány kis folt, és már meg is szabadultak tőle: egymásnak adták a kilincset, s a doktor senkit sem küldött el. Aztán ott találta magát a fiúkkal, a Kinga és az én papámmal meg a többi némettel és magyarral a Thököly-vár börtönében.

Aki német, náci! Vagy kollaboráns, minimum titkos szimpatizáns. Mindjárt tízéves a béke, de én a mai napig behúdom a nyakam, ha bárhol, bárhogy a németek szóba kerülnek. Még akkor is behúdom, ha semmi közöm nem volt, nyilvánvalóan nem is lehetett a nácihoz, hiszen a háború alatt még csak fityfirtyó lány voltam.

De ez nem számít semmit! Az evakuálásor, Reichenhallban még az amerikaiaknak sem számított! Mindenkinék, a tőlem kisebbeknek is meg kellett nézni a koncentrációs táborok felszabadításáról szóló filmet. A hullahegyeket, csontváz-embereket, tátongó szájú kemencéket. Elsősorban nem azért kellett megnézni, mert lebuktunk, amikor húskonzervet, cukrot és kávét loptunk az őrizetlenül hagyott teherautójukról, hanem mert az ő szemükben is Hitler-fiókák voltunk, akiknek meg kell mutatni, milyen iszonytató bűnök száradnak a náci lelkén, akikből ki kell irtani a náciságnak még a csiráját is, akiket át kell nevelni, szabadságszeretetre, demokratikus gondolkodásra kell nevelni! Nem érdekelte őket, hogy cipszerek vagyunk a messzi Szlovákiából, s Reichenhallba éppen csak a háború végén, a partizánok és az oroszok elől evakuáltak bennünket, a cipszerekről azt sem tudták, hogy eszik vagy isszák.

De ha én náci voltam, ha a náciság leghalványabb árnyéka vetül rám, akkor náci volt egész Szlovákia és egész Késmárk minden lakójával együtt! Csak éppen a háború végén a szlovákok jól keverték a kártyákat, az utolsó pillanatban ügyesen a győztesek oldalára kormányozták magukat, és azzal az egész hitlereit megbocsátották nekik. Mi, németek meg elköveltünk, tettünk valamit vagy sem, náciak voltunk vagy sem, megbűnhődtünk. Mások helyett, a valódi bűnösök helyett is.

Űztek, vertek, börtönbe, táborba zártak, éhezettek, dolgoztattak, eladtak, kicseréltek, internáltak, deportáltak, soha többé nem vonulok dobszóval a Jeruzsálem-hegyre majálisozni, nem ugrok tüzet Szent Iván éjjelén a Goldsbergen, nem megyek a Sztarival a Fehér-víz-völgybe, a Virágoskertbe, nem mászom meg a Lomnici-csúcsot, de még az Osztervát sem, nem látok többé száguldó zergecsapatot, nem hallom a mormotát, ahogyan fütyülve jelzi a veszélyt, nincs több csúcsmászás, gerincvándorlás, mindez már csak emlék – *De maga sír no ne remegjen / Nincs út mely minket visszavisz* –, Rudolf szokásos helyén, hátat a tengernek áll, és a halottak házáról szaval, Julius is mondott már verset – *Rád gondolok, Téged látlak, Téged hallak* –, karácsonykor, Novákyban, a nyolcas barakk takarásában Goethével vallott szerelmet nekem, a szürke, sovány, kecskeképű, sörtehajú lánynak, akinek még mindig látszott a fejére borotvált horogkereszt – *nincs út, nincs út, nincs út* –, mint amikor a lemezjátszó tűje beakad, és nem bírja a lemezt tovább játszani, amikor egy év rabság után bevagoníroztak és útnak indítottak Bajorországba, megfogadtam, hogy soha többé nem teszem be a lábam Késmárkra, akkor sem teszem be, ha a szlovákok belátják, hogy tévedtek, mégsem vagyunk ellenség, és kinyitják előttünk a határokat. Fogadtam, amit fogadtam, de kimondva-kimondatlanul azóta is arra vágyom, hogy egyszer, csak egyetlenegyszer még láthassam a Zöld-tót, a Karbunkulus-tornyot, a Gerlachfalvi-csúcsot, a Morskie Okot, a nagy Giewontot, szeretnék egyszer, csak egyetlenegyszer még sétálni lila krókuszmezőn, láblógázva ülni a Kriván tetején, *Bergheil!* köszönni valakinek, szeretnék csak egy kis időre madár lenni, és *huss*, repülni, ahová csak akarok, madár vagyok, repülök, *Bergheil!* – most így köszön nekem Rudolf, ő nem gondol engem nácinak, ő azon kevesek közé tartozik, aki tudja, kik azok a cipszerek, én pedig azok közé, aki tudja, kik a gorálok.

Kováts Judit író, eredeti foglalkozása szerint történész-levéltáros. Az *oral history* elkötelezett művelőjeként hosszú éveken keresztül készített életútinterjúkat idős emberekkel, akik még élő szemtanúként számoltak be a háborúról, a kommunista diktatúráról, kitelepítésekről, kényszermunkatáborokról, a kisebbségek jogfosztásáról és üldözéséről. Nem véletlen tehát, hogy regényeiben a 20. század olyan kevésbé ismert történelmi traumáit dolgozza fel, mint a magyar nők sorsa a front és az orosz megszállás alatt (*Megtagadva*), vagy a kollektív bűnösséggel sújtott szlovákiai magyar és német kisebbség háború utáni szenvedéstörténete (*Elszakítva, Hazátlanok, A Táttra gyermekei*).

1984

Kate Clanchynek

Amikor elnyertem az Orwell-díjat,
nem győzött gratulálni
a régi mireviszed tanárom
és a kedves szomszéd, Macskamérgező Pál.
A nyelőcsövem se marta a refluxos gyomorsav,
csak anyám újrázott a sírban.
Firkálsz örökké, apád meg ne lássa.
Rácsaptam a fedelet megint.

Amikor bezúzták a díjnyertes könyvet,
sütött nekem is Pali bá' patkányirtós rétest,
Olgi néni bekapcs.: inkább mentem volna
havat lapátolni, nem tégedet taní-
tani, szégyent hoztál a rúzsos fogamra.

Mindenmentes csattpofon
a sunyiúrból.
Egy, csak egy leány
paskolt vállon. Ugye, te is
boszorkány vagy, kérdezte Simon Bettina.

Olgi néni nem tudta, hogy a rúzs
és kedvence, a bársonytorta
mitől piros.
Hát a mozsárban zúzott tetvektől!
Bíbortetűvé vált Olgi néni
belül, csupa E-120.
Így jár, aki málnaszörppel
eszi a húslevest.

Öcsém, Orwell, te tudtál valamit.
Büszkén viselem a mai naptól
a Töröltgúnár nevet.

Volt már más is a történelemben
májalapanyag.

Tojónak, költőnek ne hívjatok,
szaraporba írogatok,
tetűvel bélelt rosszakarómnak
Lanzarote szigetéről
szaftos fügekaktuszt hozok.

Az ezred nagyobb, mint a század

Letüdőzi a ködöt, csücsörít.
Kapibarát eszik: disznó ez,
de halnak számít a húsa,
böjti étel. Mint ahogy
kétszer kettő is lehet nyolc.

Vagy akár egy. Jól jár,
aki eldöntheti, kell-e tücsökcsipsz.
Van, aki betokosodik, van,
aki odaszárad egy kút falára,
van, aki belekóstol a kutyakekszbe.

Van, aki marhaepeszappant
ken a faltokra, áhítattal
dörgöli. Van, aki foltot tesz
a szappanra, olyan szurtos,
van, akinek ragad a keze.

Van, aki készül a kihalásra,
mint a szőrösorrú vombat,
erszénye lefelé nyílik, a porhanyós
föld ne harapja. Vagy a szokotrai
sárkányfa minden esernyős ága.

Van, aki megállít, de beenged.
Van, aki új szavakat bifláz,
kéjesen ismételteti: fogságfrász,
dézsmazár, zivatarlánc. Van,
aki még a fűszerek nevét is

elfelejti, azt mondja mindre:
só, bors.

A szezon

Tudod-e, hogy a halottakból
kiszedik a platinát, ne vesszen
kárba? Márpedig most
jön a szezon, megmondta
Lujzi nővér: tavaszodik,
létráról hullanak a buzgók,
hokedliről az ablakmosó
pedánsok, klumpáról a táncos

léptűek, aztán ott van még a flex,
a motor és a kőbányai
szopófantom. Ja, hogy nem kell
egy gipszelésbe belehalni?
Tényleg, akkor ez a sok picasa-
ember őrizgetheti sandán
a platináját, ha van neki,
egy darabig még.

Márton Ágnes író, költő, az Ofi Press és a One Hand Clapping szerkesztője. Angliában első díjat nyert a költészet napjára meghirdetett pályázaton, Magyarországon az f21 líradíját és ökoköltészeti pályázatának első helyét kapta meg. Nagy-Britanniában és az Egyesült Államokban öt önálló kötete jelent meg, magyar nyelvű gyűjteményes kötetét a Napkút Kiadó gondozta. Számos írói ösztöndíjat kapott.

Csaknem tökéletes

Fáradt vagyok, mondd, s miközben a csészéd aljáról a tejhabot kanalizod, hátad mögött rostlapra szorítva tányérnyi fogaskerekek vonszolják az időt. Mintha rozsdamentes lábast olvasztottak volna a fejemre, érzem a nyomást a halántékomon, kongnak rajta az apróra őrölt másodpercek. Várom, hogy megkérdézd, én hogy érzem magam,

*(mint kondenzcsík az égen, ami épp most foszlik szét
mint a balkonládába fagyott, bálnaszárnyformájú kaktuszok
mint a bakancs talpában rekedt E hang elnémuló zöngéje, ami sosem koppant el igazán
a macskaköveken)*

de azt hiszem, téged a szomszéd asztalnál ülő lány jobban érdekel. Két térde közé szorítva próbálja megtartani a méteres Osram csövet, amíg belefacsar az ásványvizébe egy félmaréknyi citromdarabot.

A víz univerzális oldószer, meghatározza a sejtek fizikai tulajdonságait.

Két százalékból oldott Ketodex, háromban koffein vagyok. Reggel kiszámoltam, de nem merem mondani, már a víz alatti hányástól való szorongásomnál azt mondtad, fura vagyok. Meg mikor arról meséltem, hogy Amerikában 72 ezer katicát engedtek szabadon egy bevásárlóközpontban, mert a növényeken elszaporodtak a kártevők. Azt mondtad, szép, én meg aggódtam, hogy ha elfogy a levéltetű, vajon lesz-e nekik elég lisztharagombó.

A biztonsági őr az ajtóban szikkadt kekszet rágcsál. Nézi, ahogy a maradék 55 százalékos víz szublimálódik a szomszéd lány és köztem feszülő szűk öt méteren.

*(mint bolyhos zseníliaival kettémetszett ég
mint atavisztikus úszóval született bálna, gyomrát feszítik fagyott kaktuszok
mint a bakancs, amire zoknit húztak, hogy ne csússzon a járdára fagyott jéglemezek)*

A lány búcsút int, talán várja már egy fiú, aki melegefényű izzással szeretné szobáját megtölteni. Otthon veszik csak észre, hogy a fényszín nem állítható, növények számára készült, írja a mellékelt tájékoztató. Holnap majd elmennek az Obiba, hogy a várható 13 ezer órnyi élettartamnak megfelelően válasszanak hozzá pozsgásokat és rezgőpázsitot.

Csak miután a lány kilép a forgóajtón, kapom a *hogyvagyot*, a kávédaráló monoton zúgásától alig hallom, inkább csak a szádról olvasom, hogy nehogy megint valami suta hasonlattal felelj.

*(mint zsenília dróttal fojtogatott bálna
mint az égbolt, amire kaktusztüskékkel szúrják fel a csillagot
mint a felesleges zokni egy ócska hasonlatban)*

A kávét pontosan öt kortyra iszom meg, mutatja a csésze falát körbefutó, öt szabályos vonal. Nézem a férfit, ahogy biztonságom morzsára rágott maradványai zubbonya mellrészéire hullanak, és azon gondolkodom, attól, hogy fél napon keresztül bámultam az ágy-neműn a nyugtató zöld bukszusokat, stresszmentes lettem-e vagy életképtelen. Most nem tudom, vissza, vagy épp fel kellene szomorodnom ahhoz, hogy konszenzuális formában tudjam folytatni a szenvedést.

Megőszültem tíz óra alatt, mondom végül.

Azt kérded, bánom-e, de fogalmam sincs, hogy az őszülésre vagy az elhagyásra gondolsz. A választ a szemedben keresem – látom, mennél is már, türelmetlenül csavargatod a sáladat –, de nem nézel rám, tekinteted molasszá kövült a lány elhülő helyén.

Nem, nem vagyok döntésképtelen, csak megrémít az igen és nem közt feszülő, feloldhatatlan diszkrépancia.

Eszembe jut a teknős, amit a Fényes Tanösvényen láttunk, páncélján algát és úszómohát egyensúlyozott. Meg a hitlerbajszos férfi, aki szénkefementes polírozóval akarta megtisztítani.

Egyszer azt mondtad, tíz méterrel a víz alatt csaknem tökéletes a csend. De az is lehet, csak képtelen vagy bármit is meghallani, gyerekkorodban túl sokszor szúrták fel a füledet.

A katicák télre a növények tövéhez és a kavicsok alá vackolják be magukat, a teknősök öt hónapig szenderegnek a föld alatt. Bár, sokan azt mondják, a hirtelen felmelegedés sem kevésbé halálos, mint a talajmenti fagy.

A kávéfőző még kattan egyet, aztán elnémul a berregés. A légzéssel elrontott abszolút csendben hallok, hogy valaki más bakancsa kopog a párkányon kókadozó jégsapkás kaktuszok alatt.

Rajzás

Amolyok egy forró, augusztusi vasárnapon kezdték meg a rajzást Petráséknál. Kacéran járták a táncot, sárgás fényű szárnyaikat egymás körül rezegetve, majd – akár a szerelmesek, kiknek titkát épp csak kifigyelték – szégyenlősen rebben-tek szét. *Szikrákat szór az ég* – sikkantott fel a gyerek és két pici tenyerét egymáshoz csapdosva kergetni kezdte őket. Kacagása már-már elnyomta a paraván mögül kiszűrődő, fáradt sóhajokat.

A molyok násza csaknem egy hétig tartott, s már épp csitulni látszott, mikor Petrásné kifeszítette a diófaszekrény vaskos ajtaját, hogy férje pitykegombos kamgarn zubbonyát onnan elővegye. Tompacsúcsú, fehér peték sorakoztak a kabát hajtókája alatt, és selyemfihomságú szálak szőtték be a vállsinórt.

Petrásné némi szívfájdalmat érzett, mikor a csipkebetétes menyasszonyi ruhája szétmál-
lott az ujjai között, de érzelmeinek gátat vetve szakadatlanul *nyugtalanított*. Mert hát boly-
gatni kell a holmit, tanácsolta a szomszéd, átkiáltva a körfolyosó korlátja felett. De amikor

a molyok már a lószőrrel bélelt karosszék kárpitján is átrágták magukat, épphogy ő maga lett nyugtalan. Ekkor fordult meg először a fejében, hogy férje szakállában is meglepedhetnek.

– Mit van úgy oda, kenje be disznósírral! – tanácsolta egy suhanc, miközben a közért falának dőlve szenvtelenül cigarettát sodort.

Azt felelte, beletapad a por, közben a gobelinhímzéses pénztárcára, és benne a 65 fillérre gondolt. Este mégiscsak bekopogott a szomszéd ajtaján, és szemét szemérmesen nyelves galosnijára szegezve kért egy diónyi faggyúdarabot. Zsír ugyan ott sem volt, de fél gyűszű kenőolajat kapott. Hiába simogatta fényesre férje rőt szőrszállait, éjjel álmából a szű percegése riasztotta, s ujjbegyével ki is tudta tapogatni a bútorlapba fúrt, aprócska lyukakat.

Petrásné, bár a szentséget korábban hetyke rátartisággal visszautasította – *jobb szeretem Istennel magam intézni a dolgaimat*, bizonygatta sűrűn a parókia szőlőlugasa alatt –, végső elkieseredésében mégiscsak a plébánosért üzent. A tiszteletes, amikor meglátta a cinkos tancot járó molyokat, melyek közül néhány a csőcsillár vasrózsáin kémkedett, s úgy tetszett, mintha őrszemek módjára, gyanakodva vizlatnák is őt, a küszöbön épp csak átlépve megállt.

– A Jóisten malmai csendesen örölnék – csúszott ki a száján, fejét méltóságteljesen lehorgasztotta, és a parketta repedéseiben tekerőző férgeseket figyelve imádkozni kezdett.

Petrásné óvatosan megköszörülte torkát, s már épp prézsmítálni kívánt, hogy a lassú, hangtalan őrlődést kétségbe vonja, de tekintete megakadt a fal mellé fektetett koporsón. Az oldallécbe fúrt lyukakból folyvást pergett a falisz, pedig esküdni mert volna rá, hogy az imént seperte fel a láda mellől az apró kupacokat. Erősen kell kopogtatni a bútort, ettől a szű tetszhalott állapotba esik... nem tud párosodni, és ha gyorsan ismétljük a bolygatást, végül el is pusztul – vetettek visszhangot fejében a szavak, és mikor ráeszmélt, hogy saját belső hangja szomszédasszonya fontoskodó rikácsolásához hasonlatos, kétségbeesett sírásra fakadt.

A káplán, aki ezidáig egykedvűen támasztotta az ajtófélfát, tapintatosan merte csak felvetni, hogy ha az ima mégsem használ, talán megpróbálhatnák a széndiszulfidot. A pap perzselő pillantása alatt pogánybőrré égett a frissen fakadó kápláni öntudat, de a molyok nem rettentek meg, egy pimasz pille pontosan a tisztelendő ornyergének közepére szállt. A plébános látni vélte a vörhenyes fejet, rajta a gunyoros, hencegve biccentő csápokat, s mintha csak isteni sugallatra történe, egyetlen határozott mozdulattal a szúrágta koporsóra mutatott.

– Tapasszák ki újságpapiroossal. Nem bírja a nyomdafestéket.

A sajtóval bélelt koporsót, Petrásné életének szétfoslott darabjaival a parókia kertjében földelték el, átmeneti időre. S mikor az üresen kongó szobába lépve az asszony tekintete a paravánra tévedt, jutott csak eszébe, hogy férje holttestét most nincs miben eltemetnie.

Erdődi-Juhász Ágnes szabadúszó újságíró, a *Felhő Café* online irodalmi folyóirat főszerkesztője. 1988-ban született Balassagyarmaton, diplomáját az Eötvös Loránd Tudományegyetem kommunikáció- és médiatudomány szakán szerezte. Novellái eddig a *Felhő Café*-n, a *Litera-Túra* folyóiratban és a *SZIFON* online, kritikái pedig a *Litera* irodalmi portálon jelentek meg. A Tarandus Kiadó „Van hangunk” pályázatán második, az *Aranymosás Irodalmi Magazin* „Aranyrög” pályázatán első helyezést ért el. A *PesText* 2021 pályázat közönségdíjasa lett.

Past Perfect

Pedig halat nem is ettünk
 abban a kis-i vendéglőben,
 ahol a mamma nagy mosollyal hozta a
 kéretlen jéghideg ásványvizet,
 a fia meg kacsintva készítette a spaghettit,
 – grízes tésztát kívántam, de nem volt
 | pofám azt rendelni –,
 s persze, örültem, hogy így a nyolcadik
 | napon megtaláltuk
 végre a tengerpartot,
 de nem ezért,
 s nem is a képeslapszerű naplemente miatt
 mondtam,
 – nem is mondtam, csak úgy kibukott,
 két korty között,
 ilyet amúgy sem szokott mondani az ember
 | csak úgy,
 még-ban sem, –
 hogy
 boldog vagyok.

Azóta se kiköpni, se lenyelni
 nem tudlak.

Talán ha egyszer,
 úgy istenigazából
 gyomorszájon váгна
 valaki, – ide az illene, hogy Isten,
 csak óvakodom a szóismétléstől –,
 talán akkor,
 de ugye a Conditionals mindig is
 a te rezortod volt,
 nekem marad az I wish
 plusz past perfect negative,
 persze csak ha hinnék
 (már megint)
 az ilyen mondatokban.

*

Ez is víz volt, ha nem is tenger,
 de halat itt sem ettünk,
 csak palacsintát,
 olyan igazi strandosat,
 tányérnak ott volt a frizbi,
 – azt azért sejtettem, hogy egy rendes adag
 grízes tészta nem férne rá, de –
 akkor még azt hittem,
 van kiterjedése,
 azt hittem, a szárnyalás
 kitárt kartól kitárt karig tart,
 nem tudtam, hogy
 te csak a felszínt látod,
 ahogy repül,
 aztán sodorja a víz,
 és neked csak eddig érdekes,
 pedig én már akkor is azt figyeltem,
 milyen áramlást kelt a mélyben,
 te meg elengedted,
 és nem nézted, merre megy,
 csak én láttam már, hogy
 ott fekszik partra vetve,
 szárazon, mint
 egy elhagyott kopolyú.

Jacuzzi

Igen, én voltam, most már elmondhatom.
Én pisiltem bele a jacuzziba
azon a hajnalon.

Körülöttünk a víz, bennünk a pezsgó
| bugyborékkolt,
de ez nem érv vagy mentség,
csak a jóleső melegség,
s ha már jön, hagyom,
nem tettem semmit,
vagy azt nem, amit szoktam,
most nem visszafogtam
az ingert, csak, mondom,
ez egyszer nem uralom.

A tét nem volt, persze, nagy,
a titok mégis
édesebb, mint a Charmant Doux,
s én, ha már nagyfiú,
épp annyira hanyag
mozdulattal terültem szét,
mint egy szégyenlős gimis,
aki játssza az eszét.

Úgy csináltunk mind, mintha barátok
lennénk ott a meleg vízben,
a saját hazugságok
így oldódtak egyé,
s a testünk csak nyelte
őket, élveztük görcsösen,
miközben, persze,
mindenki a másikat figyelte,
s benne saját magát,
hogyan akkor az most mit lát
belőle, hogy tudja-e, hogy nem,
még tényleg sohasem
volt neki nője,
s ha így magára néz,
beesett mellkas, vézna kéz,
hát elképzelni is nehéz,
hogyan valaha.

Kellett már valami igaz,
s még csak mozdulni sem kellett
hozzá, csak elengedni a gátat,
– ha már kisfiú, legyen tényleg az –,
vele a tényt, hogy igen, tizennyolc,
és szerelmes versek igen,
ennyi, ami tellett,
de tőle még senki nem akart
semmit úgy.

Irigyen

néztem, de persze közönynek látszott,
ahogy hárman is megdugják
a részeg csajt, s itt nem az volt a lényeg,
hogy részeg, hanem az, hogy dugják.
Meg a személyrag.

S azt tényleg

Csak én tudtam, hogy a vízben,
mi minden
úszik, lubickoltam
tökig a bosszúban,
– ha ők már férfiak, én még csak fiú –
édesebb ez is, mint a Charmant Doux,
hogy amíg ők dugják,
épp csak azt nem tudják,
hogyan én is ott vagyok benne,
a láthatatlan titok a látható vágyban,
a felesleg tör utat a táguló pinában,
s nem hogy nem kellettem, nem hogy
| semmit sem érek,
hanem hogy így is, csakazértis beleférek,
tizennyolc éves szűzként, oda, ahonnan
| jöttem,
folydogálok csendben
egy teljesen ismeretlen

nő privát pezsgőfürdőjében.

A mi napunk

A Szigony utca sarkán mindig süt a nap.
Elgördül egy tűzpiros troli,
úgy fékez, mintha egy mese végéhez érne,
mosolyognak az áramszedők,
a padon a mamuszos nénik
pogácsát rágcsálnak,
a buta galambok morzsákat remélve
menetelnek szaggatott körökben.

Fogom a kezét, kicsi tenyér egy nagyban,
a doktor nénitől már kijöttünk,
színes képek a falon, sok gyerek,
arra jó, hogy a test közelebb,
hogy a lehelet melegebben,
hogy a tenyér szorosabban –
azt szeretem, hogy nem kell beszélni.

Figyelem, hogy ők mit, mikor és hova,
forgófejes fényképező vagyok,
ha pislogok, készül a kép,
és küldöm is neki –
szeretem, hogy nem kell beszélni.

Csak nézegetjük együtt,
mint a színes képeket a falon,
a folytatást a troli meséli helyettünk,
tudom, ő is látja, hogy hercegnők ülnek
| a padon,
körültünk pedig pávák vonulnak peckesen.

Amíg süt a nap,
nem kell beszélni,
a tenyerén keresztül üzenek az égnek,
hogy tudja, én itt lakom,
ebben a mesében,
aminek soha nincs vége,
jön mindig egy troli,
és mi nem szállunk fel,
pávatollak mögül figyeljük az udvari
| forगतagot,
kicsi tenyér egy nagyban,
érti ő is: a meleg a miénk,
ez a nap csak a mi napunk.

Virágh Szabolcs (1982, Budapest) coachként dolgozik egy alternatív iskolahálózatban, pszichodráma-csoportokat vezet, alkalmanként fordít és sokat biciklizik. Írásait többek között az *Élet és Irodalom*, a *Prae*, a *Palócföld*, a *KULTer.hu* és a *Tiszatáj* közölte.

Rakománykultusz

Cargo-cult

A líznak vándoréletmódja során csak kacatgyűjtési szokásáról kellett lemondania. Nem érte el a mánia szintjét, de élesen bevésődött az agyába minden tárgy, amit költözéseikor ki kellett dobnia. Sok apróságot értelmetlenül hurcolt körbe a világban, hogy kitegye bárhol, akár egy hotel éjjeliszekrényére egy-két napra. Ilyen volt a kis ezüstszánkó, úgy százéves, gyufásdoboztartónak szánták. Orra felkunkorodott, mint a régi képeslapokon ábrázolt Mikulás szánkóé, apró ezüstgömbökben végződött. Szerette reggel ezt látni először, mintha készenlétben állna, útra készen, felpakolva mesebeli utakra, ahol nem érheti baj. Akkoriban, szinte hihetetlen, de óriási légiforgalom volt, bárhová el lehetett repülni. Fel-leszálltak a gépek percenként, majd apró rovarokként tűntek el az égen. Akár a mesében.

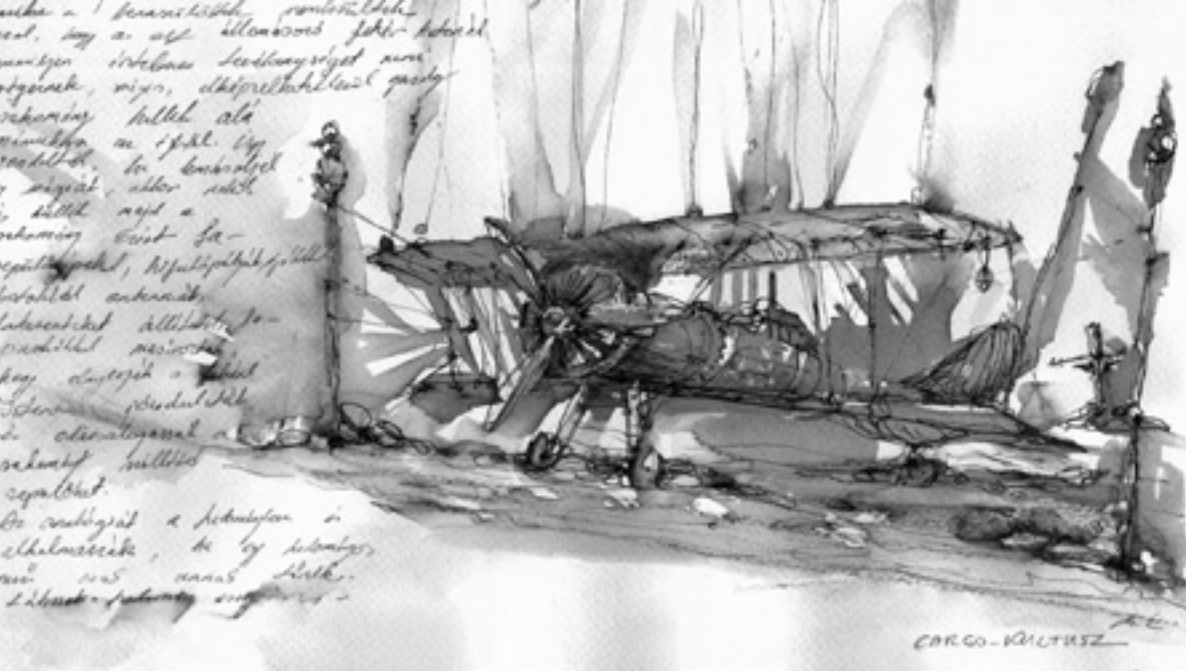
Vonzódott az apró tárgyakhoz még azelőtt, mielőtt látott egy japán „necuke” gyűjteményt kicsi ruhadísznek szánt szobrocskákból, csodálta, vett is egy másolatot, egy miniatűr szárnyashangya-szerű rovar féldrágakőből. Gyakran a kabátjára tűzte, vagy a sáljára. Achátból faragták.

Mostanában kisebb utakra vállalkozott, lóháton, vagy csak sétálva, de begyűjtött mindenféle apróságot. Tobozt, magvakat, bagolyköpetet. Tűnődött új betegség-katalógusán, ami egy kiállítás terve volt. Az *Elfelekvő* címet adta neki, installációinak vázát embercsoportokra kiterjesztett pszichés diagnózisok adták. Olykor felhasznált hozzá gyűjtött tárgyakat, vagy csak egy fotóból állt, mint a Stockholm-szindrómás ország, fekete-fehérben, beletördött arcokkal, egy buszmegállóban, háttal várakoznak egy derűs plakát előtt, amin bárgyú mosolyú statiszták közlik, milyen jó is itt nekik.

Hogy létrejön a kiállítás, arra kevés esély volt, de többnyire beérte a tervezgetéssel.

Egy tisztáson megint a Cargo-kultusz egy oltárát találta, először azt gondolta, művész-kolléga installációja, nem is rossz, utalást keresett az alkotóra. Úgy érezte, lopás lenne lefotózni, felhasználni másvalaki művét, kivéve, ha ez valódi. Létező mágia.

Fából készült repülő-forma állt a tisztáson, vesszőből font szárnyakkal. Több hasonlót is látott mostanában, ismerős volt az elképzelés, utána nézett. A negyvenes években, eldugott melanéziai szigeteken jelent meg ez a furcsa vallás. Logikája egyszerű volt. A külföldiek, akik repülővel jöttek, semmi értelmes dolgot nem csináltak, mégis a szigetlakók szemében gondtalan gazdagságot biztosítottak nekik a repülőkről ledobott szállítmányok. Úgy okoskodtak, az isteneik küldik, s ha szeretnének hasonló égi adományt, le kell másolniuk a fehérek mágiáit. Készítettek hát kifutót, fa repülőgépet, radart, hogy odacsalják a szállít-

mányt. Szinte mindenhová állítottak keresztet is, ahogyan a fehérek, nyilván az is a rakomány megszerzéséhez kell.

Hosszú évtizedekig élt a kultusz, a bennszülöttek türelmesen várták az isteni rakományt műkfutópályáik mellett, egy megváltót is kitaláltak hozzá, aki majd vörös repülőgépen érkezik. A fehér ember eltűnik, s nekik csak majd hullik a konzerv, mosógép, étel a vörös repülőről.

Alíz megcsodálja a függőleges vezérsíkot. Furcsa zászlót is festettek rá. A tisztás túloldalán kereszt. Csinál néhány képet, talán ez mégis igazi. Fonott tető alatt fából faragott patkányszerű lény, szárnyakkal. Naiv művész vagy gyerek készíthette. Van benne valami baljós. Hozzáér, a patkány porrá esik szét.

A bennszülöttek nemcsak a fészületeket másolták, hanem bambuszból puskákat is faragtak, olyat, amilyen a fehéreknek volt. Biztosan ez is a kultusz része, gondolták, hogy háborúznak. Aztán pedig jön a szállítmány, csak szórják, szórják az elégedett isteneik.

Visszamegy a faluba, restaurátor munkát kapott, alig akarta elhinni. Ritkán akad megbízása mostanában. Régi műemlék épület, kórház volt egykor. Nem utazott messze, mégis magával vitte a szánkót, pár apró tárgyat az otthonosság hangulata miatt.

A falu az elsvatagosodott mezők határában volt, még lakható, van víz, munka pedig szinte sehol, csak a hadseregben.

A faluban hallotta, hogy egy trópusi hangyafaj telepedett ide a klímaváltozás miatt. Először azt hitte, kollektív paranoia, a szorongás manifesztálódik valami látható, legyőzhető ellenség képében. Óvatosan dolgozott a létra tetején. Gyakran bejött hozzá a Sanyi bá', többnyire nem sokat szólt. Itt lakott az erdőben, mióta az egykori park elmeógyógyintézetét bezárták. A betegek egy része a városban hajléktalan lett, páran pedig elszéledtek a közeli erdőben. Sanyi bá' például visszajár aludni az intézetbe egy kitörött ablakon. Vadászkastély lesz, de még nem kezdték meg az átalakítást. Alíz tűnődik: mire vadásznak majd? Szárnyas patkányra, vagy az egykori itt lakókra?

Valaki megvette, mondják a betegek. Egyikük kitalált egy jóságos új tulajdonost, aki visszafogadja majd a betegeket. Eljön a helikopteren és minden olyan lesz újra, mint régen volt. Egyikük látta is leszállni a helikoptert, aki hinni akar, bármibe bizonyítékot vetít.

A tűzör, aki kizárólag egy mondatot ismételt, nem is mondatot, egy szabályzatot, már meg is szervezte a fogadását, kisöpörték az előteret. Mindennap friss virággal díszítették a bejáratot. Alíz nem akar csalódást okozni, örül, hogy a századfordulós épület megmarad. A falfestmények a lecsempézett falrész fölött épek, eddig szecessziós rovarmotívumokat talált. Lepkék, szitakötők, szárnyas hangyák. Madarak.

Sanyi bá' ma aggódik, mert a lépcsőkorlát elporladt. Termeszek! Mondja olyan hangszólyal, mintha a támadó ellenségét jelentené be.

A Bűvész is felbukkant, Alíz sejti, az erdőben lakik, ritkán látja. A környéket járó orvos jól ismeri, sokszor került már hozzá, egykor több műtétre is el kellett küldenie. A Bűvész nevet is az orvos adta, ugyanis polyembolokoila-mániája van, ritka betegség. Apró tárgyakat rejt el saját testnyílásaiba. Régebben szedett gyógyszereket is, most a többiekkel bujkál az elsárgult bozótosban. Velük együtt várja, hogy visszatérjenek a régi idők.

A létra lábánál felbukkan a tűzör.

– A tüzet észlelő személynek hangos „tűz van, tűz van” kiáltással kell figyelmeztetnie másokat, s pontosan meg kell neveznie a tűz helyét – mondja, mint mindig, de testbeszédével a kijárat felé irányítja a figyelmet, mintha mondókája valójában ezt jelentené: – Nézd, hoztam friss virágokat!

Alíz furcsa festményt talál az egyik falszakaszon. Repülők az égen, amiket felfelé fordított fejjel várnak furcsa szárnyas patkányok.

A kép gyermek, betegek egykori munkája lehet. A falburkolatból folyamatos reszelő hang hallatszik, a bútorok maradékát valakik kihordták a kert repedezett betonjára. Néhány matrac nélküli vaságy, fehér festése lepattogzott, s egy kitört üvegű gyógyszeres szekrény alkotják a lehangoló csendéletet.

Visszaindul, a falu felé vezető kockaköves ösvényen. A Bűvész kíséri, mutatni akar valamit. Furcsa építmény a kiszáradt fák mellett. Kemény homokból tapasztva, mint a felfelé növekvő barna cseppkövek. Aprópénzt vesz elő a nyelve alól, az egyik oszlop nyílásába teszi, feszülten figyel. Aztán lassan eltűnik, befelé húzzák láthatatlan kezek, a bűvész taposol, Alíz hátrál, irtózik a bogaraktól. Termeszpalota. Magyaráz, mi mindent hozott már ide, gyűrűt, ajtógombot, de a pénz szeretik legjobban, hetente hoz, nehogy rátamadjanak.

A tisztáson újraépített repülő, messziről igazának tűnő légvédelmi ágyúval, a fabombák sorokba rendezve. A repülőn még friss a virágfüzér. ■ ■ ■

Tabumondák születése

„A chinoiserie bútor kínai stílusjegyeket jelent, s a késő barokk korszakot jellemzi. A legkorábbi jelentős chinoiserie jellegű enteriőr Louis Le Vau 1670–71-es Trianon de porcelaine-je (porcelánterme) volt, melyet XIV. Lajos építtetett meg Versailles-ban, de később megsemmisült.”

(*Bútorstílus*)

A király gondterhelten támasztja a sötétre pácolt barokk ágytámlát. A szekrény oszlopának akantuszlevele ebből a szögből ágaskodó kobrát formáz, a visszahajló levél maga a lapos, sziszegő fej. Árnyéka óriáskígyó a szemközti falon, imbo-lyog. Fel-alá járkal a király, mélykék bársonyköntöse övvel megkötve. Hajszárepidésekkel teli régi fehér porceláncsészéjében kihűlt kínai tea.

Ma már nem tud kijutni innen, beletörődik.

Műszakváltásig a Vén Kislány az őrző. A Vén Kislány kora homályos, messziről az *Ördögűző* filmből ő a gonosz megszállott, arca komor, mint Velazquez kis Infánsnője befűzve, kikeményítve. Közéről negyven talán. Rakott szoknyája, csipkegallérja kilátszik a köpenyből. Kérlelhetetlen. Futó pillantást vet a királyra, de biccent legalább. A király leül a sarokban felállított játékasztalhoz, épít valamit.

„Table du mort” ébenfa berakással, mindig rendben tartva. Louis XVI. már chinoiserie jegyekkel, a barokk hanyatlását előrevetítve.

A király megtarthatta a bútorait, amíg tart a száműzetése. Tudja, vannak hívei, akik majd kimenekítik innen.

Legőzik, nemrég hozták be neki ezt az új modellt. Szereti rakosgatni a kis színes elemeket, így azt hiszik, nem töpreng az ország állapotán. Titokban pedig haditerveken dolgozik, vázlatokat ír, elrejtí az asztalka titkos rekeszébe.

A modell neve *Lego krematórium* gyártója szerint segíthet a gyász enyhítésében. A király reméli, igazat ír az útmutató. Szétszedi, összerakja, de még nem tapasztalt enyhülést. Keze a kötéstől nehezen mozog, kezdenek lefoszni a szélei.

Szürke elemekből van a kemence, betolható tálcával. Jár hozzá egy kis műanyag koporsó, szépen rápattintható a tálcára. A lángokat matricával ragasztották a nyílás fölé. A kemence mellett áll egy alkalmazott, köpenye fehér, arcán semleges derű. A keze úgy van kiképezve, hogy be tudja tolni a tálcát, de tetszés szerint a koporsó is rápattintható.

Ki-be tologatja tűnődve a tálcát, majd újra szétszedi. Pontos az útmutató.

A koporsó nyitható, belefér szépen egy figura, minden kompatibilis. Pattintással rögzíthető, ne zörögjön benne a halott műanyag. Virágok is járnak hozzá, tartozék a kis szürke urna, kézre rögzíthető. A Halál távolítása játékkal, szorongást old.

Hátában a Vén Kislány pillantását érzi, nem fordul meg. Megváltósorba kerül nemsó-kára, s akkor gyakorolhatja az eutanáziát. Reméli, nem rajta kezd majd a sort, hiszen mi vé lenne egy ország királytalanul.

Lesi a király, mikor jön már a műszakváltás. Kiles az ablakon, még sohasem jutott el a villamosig. Száll a por. Gödörvárosban gyakran megül a por, ködös tőle a látás.

Megérkezett a Modigliani-arcú nővér, nyaka hosszú kígyónyak, mindkét szemével hunyorít másodpercenként. Tic-zavar, mondja szakértően. Mindig panaszkodik a hidegre, s mindig felpillant a mennyezetre, ha a hideg szóba jön. Egyszer elárulta a Királynak a titkot.

– A kínaiak holdelem-telepeket csinálnak a Hold sötét oldalán. Gyűjtik a fagyot, hogy mindenkit ledermesszenek! – mondta, de előbb letakarta a biztonsági kamerát. Nem tudott meg többet a király, pedig hadvezér is egyben, ismernie kell az új csodafegyvereket.

A klinika hegyvidéki villanegyedet mímel, épületei megnyugtatóan szépek. Az „Idegelmét” kitoldották egy bádorbódéval, amit egy művelt orvos „barokk toldaléképületnek” nevezett. Ezen jönnek be a járóbetegek, s itt surran ki a király, mielőtt a Vén Kislány Megváltósorba jutna.

A villamosmegálló állandó népe nem változott, s nem ismerik fel királyukat. A padon ül a kutyás nő. Idős cigányasszony, hatalmas szatyrokkal. Mellette pórázon elpiszkolódt pillüskutya. Magában motyog, fogatlanul. A gyrosos nem hagyja kéregetni, de ad mindig valamit papírtálcán.

Megérkeztek a szektások, plakátot állítanak fel, rajta harsány felirat: Véget ér a szenvedés! Bajszos vörösképű áll vigyázban a plakát mellett, a szokásos Bosch-festményről ismerős karakter, a fogatlan asszony mellett. Arcukon a derűs butaság kortalansága rossz érzést kelt a királyban, baljós.

– Nem jár már a villamos, csak a temető felé – tudja meg a Király a vörösképűtől.

Egyszerre pillantanak a „Feltámadunk” felirat irányába, lemondóan. A felirat mögött csak a valódi krematórium, ahol nem kompatibilis senki keze a koporsókkal.

Álldogál mellettük, cserébe szórólapot kap, amelyen egy Barbie babaszerű Jézus látható valami felhőn, felirata: „Véget ér a szenvedés”. A Király elteszi a szórólapot, jól jöhet még.

Vissza kell jutni az ambulancián keresztül, nincs más hátra, csak a titkos folyosók.

Itt van a professzor újra, hangoskodik, csődület van körülötte. Alighanem visszakerül bent fekvőnek, biztosan gépi nevetést hallott megint. Igazi professzor volt valaha, a polgárháború ellen beszélt. Ellenezte a méregzöld plakátokat. Hogy ne vegyék komolyan, gépi nevetést játszottak be az előadásain. Nevetés és ütemes taps. Minden gyenge darabot feljavít, az ösztönös utánzáson alapul. A gépi nevetés akkor is ellenállhatatlan, ha az alanyok tudnak a manipulációról.

Most óvatos lesz, legutóbb megsérült elhamarkodott szökése közben.

A király leveszi a kötést a kezéről, széthajtogatja a gézt. Megpróbál jósolni a sötétbarna foltokból. Haditérkép, frontvonalak, határok. Lövészárkok. Harci indulók váltakoznak gépi nevetéssel a rádióban. A professzor most nem hallja, altatót kapott.

A térképész állandó lakó, mutatja neki a király a gézt. Az szakértően bólogat. Réz földgömbje és tervezőasztala is van. A térképész az 1600-as évek térképeinek hisz. Azt mondja, arra azt írták még, amit láttak. Nem volt műhold meg „fotóshop” manipuláció.

Becsukja az ajtót, mutatja a királynak a pergament. „Itt sárkányok vannak”, írták a térkép szélére. A király megbámulja a tengeri szörnyeket.

– Gödörváros sincs – árulja el a térképész. – Már nem is jár arra a villamos.

Pecsétes kórházi köpenyén furcsa kontinensek rajzai. Térképet ad a királynak, rajta a klinika, a folyosók, a krematórium. Sárkányok és szörnyek rézmetszeteken, lángot fújva, karokkal kapaszkodva.

A Modigliani-nyakú nővér lép be, bezárja maga után az ajtót. Fontos titka van.

– A kínaiak apró nano-robotokat gyártanak... szabad szemmel nem is láthatóak! – lihegi egy szuszra. Pánikban van. – Bejuttatják a szervezetbe s ott átalakítanak! Láttam az előadásukat a konferencián, azt mondják, gyógyítanak vele. Átprogramoznak a nano-robotokkal mindenkit! – visít megfélemlítve az óvatosságról. Másodpercenként hunyorít.

A Vén Kislány fecskendő tálcatol végig a folyosón, életében először mosolyog. A csőrömpölés közeledik, a gépi nevetés halkul. Ideje lemenni az alagsorba.

Tompított fények és hiányos padlócsempék között keresi a király a menekülési útvonalat. Zajt, csőrömpölést hall, odafordul. Még látja, amint az alagsor egy kis szobájában a hosszú nyakú nővér méregszekrényt nyit, s a konyha felé tart. Kávét készít a konferenciára a kínai vendégeknek. Hófehér porcelánkészlet a tálcaján. Nem törődik a királlyal.

– Meg kell akadályozni, hogy nano-robotokkal árasszák el az agyunkat – mondja a királynak magyarázatképp, eszelős küldetésstudattal, az bólint és a faliszekrény felé tart.

Régi dobozok mögött egy kanállal lefeszíti a bezárt szekrényajtó szögeit. Feltárult a rejtett folyosó. Azt mondják, összeköti a klinika épületeit, így háború esetén ide lehet menekülni. Folyosó vezet a krematóriumba is, járványkor ne keltsen pánikot a rakomány mennyisége. A háborúk után azt mondják, itt tolták át az Idegelmérőt a Nép Ellenségeit. Ellenség lesz mindig, hát nyitva hagyták a folyosórendszert.

A király behajtja maga mögött a szekrényajtót, s eltűnik odalenn. Senki sem látta őt többé.

A megállóban legendák keringenek. Látták többen a királyt klinika más épületeiben felbukkanni ragyogó kék köntösében. A krematóriumban is megjelent, tologatta a fémtálcákat elgondolkodva. A kínaiak halála után keresték egy darabig, majd beírták nyilvánvaló tettesként az aktáikba.

A Modigliani-nyakú nővér megborzong, s felfelé néz a hideg szobában, hátha megpillantja a Holdelem-telepeket a mennyezeten át. A szomszéd teremből pedig egyre csak hallatszik az ütemes taps és a gépi nevetés. ■ ■ ■

Versényi Anna 1967-ben született Debrecenben. Alkotásterápiával foglalkozó pszichológus, aki emellett képzőművészként és íróként is aktív. Rajztanárként diplomázott a Debreceni Egyetem pszichológia szakán (BA+MA) iskolapszichológia és tanácsadás szakirányon. Számos publikációja és illusztrációja jelent meg különböző kiadványokban (az *Alföld*, a „*Más vagy*” c. irodalmi antológia, a *Hitel*, *Folyam*, *Liget*, *Prae*, *Kalligram* folyóiratokban, a Kulter internetes felületén többek között). Több egyéni és kollektív kiállításon szerepelt festményekkel, grafikákkal. Két könyve jelent meg az Ad Librum kiadónál: *Elejtett példányok* (családrégény, 2018), *Karcolások* (Pszichológiai önségítő könyv, 2020). Az *Alíz Mákvilágban* című novelláskötete az idei könyvhéten jelenik a Kalligram Kiadónál.

EZ IS EGY

Gerőcs Péterrel WERKFILM című új regényéről Tóth-Czifra Júlia beszélget

PRÓBATÉTEL

Tóth-Czifra Júlia: Idén tavasszal jelent meg a negyedik, *Werkfilm* című regényed, amelyben a Börzsöny csöndes kis zsákfalujába, Perőcsényre egy fővárosi forgatócsoport érkezik. Hamar feszültté válik a viszony a falusiak és a filmesek között, ráadásul a készülő film maga is hasonló konfliktus: telepések és törzsökös helyiek viszonyai. Olyan téma ez, amelyről az elmúlt hónapokban igen sokat beszélnek, legtöbbször méltatlan módon. Mit gondolsz erről a szembenállásról, illetve mit gondol róla a regényed?

Gerőcs Péter: Nyilván azért is lett ez a regény egyik fontos témája, mert ez engem személyesen is érdekel. És innen nézve, közvetlenül semmi köze az aktuálpolitikához. Inkább azt mondhatnám – viccelek, persze –, hogy az aktuálpolitikának van köze a regényemhez. Mondhatjuk úgy is, hogy a város–vidék szembenállás összefügg még a népi–urbánus szembenállással is, aminek megközelítőleg százötven éves története van, és rengeteg egyéb dologgal. Csak ez most az aktuálpolitikában is erőteljesen megjelenik, szem előtt van. De én ezen egyáltalán nem studióztam írás során. Úgy is mondhatnám, hogy társadalmi szinten nagyon mélyen érdekel a probléma, és érdekli a regényt is, közéleti-aktuálpolitikai szinten pedig nem. Csak hát ezek, ugye, időnként újra és újra találkoznak.

De hogy konkrétan is tudjak ezzel kapcsolatban mondani valamit, az egy kérdés, hogy én magam tudok-e, és hogy ebben a vonatkozásban a regény tud-e valamilyen állítást tenni azontúl, ami nekem a személyes élményem, vagy amit a terepszemlén töltött idők

során a kutakodásaimban összegyűjtöttem. Fontos leszögezni, hogy ez nem egy szociográfiai munka, hanem egy regény. Ami ebben érdekes lehet, hogy hiába a próbálkozás a városiak és a falubeliek részéről, hiába van az az erős szándék, hogy kialakuljon valamiféle párbeszéd, annyira más irányokból közelítenek egymáshoz, annyira más utakon tudnak vagy tudnának csak eljutni a másikhoz, hogy a regény tanúsága szerint nem is nagyon van esély arra, hogy találkozzanak. De ez nem teljesen igaz. A regényben ott van Lajoska, akihez az írás során egyébként – ez elég ritka – nagyon közel kerültem. Néha kicsit hiányzik is. Ő és a főszereplőm találnak egy olyan pontot, amin keresztül tudnak érintkezni egymással. Itt nem csak a város és vidék szembenállásáról van szó, ugyanis egy cigány kisfiúról beszélünk. Itt tehát az etnikai és az életkori különbség is kérdés. Apafiguraként is tekint Lajoska a főszereplőnkre; próbál rétegzettebb lenni ez a viszony. Mindenesetre ott mutatkozik megoldási lehetőség. Ahogy a regényen belül megjelenő film tematizálja a város–vidék konfliktust, abban van valami naiv ábrándosság. Városi telepések kiköltöznek a természetbe, és egy kvázi kommunális együttélésben megpróbálják a természettel való harmóniát újra felfedezni, de ez sem lesz teljesen problémamentes. Tehát ez a találkozás vagy ez a közelítés a regénynek több szintjén, többféle próbatételében kudarcot vall.

TCzJ: Érdekes, hogy város versus vidék és nem főváros versus vidék konfliktusáról beszélsz, pedig a kettő nem ugyanaz.

GP: Igaz, legalább háromfelé szegmentálható a kérdés: főváros, vidéki nagyvárosok, ahol a magyar lakosság egy jelentős része él, és aztán a sok száz kistelepülé-

lés meg falu. Ráadásul az sem mindegy, hogy Nyugat- vagy Kelet-Magyarország. Szóval ez nagyon messzire vezetne. Nekem van egy ilyen vágyam vagy vízióm vagy elgondolásom – a vágy itt fontos, mert személyes lesz a dolog –, hogy ugyanis én tősgyökeres pesti vagyok, és mindig is Budapesten éltem, ami egyrészt egy lehetetlen szerelem: nem is tudnék meglenni nélküle, másrészt meg herótom is van tőle, tehát egy olyan vágyam, hogy kifelé mozogjak a városból. Ez egy idő után talán éppen az idő múlása miatt, tehát életkorilag is fontossá válik az embernek: a természet, a csönd, amiben egy kicsit újra alapvető dolgokkal találkozik; megfőzni egy kávé, aludni, enni, kertben lenni, olvasni, és nem hagyni, hogy a városi zaj folyamatosan körülvegyen. Nemcsak a metró meg a szirénazaj, hanem a belső zajok is. Ez egy égető társadalomszerkezeti problémával is mélyen összefügg, és nemcsak Magyarországon, hanem a világ nagyon sok részén, hogy van egy nagy urbanizációs folyamat, mindenki tömörül be a városokba. Ez lakhatási és számtalan egyéb problémához vezet, hogy mást ne mondjak, az elnéptelenedő vidékhez. Miközben megfizethetetlen a lakhatás a városban, vidéken viszont – bizonyos szempontból – egy sokkal magasabb életszínvonalat jelentő természetközelségben és olcsóbban lehet lakhatáshoz jutni. Tudom, hogy ezzel foglalkozik minden kormányzat: valahogy vonzóvá tenni a városiak számára a vidéket, de elsősorban még mindig a munka lehetősége az, ami meghatározza ezeket a folyamatokat. Tehát van egy oda- és egy visszairányú mozgás, csak az egyik sokkal erősebb, mint a másik. Kicsit ezeken a folyamatokon is gondolkodik a regényem, hogy mikor, hogyan és főleg kik tehetik meg azt, hogy újra birtokba vegyék a vidéket, mely birtokbavétel – azt is mondhatjuk – a gyarmatosítás egy újkori formája.

TCzJ: Szó volt már a főszereplődről, Jánosról, aki a falubéli kisleány, Lajoskával szinte azonnal barátságot köt. Nemcsak a regényed főszereplője ő, hanem a könyvben forgatott filmé, a *Második eljövetele* is: egy krisztusi figurát alakít. Ezzel egy olyan réteget kapott a regényed, amely a Megváltó-történetet mondja újra a regény saját nyelvén. Mit lehet gondolni a megváltásról 2022-ben?

GP: Mit lehet gondolni a megváltásról 2022-ben? Nem sokat. Viszont a kérdés örök érvényű: mit is jelent a megváltás. Tehát az erről való gondolkodás mindig is érvényes és mindenképpen nagyon termékeny. De azt gondolom – és ezt fontosnak tartottam a regényben is –, hogy az erről való gondolkodást csak az hitelesítheti, ha reflektál is saját magára, a lehetetlenségre. Ilyen értelemben tehát az erről való gondolkodásnak idézőjeleznie kell magát. Ezért is volt fontos, hogy a regényen belül egy filmet is végigmeséljünk, mert így kereteződik vagy idézőjeleződik a jézu-

si megváltás. Ez is egy próbatétel. Megtehetette azt a regény, hogy újra- vagy duplán csomagolja magát. Van neki egy szereplője, a regényen belüli film rendezője, András, akinek nagyon fontos Jézus ábrázolhatósága. Ez engem esztétikailag és emberileg is érdekel. Elképzelhető-e ma egyáltalán egy jézusi figura? Amikor készültem a regény írására, nagyon sokat gondolkoztam azon, hogy a mai valóságban, a mai környezetelemek között hogyan volna elképzelhető. És hát nem sokra jutottam. Sokféle figurát elképzeltem. Vagy zümmögő, megvilágosodott hippiket láttam magam előtt, vagy balfácánokat, akik nem tudnak akaratot érvényesíteni, akiket csúfoltak a suliban. Ezek nyilván nem járható utak, a regény szempontjából pedig teljesen érdektelenek. Próbáltam átfazonírozni, miközben azért a saját útját is kereste ez a figura. Volt egyébként egy könyvről szóló beszélgetés a Nyitott Műhelyben, még a megjelenés előtt. Itt a beszélgetés után valaki a közönségből azt mondta, hogy neki a beszélgetés alapján (hiszen akkor a szöveget még nem olvashatta) a főszereplő Miskin hercegre hasonlít. Sokat reflektálnak rá a stábtagok is, a regény többi szereplője, hogy mennyire furcsa, különös és megragadhatatlan ez a pasi. Mintha üveghangon beszélne, vagy legalábbis lenne egy fals felhangzója a beszédmódjának. Urizáló? Irodalmias? Talán egyik sem. Közben pedig nagyon közvetlen. Lehet, hogy kikutatja mások titkait, vagy a bi-

zalmukba akar férközni? Megoszlanak a vélemények. És ezen a ponton nagyon fontos az is – itt már tulajdonképpen a megváltásról beszélek, csak nagyon áttételesen, ezzel egyszermind azt is jelzem, hogy csak ilyen módon tudok róla beszélni –, hogy a Megváltó olyan figura, aki a környezete számára egy vetítési felület. A pszichológia beszél is erről. Ez a tükröző személyiség. Ez nem mellesleg alkalmat teremtett nekem arra (ha már a teremtésnél vagyunk), hogy minden figura – vele kapcsolatban – saját magáról beszéljen. Tehát a róla való beszéd egy nagy projektív játékká is válik, így egy sokszoros irányú jellemábrázolás jön létre. Ezzel sokat játszottam a regényben. De arról is szó van, hogy ez a figura tényleg nagyon érdeklődő. Nem pontosan tudjuk, hogy mi okból, de pontosan érti és látja más emberek motivációit. Azt gondolom, hogy ez nemcsak empátia kérdése, hanem egyfajta látásmód is. Nos, ez az egyetlen dolog, amiről azt merem állítani, hogy egy mai Megváltónak mindenképp a tulajdonságai közé tartozhat. Ez talán nem sok, de nem is kevés.

TCzJ: Ha jól értem, a karakterformálásnál tudatosan használtad azt, hogy Jánossal először színészként találkozzunk. Ez a férfi egy filmben krisztusi figurát alakít – ez egyszerűbb írástechnikai feladatnak tűnik, mint egy krisztusi figurát megformálni. Lényegében az ő filmbeli krisztusságához képest, abból a háttérből lép föl a másik narratív szinten olykor-olykor krisztusiként.

GP: A regénynek ez a szerkezeti duplafenekűsége, hogy tulajdonképpen két elbeszélést olvasunk, nagyon sokat segít. Könnyebben tudom például a figurákat előtérbe vonni, vagy a háttérbe mozgatni, de segít a szövegben belüli vágásokban is. Persze sok mindenben nehezített is. A tagolásban és a koordináta-rendszer kialakításában segített, de a regény amúgy is zsúfolt sokaságát még nagyobbra növesztette, azt a nyüzsgő teret, amit meg kellett írni. De azt nem gondolom igaznak,

hogy ne kellett volna megírni a jézusi figurát csak azért, mert a regény megtehetette azt, hogy csak beszél egy ábrázolt-ról, a regényen belüli film Jézus-ábrázolásáról. Ez nincs így. Ezt a figurát meg kellett csinálni. Nagyon kíváncsi vagyok egyébként, hogy az olvasatokban milyen alak képződik meg.

TCzJ: Nem féltél az ő mondatainak az óhatatlanul elemelt stílusától?

GP: Fura fazon ez a János. Nem volt egyszerű megalkotni a nyelvét; úgy legyen *elemelt*, hogy falsnak hallja az olvasó

is, a regénybeli környezete is, de azért a könyv lapjai még pont ne dobják le magukról ezeket a mondatokat. Ennek az optimumát megtalálni nehéz, hiszen ez az olvasónak is, és nekem is a belső hallókészülékünk érzékenységén múlik, hogy hol az a vékony sáv, amin belül ez működtethető, és ami nem biztos, hogy mindenkinél ugyanott van. Szóval billegtetni vagy inkább lebegtetni kellett János megszólalásainak a felhangzóit. Na most a kérdésre, hogy tudniillik nem félek-e ennek a nyelvhasználatnak az elemeltségétől, azt tudom mondani, hogy nemhogy nem félek, hanem ellenkezőleg: nagyon izgatott. Bizonyos értelemben ez a nyelv a regénynek az egyik szeme, az egyik füle. Nem mellesleg ez a nyelv mindenkit azonnal helyzetbe hoz, mindenkit egy azonnali viszonyfelvételre szólít fel. Ez számomra nagyon izgalmassá tette a regény terén belüli dinamikákat. Másrészt pedig azt hiszem, hogy én is hajlamos vagyok az illetén nyelvhasználatra. Nem azért, mert ez a nem is tudom, miféle nyelvhasználat „zene füleimnek”, hanem azért, mert engem élőszóban nem érdekelnek a különböző nyelvi regiszterekre vonatkozó szabályok, vagyis a nyelvi etikett. Nem érdekel, hogy illik a 7-es buszon beszélni, és nem érdekel, hogy illik az irodalmi szalonokban beszélni. Pontosabban nagyon szeretem, amikor ezek elkeverednek egymással. Engem ugyanis az érdekel, hogy minél pontosabban tudjam megragadni a közlés tárgyát. Ehhez sokszor egy kevert, furcsa, szabálytalan nyelvet használlok, ami épp a beszédaktus közben alakul, váltogatja a stílárius elemeket, és hágja át az erre vonatkozó szabályokat, mint ahogy talán ez az alakulófélben lévő mondat is éppen. Vagyis engem a nyelvnek ez a fajta önműködése érdekel. Megyek a nyelv után. A nyelv szabályai érdekelnek, nem pedig a társadalom nyelvre vonatkoztatott szabályai. Igen, talán így tudnám a legpontosabban megragadni ezt a viszonyt.

TCzJ: Azért is nagyon izgalmas, amit mondasz, mert a regényednek egy újabb nagyon fontos rétegéhez érkezünk, és itt visszakérdeznék az illemre, a nyelvi etikettre. A korábbi könyveid talán egyáltalán nem foglalkoztak egyén és közösség konfliktusával, kivéve az ezt megelőző *Árvaképeket*, ahol már dereng ez a fölvetés. De a *Werkfilm*nek lesz először központi kérdése. És ebben a szövegben a konvencionális nyelvhasználat vagy a nyelvhasználat udvariassági aspektusai nagyon fontosak. Hogyan illik megszólítanom egy helyit? Miképp szóljak egy nálam idősebb, tapasztaltabb emberhez, aki régebb óta él ott, ahova én éppen most beköltözőként érkeztem. A regény nyelvének ez nagyon fontos bázisa.

GP: Igen, a tekintetben érdekel az udvariasság, a konvenciók, hogy ezzel hogy konfrontálódnak mások. Egy csomó jelenet jut most eszembe a regényből, éppen ez: a konvenciók, és hogy fittyet hányunk a konvenciókra. Vagy talán nem is így pontos. A regény egyik-másik jelenete talán inkább azt a kérdést teszi fel, hogy mi áll a konvencióval szemben, és hogy egyáltalán nem biztos, hogy a konvenció számít, ha vele szemben például az emberség áll, vagy ne adj isten a szeretet. Én itt nem fogalmazok meg személyes hittételt, hacsak azt nem, hogy nagyon érdekes, amikor ezek a szemléletek, elvek ütköznek. Nyelvi értelemben egyébként a regény nagyon kevert. Tele van trágársággal, viccel, szinte kedveskedő trágársággal, és tele van ezzel a furcsa, modoros vagy *elemelt*, üveghangszerű nyelvvél, ami Jánosé.

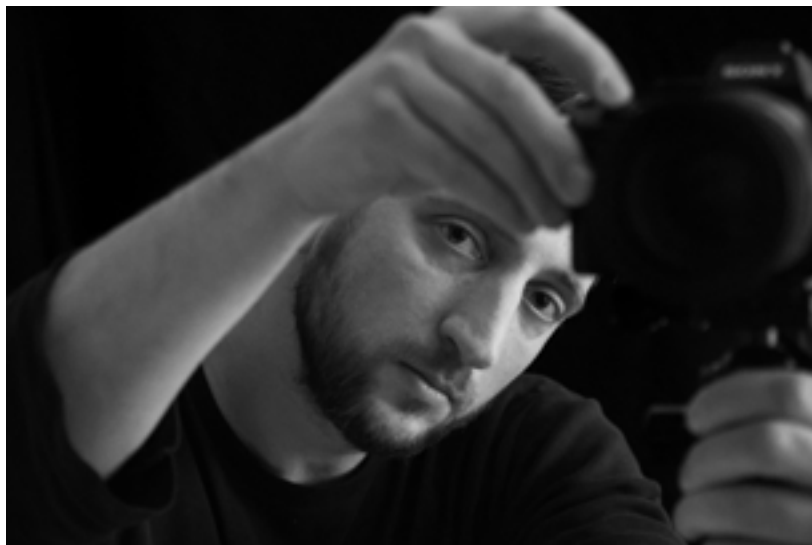
TCzJ: És hát itt van a filmes zsargon is.

GP: Pontosan. Itt van egy szakzsargon is, ami egy rétegenyelv, és aminek a szóhasználatát én mindig nagy élvezettel hallgattam, lestem el. Lehet aztán, hogy a filmforgatás sajátos nyelvét használni privát öröm, de nekem az a sejtésem, hogy sokakat érdekel a filmipar belső világa, a kulisszatitkok, az a hatalmas apparátus, ami a színpalak mögött működik, és aminek tehát része ez a sajátos szaknyelv.

TCzJ: Vegyünk akkor egy nagyobb plánt, és a negyedik regényed, összességében hetedik könyved megjelenésekor hadd kérdezzek egy kicsit a pályáról is. Nemes Z. Márióval van egy podcastotok, a *Szuterén*, amelyben időről időre szakkérdésekről beszélgettek. Ennek egyik adásában hangzik el, hogy a kortárs irodalom

a sértettség kultúrájára épül. Márió annak idején szintén tagja volt a kétezres évek elején annak a Telep Csoportnak, amelynek tagjai, köztük te is, azóta már közeppenerációs alkotók, és mind más-más úton jártok. A te utaddal mintha nehezebben tudna mit kezdeni a recepció. Érzel-e magadban sértettséget? Egyáltalán milyen viszonyban vagy a sértettség kultúrájával?

GP: Hűha! Ez egy vastag kérdés. Megpróbálok pár mondatban válaszolni. Nem biztos, hogy sikerülni fog. Szóval a Telep Csoport azért nem egészen úgy volt, ahogy mondd. A Telep Csoportozóhoz való tartozás az nekem egy nagyon fontos szocializációs nullpont volt. És szerintem mindannyiunknak. Pontosan emlékszem, hogy Pálffy Bandika lakásán találkoztunk a Rákóczi úton minden kedden és csütörtökön este (ez azért alakult így, mert a társaság több tagja ezeken a napokon járt délutánonként vívni a Semmelweis utcába). Az egykori társaság tagjai: Nemes Z. Márió, Dunajcsik Mátyás, Krusovszky Dénes, valamivel később csatlakozott Pollágh Péter, Bajtai András az elejétől fogva oszlopos tag volt, a már említett házigazda pedig Pálffy András Gergő. Azt hiszem, én voltam a legfiatalabb. Dunajcsik Matyi vitt be a társaságba. Ez nagyon jó volt. Egyébként senkinek nem volt még egyetlen árva kötete sem a lelegején. Ez ennyire a kezdetek voltak valaminek. Egy erős, összetartó, szakmai szempontból ugyanakkor nagyon sokféle és nagyon inspiráló közeg volt. Na most azért itt van egy fontos distinkció, hogy ugyanis a csoportban mindenki verset írt, csak én nem. Én prózát írtam. Ez egy fontos különbség az indulás szempontjából is. Azt nem hiszem, hogy lett volna konkrét felbomlása a Telepnek, hanem inkább csak az enyészete lett, mint oly sok minden. Egy sikeres indulás után szépen szétködlött az éterben. Mindenki ment a maga útján, vagy talán pontosabb lenne kissebben fogalmazni, valahogy úgy, hogy mindenki ment a maga dolgára. Van, aki egyáltalán nincs is már

a pályán, van, aki külföldre költözött, van, aki alig-alig mutat szakmai aktivitást, van, aki sikeres lett... Szóval ez nagyon bonyolult, nem tudnám azt mondani, hogy a csapatnak emígy sikerült a pályára lépés, nekem meg amúgy. Arról nem is beszélve, hogy nagyon nehéz mások recepcióját megítélni kívülről, de persze még annál is nehezebb a saját recepciót megítélni belülről. Ebbe nem is bocsátkoznék bele. Bár természetesen amikor a saját recepcióról van szó, akkor mindenki elégedetlen. Azt hiszem, ez természetes, ezzel talán nem is mondtam semmit. Inkább azt mondanám, hogy mindez hullámvölgy. És akkor most egy kicsit beszélnék a saját recepciómról. Az eleje például, tehát még a Zombor-kötet elég nagy figyelmet kapott, számomra meglepően nagyot. A második kötet talán inkább csak nekem volt fontos állomás, és ennyiben kísérleti jellegű. Egy írói kísérlet terepe, egy edzésterv kivitele. Ezt a kritikák már akkor pedzették, én csak valamivel később fogtam fel vagy fogadtam el. Aztán jött az első regény és a többi szöveg, és hát nagyon hullámvölgy volt. Ha azt kérdezed, hogy a sértettséggel nekem milyen személyes viszonyom van: biztos, hogy van... de talán inkább keserűség. Vagy csalódottság? Most tulajdonképpen ott tartok – és ezzel akkor pontosan meg is válaszolom a kérdéset – , hogy A-ra vagy B-re vagy C-re nem tudok haragudni, a rendszerre tudok haragudni, amikor kikap személyeket a nagy szakmai közösségből úgy, hogy nincs mögötte teljesítmény, és elkezd ünnepelni. Ez a közösségnek is rossz, és az ünnepelt egyénnek is: ezt nagyon hamar megtapasztalja. De persze azonnal hozzátehetem azt is, hogy hát hiszen a celebek korszakát éljük. Percnyi örömeiket, percnyi híreiket és percnyi hírességeiket ünnepelünk. Miért pont az irodalomban ne volna így? De ez csak egy általános érvényű észlelet. Szóval most ott tartok, a hetedik kötetem megjelenése után, hogy... nem vagyok teljesen meggyőződve arról, hogy ennek van értelme. Hogy van értelme folytatni, vagy hogy egyáltalán van értelme irodalmat csinálni. Visszatérve a recepcióra, az is érdekes, hogy születnek szép számmal kritikák a könyveimről, és a nagy többségük elismerő. Tehát nekem a szakmai visszhanggal nem igazán volt soha gondom. Természetesen lehet mindig többet meg jobbat akarni, de nem erről van szó. Hanem inkább a figyelem hiányáról. Az az érzésem, és akkor most tényleg alámerülök egy pillanatra a vallomásosságba, hogy ha az a kérdés, ki juthat eszébe egy rendezvényszervezőnek vagy egy folyóirat-szerkesztőnek a nemzedékemen belül egy adott kérdés kapcsán, akkor valószínűleg én vagyok az, aki valamiért utolsóként jut az emberek eszébe. Hogy ez talán a személyemből vagy az alkatomból következik? Nem tudom. Nagyon megszire vezet, hosszan lehetne róla vekengen. A sértettség mindannyiunk számára egy félelmetes lélekállapot,

az ember talán szégyelli is, bár én most próbálok róla szégyentelenül beszélni, de ami ennél sokkal erősebb érzés most bennem, az a tiszta keserűség: mi a francért évekig dolgozni egy könyvön, a belemet, a véretem, az agyvelőmet rádolgozni a papírra, ha utána elolvassák a szüleim meg a szomszédom (és persze az a néhány drága recenzens).

TCzJ: Mélyen összefügg ez a kérdés, a sértettségé, a keserűségé azzal, hogy számodra vajon mit jelent a siker. Van-e benned becsvágy, és mire?

GP: Becsvágy? Hogyne! Persze. A becsvágytól nem szabad félni. Az egy nagyon jó dolog. Anélkül valószínűleg az ember neki se állna írni, sőt a becsvágy hajtja előre a világot. Természetesen azért mértékkel, bár nem tudom, hogy mi a megfelelő mérték. Hogy mi a siker, azt viszont nem tudom. Nem panaszképpen mondom, de azt hiszem, hogy az engem még nem ért el, és talán nem is fog soha. Persze ismerem azokat a vélekedéseket is, hogy az a legnagyobb felhajtóereje a minőségi munkának, ha az ember sikertelen. Hogy a mellőzöttségben nagyon jól lehet dolgozni. Azért megjelenhet az ember, megkapja azt a néhány vállveregető kritikát, ami ahhoz kell, hogy folytatni tudja a munkát; az a három csepp vagy két korty víz a sivatagban, ami épp csak a túléléshez elegendő, és a túlélésben lehet a legjobban dolgozni. Nem tudom, hogy az ünneplés vagy a nagyon nagy példányszám mivel jár. Ebben a szerencsés(tlenség)ben még nem volt részem. Mi a siker? Tényleg nem tudom. Talán ha az ember munkáit lefordítják németre. De az sem biztos. Ha az utcán megállítanak, és dedikáltatják veled a könyvedet? Vannak kétségeim. Ismerek olyan pályatársat, aki ezt napjában elszenvedi, és éppenséggel őt sem mondhatnám nagyon elégedettnek. Ő a kívánt szakmai elismerést nélkülözi. Szóval tényleg nem tudom, mi az a siker. Nem biztos, hogy a díjak, nem biztos, hogy a nagy példányszám, de azért elgondolkodtató, ha valakit a fentiek mindegyike vagy majd mindegyike tartósan elkerül. ■ ■ ■

Geröcs Péter író, esszéista. Eddig négy regénye és három elbeszéléskötete jelent meg.

Tóth-Czifra Júlia a Kalligram Kiadó szerkesztője. Jelenleg a PIM Oláh János szerkesztői ösztöndíjában részesül.